

תמצית הש"ס

סיכומי גפ"ת קצרים וברורים ללומדי הדף היומי

גליון 85 | מסכת ביצה | תשרי ה'תשפ"ב

חדש-
מבחני לדעת
גם בעמדות
נדרים פלוס

פינת הריבית נערך ע"י גמ"ח 'אושר בכבוד'

"אף מי שאינו נזהר מפת של כותים, בעשיית צריך לזוהר" (טוש"ע סי' תרג). לנוכח הלכה זו משתאה הלומד לדעת מאי מעליותא איכא בזה, דכיון שיועד שאחר עבור הימים הנוראים יחזור למנהגו כמאז הרי שאין זו דרגתו, ומדוע לנהוג הנהגה חיצונית שאינה מתאימה למצב נפשו הפנימי.

ויש לפרש דהנה השפעת ימים אלו על כל השנה נובעת מכך שהם שרש השנה, ומכאן היראה הגדולה לתקן ולהתעלות כמה שיותר, כי כל חסרון בשורש אחריתו מי ישורנו, כידוע מ'אחר' שאחריתו נבעה מחסרון בשורש שאיפת אביו לגדלו לתורה, שלא היה לש"ש 'ליקון' ש קהלת התקעד).

והנה מצב הנפש מקביל למצב הזמן, וממילא בימים אלו גם האדם נמצא בדרגה שורשית, ועל כן זוהי אכן ההנהגה המתאימה והמחוייבת לפי הדרגה בה הוא שרוי.

אמנם, אחז"ל (אבות א' יז) לא המדרש עיקר אלא המעשה, והעיקר הוא להוציא את ההתעוררות מהכח אל הפועל, וכך דרשו דורשי רשומות עה"פ בשה"ש 'אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ' - תיעשה חפץ, כלומר לקבוע קיום להתעוררות ע"י הפיכתה למציאות מוחשית ע"י מעשה (יעו"ב בהאמונה והבטחון' לרמב"ן פי"ט).

מתוך כך רואים אנו לנכון לתת חלקנו לשוב ולעורר בדבר שהמכשלה עלולה להיות מצויה בו מבלי משים, בענייני ממון שבין בנים להוריהם - מחמת הרצון לעזור להורים לקיים התחייבותם ב'תנאים', ואשר גדולי הפוסקים ראו חשיבות רבה למצוא לזה תקנה ולפרסמה.

המנהג הרווח בקשרי שידוכין הוא שהמחותנים מתחייבים לסיע לזוג הנישא בתחילת דרכו, כל אחד מהמחותנים מתחייב לתת לזוג סכום מסוים, ומעתה הרי הוא עליו חוב ממון גמור לשלמו לזוג.

והנה מצוי הדבר שלא קל להורים לשלם לזוג את הסכום כולו בבת אחת, ומבקשים למצוא דרך לפרוס את התחייבותם לתשלומים. לצורך כך ישנם לא מעט מקרים בהם הזוג לוקח הלואה בנקאית בהיות עיסקא לצורך קיום התחייבות ההורים, וההורים משלמים לזוג כפי התשלומים שהזוג משלם לבנק על ההלואה.

אלא שמאחר ובגין העסקה יש תוספת תשלום מעבר לקרן ההלואה הבנקאית ('ריבית' בלשון הבנק), שאותה על הזוג לשלם לבנק, מסוכס מראש שההורים - שעבורם נלקחה ההלואה - ישלמו לזוג גם את ה'ריבית' שמשלם הזוג לבנק.

וכאן מבלי משים עלולים להכשל ח"ו באיסור ריבית קצוצה - במידה ולא יתנו לבס לחתום על הית"ע בין ההורים לבין הזוג, שהרי פריסת החוב שפורס הזוג להורים הרי הוא כהלואה גמורה (תוס' קידושין 1) שמלוה הזוג להורים, וממילא הסיכום לתוספת התשלום הרי הוא קציצת ריבית על ההלואה.

המשך בעמוד הבא

מגיד אושר בכבוד 10/1017
קבלת שטר זכרון דברים המהודר ללא חשש ריבית!
info@osher-b.org | www.osher-b.org

לחצטרופות: 073-3678617

דיני יום טוב מדרבנן -

מוקצה ביו"ט - גם ביום טוב יש איסור מוקצה, והיינו שאסור לטלטל דברים שאינם ראויים לשימוש או דברים שהאדם הקצה דעתו מלהשתמש בהם. ובמסכת זו (ט - י"ב) נתבאר דיני מוקצה ביום טוב בהרבה אופנים, ובעיקר מדובר על דברים שלא שייכים בשבת, כגון באיזה אופן הגוזלים שבשבוך אינם מוקצה ומותר לשוחטם ביו"ט ולאוכלם. (שם). טלטול בעלי חיים שניצודו ביו"ט, ומה הדין בספק. (כ"ד). אלו עצים נחשבים עומדים להסקה ומותר לטלטלם ולהשתמש בהם ביו"ט, והאם מותר להשתמש ביו"ט בעצים העומדים להסקה עבור שימושים אחרים. (ל - ל"ג).

ובגמ' (ב' מבואר ש"א שאיסור מוקצה ביו"ט חמור יותר מאשר בשבת, כיון שהשבת תמורה לבני אדם ואין חשש שיוזלו בה, ויו"ט אינו חמור לבני אדם ולכן חכמים אסרו בו יותר כדי שלא יבואו לזלזל בו.

דברים נוספים האסורים ביו"ט מדרבנן -

המשנה (ל"ו): מביאה שכל דבר שנאסר בשבת מדרבנן אסור לעשותו גם ביום טוב, כגון האיסורים לעלות לאילן או לרכב או לטוט, ואפילו דבר שיש מצוה בעשייתו אסור ביו"ט כמו בשבת, כגון להקדיש, או להפריש תרומות ומעשרות, או לדון, או לקדש אשה. ובגמ' (כ"ו) מתבאר אם ראית מומי בכור ביו"ט אסורה מפני שנראה כדון דין ביו"ט.

יש דברים שאסרו חכמים ביו"ט משום **טיהרה**, אף שעצם המלאכה מותרת, כגון כסוי דם כיו בעפר. (ח). השחזת סכין ותיקון שמד באופנים מסוימים. (כ"ח). ובתחילת פרק משילין מבואר שחכמים התירו לטרוח ביו"ט באופנים מסוימים כדי להציל מהפסד. (ל"ה).

כמו כן יש דברים שאסרו חכמים ביו"ט באופנים מסוימים משום **עובדן דחול**, כגון הבאה לעיר של בהמה שנשחטה בשדה, יציאת סוכא במקלו או רועה בתרמילו, הוצאת אדם נכבד על כסא. (כ"ו). נשיאת משאות. (ל).

כמו כן יש דברים שאסרו חכמים ביו"ט משום **תיקון כלי** או שנראה כמתקן כלי, כגון הפרשת תרומות ומעשרות. (י"ב). טבילת כלים. (י"ח). מחלוקת אם מותר לסמוך ביו"ט. (י"ט). עשיית נר ותיקון הפתילה (י"ב). קטימת עצים ושבירת חבית. (ל"א).

כמו כן פסיקת מחיר בהמה אסור ביו"ט. (כ"ז). ויש אוסרים גם שקילה והשחזת סכין ובידיקת סכין שחישת ע"י חכם (כ"ח), וכן מדידה אסורה ביו"ט. (כ"ט). וכן הדלקת אש חדשה אסורה משום מוליד (ל"א). וכן אסור ללבן רעפים ביו"ט. (ל"ד).

יש דברים שמותר לעשותם רק בשנינו, כגון שחיטת מלח (י"ד). ברירה (י"ט).

ניתן להשיג את גליונות תמצית (דף היומי, משנה ברורה, ספרי מוסר, חפץ חיים ואהבת חסד) ואת מבחני "לדעת" (דף היומי, חפץ חיים, ואהבת חסד) בלמעלה ממאה נקודות הפצה ברחבי הארץ, או במייל A0527692282@gmail.com

ניתן לשמוע את נקודות ההפצה בטלפון 0737-289669 שלוחה 4. כמו כן ניתן להתעדכן על תאריך הגעת הגליונות לנקודות ההפצה בטלפון הנ"ל.

בס"ד הודפסו עד כה חוברות סיכומי תמצית כדלהלן -

- משנה ברורה חלקים א' ב' ג' ד' ה'.
- תמצית הש"ס ברכות מועד, נשים, נויקין, קדשים נדה.
- תמצית גפ"ת ברכות, שבת, עירובין, פסחים, יומא, סוכה, יבמות, כתובות, נדרים, גיטין, קידושין, בבא קמא, בבא מציעא, בבא בתרא.
- תמצית ספרי מוסר.
- תמצית תנ"ך.
- נקודות מכירה ברחבי הארץ. לפרטים 0527692282.
- ניתן לרכוש את 4 חלקי תמצית הש"ס על כל הש"ס במחיר 100 ₪ כולל משלוח בטלפון 0537125663.

הקדמה למסכת ביצה

דיני מלאכה ביו"ט נלמדים מדכתיב "מקרא קודש יהיה לכם כל מלאכה לא יעשה בהם, אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם". והיינו שעשיית מלאכה אסורה ביו"ט כמו בשבת, מלבד מלאכת אוכל נפש שהיא מותרת ביום טוב. וכתב הרמב"ם (תחילת הלכות יום טוב) ששת ימים האלו שאסרן הכתוב בעשיית מלאכה, שהם ראשון ושביעי של פסח, וראשון ושמיני של חג הסוכות, ויום חג השבועות, ובאחד החדש השביעי, הם הנקראים ימים טובים, ושבתית כולם שוה שהם אסורים בכל מלאכת עבודה חוץ ממלאכה שהיא לצורך אכילה שנאמר "אך אשר יאכל לכל נפש וגו'". וכל השבות ממלאכת עבודה באחד מהן הרי קיים מצות עשה שהרי נאמר בהם "שבתון" כלומר שבות, וכל העושה באחד מהם מלאכה שאינה לצורך אכילה, כגון שבנה או הרכ או ארג וכיוצא באלו, הרי בטל מצות עשה ועבר על לא תעשה. שנאמר "כל מלאכת עבודה לא תעשו", "כל מלאכה לא יעשה בהם", ואם עשה בעדים והתראה לוקח מן התורה. עכ"ל.

ישנם כמה מחלוקות מה נכלל ב"מלאכת אוכל נפש":

א' שיטת בית הלל (י"ב). שמותר לעשות מלאכות ביו"ט גם דברים שאינם לצורך אוכל נפש, דאמרינן מתוך שהותרה לצורך הותרה נמי **שלא לצורך**, ולב"ש לא אמרינן מתוך שהותרה לצורך הותרה נמי שלא לצורך. ונחלקו הראשונים בדת בית הלל אם התר זה נאמר דווקא לצורך יו"ט, או גם שלא לצורך כלי, וי"א שרק לצורך מצוה מותר.

ב' שיטת בית הלל (כ"א): שמותר לחמם מים לצורך רחיצת רגלינו, שזה **צורך הגוף** אבל אינו צורך אכילה, וב"ש אוסרים. ונחלקו הראשונים שם בטעמא דב"ש וב"ה.

ג' לחכמים (כ"ב): אסור לעשות מלאכה ביו"ט עבור **הנאות שאינם שוות לכל נפש**, כגון הנחת בשמים על גבי גחלים לריח טוב, שיש בזה כבוי והבערה, ורבן גמליאל מתייר.

ד' רבי יהודה מתייר לעשות מלאכה ביו"ט לצורך **מכשירי אוכל נפש** שא"א לעשותם מערב יו"ט, דכתיב "הוא לבדו יעשה לכם", לכם לרבות מכשירי אוכל נפש, ו"הוא" למעט מכשירי אוכל נפש שאפשר לעשותם מערב יו"ט. ולת"ק ממועטים מ"הוא" גם מכשירים שא"א לעשותם מערב יו"ט. (כ"ח).

עוד מצינו מחלוקת ב"ש וב"ה (י"ט). להביא עולת ראה ביו"ט, או שאסור מפני שזה **צורך גבוה**. עוד מצינו שרבי יוסי הגלילי (כ"א). אוסר לעשות מלאכה לצורך **בהמה**, ורבי עקיבא מתייר.

אלו מלאכות לא הותרו לצורך אוכל נפש - בגמרא ג. מבואר שפירות שנשרו ביום טוב אסורים גזירה שמא יתלוש, ומבואר שתלישה (שזה מלאכת קוצר) אסורה ביום טוב, עוד מבואר (כ"ג): שמלאכת צידה אסורה ביום טוב, ומבואר שיש מלאכות שהם אסורות גם לצורך אוכל נפש. והתוס' (ג. סוף ד"ה גזרה) מביאים בזה דברי הירושלמי שדורש מדכתיב "אך אשר יאכל לכל נפש" וסמך ליה "ושמרתם את המצות" שרק מלאכות הצריכות שימור במצה והיינו מלישה ואילך, מתורות ביו"ט, או שיש מיעוט מיוחד לאסור קצירה ביום טוב. ורש"י בתחילת פרק אין צדין (כ"ג): מבאר שאסור לצוד ביו"ט מפני שרק מלאכות שיש חשש הפסד אם יעשו אותם ביו"ט הותרו, אבל צידה שאין לקלוקל אם יצוד מערב יו"ט אסור. ובתוס' שם הקשו שרק במכשירי אוכל נפש יש חילוק בין אפשר לעשותם מאתמול לא"א לעשותם מאתמול, ולכן ביארו שאסור לצוד משום דדמי לקצירה. ויש ראשונים שכתבו שהתורה לא התירה מלאכות שדרך בני אדם לעשותם בכמות גדולה לימים רבים, אפילו אם עושה אותם לצורך היום, וי"א שדברים שדרך לעשותם לימים רבים מותרים מאדורייתא ואסורים מדרבנן. (והכללים בזה להלכה נתבארו בשו"ע סימן תצ"ה).

חדש- קבלת גליונות תמצית ומבחני לדעת

גם בפס

בטלפון 0799-414144

כמו כן בראש השנה ה'תשפ"ב מתחיל מחזור חדש במבחני "לדעת" ללומדי "חפץ חיים" ו"אהבת חסד" עם הגרלות, ניתן לעשות את המבחן בטלפון 0737-289669, או בנדרים פלוס

פינת הריבית נערך ע"י גמ"ח אושר בכבוד

ואמנם מותר ללווה לשלם למלווה על הוצאות שהיו לו בגין ההלוואה, כגון עמלה על משיכת הכסף מהבנק עבור ההלוואה, או תשלום נסיעות וכד', אך כאן הלא התשלום לבנק הוא מחמת רווחים מהעסקה כמסוכם, ואינם הוצאות [ואם ההלוואה היא מבנק גוי בלי הית"ע וחוזר הזוג ומלווה להורים ודאי אסור להם לשלם הריבית כמב' ביו"ד קסח א].

המכשילה הזאת - של פריסת הלווה להורים ע"י הזוג - אם כי פחות חמורה, מצויה גם באופן אחר, שההורים מסדרים לזוג הלוואה מגמ"ח ע"י מתן תרומה לגמ"ח, שהיא כשלעצמה מותרת, דלא אסרה תורה אלא ריבית הבאה מלווה למלווה (ב"מ טט: יו"ד קס"ג), אולם אם בגין ההלוואה שסודרה לזוג יפרוש הזוג להורים את ההלוואה, נמצא שההורים הרי הם כלוויים בעקפיין מהלוואת הגמ"ח ששילמו עליה ריבית. מקרה מעין זה הגדיר הביתאדם (אות ג) 'הערמת ריבית'.

בכדי למנוע חששות אלו ישנה עצה פשוטה לקבוע מראש בשעת ה'תנאים' שבמידה ותסודר הלוואה לזוג, או שהזוג עצמו יקח הלוואה בנקאית, אזי מתברר למפרע כי החתיבות הצדדים אינה לשלם בבת אחת את הסכום המסוכם, אלא לשלם לזוג בתשלומים כפי התשלומים שהזוג יצטרך לשלם, ובתוספת ה'ריבית' ככל שתחוייב מהזוג ע"י הבנק.

באופן זה נמצא שהזוג אינו פורס להורים החתיבות, אלא כך היתה ההתחייבות מראש - לשלם בתשלומים, וא"כ אין שום יחס של 'לוויים' בין ההורים לזוג, ואין כל חשש שנחשבים לוויים בעקפיין מהגמ"ח שתורמו לו, וכן מותר להורים לשלם לזוג את ה'ריבית' שהזוג משלם לבנק, באשר מתברר למפרע שזה היה סך החתיבות מראש [ודמיא לדין 'גדוניית תננים' (יו"ד קעז טו)].

בכדי למנוע תקלות אלו גמ"ח אושר בכבוד תיקן נוסח 'שטר זכרון דברים המהודר' שנערך בהדרכת רבני ועד ההלכה 'גלאט הון', ובהתייעצות עם גדולי הפוסקים, ובו גם מעלות נוספות שאין כאן המקום לפרטם. ניתן להשיגו חינם ע"י פניה למשרדי הגמ"ח.

יה"ר שנוכה להשתייך באמת לחידוש מלוכת מלכו של עולם, לליבו הטאניו כשגל וכצמר, לחסות בצילא דמהימנותא בבהירות היחס הנכון אל החומר - שאינו אלא נטפל אל הקדושה כפסולת גרון ויקב, להקרבת פרי החג כנגד אוה"ע המתמעטים והולכים, ולעומת זה קול השופר הולך וחזק מאוד בקרבנו, עדי נזכה להזמנת בוראנו ית' בשמיני עצרת להיות בני חורין מכל השעבודים - 'נשמח אני ואתם'.

בעידוד ובכרמתם של מרגן ורבגן גדולי ישראל שלי"טא
לקבלת שטר זכרון דברים המהודר ללא חשש ריבית:
info@osher-b.org | www.osher-b.org

להצטרפות: 073-3678617

עוד מדיני יום טוב -

עירוב תבשילין - בתחילת פרק שני (טו: - יז:): מתבארים דיני עירוב תבשילין, והיינו שלמרות שמדאורייתא מותר לבשל וכדומה ביו"ט עבור שבת אם יו"ט חל בערב שבת, מ"מ חז"ל אסרו לעשות זאת א"כ הוא מניח עירוב תבשילין, והיינו לבשל מערב יום טוב מעט עבור השבת. ובסוגיה שם יבואר טעם ודיני תקנה זו.

תחומין - אע"פ שלב"ה מותר להוציא ביום טוב מרשות לרשות, מ"מ יציאה מחוץ לתחום אסורה אסורה גם ביום טוב, וכן פסגי האדם קונים שביטה במקומו ואסור להוציאם מחוץ לתחומין, והגמרא (לז: - מ.) מאריכה לבאר היכן נקבע תחומם של דברים שונים שהם של שותפיין או הפקר או שהבעלות עברה מאחד לשני, וכן דיני תחומין בשלהבת שאין בה ממש, או במים שהם ניידי.

יו"ט שני של גלויות - בזמן שביו"ט קידשו את החודש (עד לקראת סוף תקופת האמוראים שחלל שני תיקן את לוח השנה) היו צריכים לברר בכל חודש אם ביו"ד הושגו החודש ביום ל' של החודש הקודם או ביום ה'ל"א, ויש בזה נ"מ לקביעת המועדות, ובמקומות

הרחוקים מירושלים שלא הספיקו לברר דבר זה לפני יו"ט היו נוהגים ב' ימים מספק, וגם בזמננו נשאר בחז"ל הדין של יו"ט שני של גלויות. והגמרא (ד:): דנה אם שני הימים הם קדושה אחת כיום אחד ארוך, או בשני, וכן הגמרא דנה אם היום השני של ראש השנה המזמור יותר משאר ימים טובים של גלויות (כיון שעד שמקדשים את החודש לא יודעים אם אותו יום הוא יום טוב, וכבר בזמן המקדש נהגו שאם באו עדים על המולד מן המנחה ולמעלה היו נוהגים קדושה ב' ימים). עוד נתבאר בגמרא (ו.) שמותר לישראל להתעסק בקבורת מת ביו"ט שני.

מסכת ביצה

אכילת ביצה שנולדה ביום טוב

משנתנו עוסקת בדין ביצה שנולדה ביו"ט, שנחלקו בי"ש וב"ה אם מותר לאוכלה ביו"ט. הגמרא תולה דין זה בכמה דברים:

א' אם התרנגולת עומדת לשחיטה ולאכילה א"כ התרנגולת עצמה אינה מוקצה, ויש מקום להתיר את הביצה מפני שהיא יצאה מדבר שאינו מוקצה. אבל התרנגולת העומדת לגדל ביצים שהיא מוקצה יש מקום לאסור את הביצה משום שגם היא מוקצה.

ב' רבי שמעון לית ליה מוקצה (ברוב המקרים), ורבי יהודה אית ליה מוקצה, וצריך לברר כמו מי סוברים ב"ש וב"ה, ובאלו מקרים גם ר"ש מודה שזה מוקצה, והאם יש בזה חילוק בין שבת ליום טוב.

ג' ביגמרא ד' ביאורים מה המחלוקת אם הביצה מותרת באכילה, לרב נחמן המחלוקת היא בדניי מוקצה ונולד. לרבה המחלוקת היא האם יש דין הכנה והיינו שהאוכל בשבת או יו"ט יהיה מוכן לפני שבת או יו"ט. רב יוסף מנבאר שלב"ה חז"ל אסרו ביצה יחד עם מה שאסרו פירות הנושרים בשבת ויו"ט. ורב יצחק מנבאר שלב"ה חז"ל אסרו ביצה יחד עם מה שאסרו משקין שזבו בשבת ויו"ט.

ב. מתני' - ביצה שנולדה ביום טוב, לפי בית שמאי מותר לאוכלה בו ביום, ולפי בית הלל אסור לאוכלה. ולהלן יבואר באיזה תרנגולת המשנה מדברת, ומדוע לב"ה אסור לאוכלה, ובמה נחלקו בי"ש וב"ה.

מתי התרנגולת והביצה הם מוקצה - תרנגולת העומדת לגדל ביצים ולא לאכילה הרי היא מוקצה, וא"כ אף הביצה שנולדה ממנה היא מוקצה, וזה תלוי במחלוקת רבי יהודה ור"ש אם יש איסור מוקצה, וכדלהלן. וביצה של תרנגולת העומדת לאכילה, לכאורה מעיקר הדין הביצה מותרת ביו"ט דאוכלא דאיפרת היא - אוכל שנפרד מאוכל. (שהרי היה יכול לשחוט ולאכול את התרנגולת עם כל מה שבתוכה. תוד"ה אוכלא).

ביאור רב נחמן במחלוקת בי"ש וב"ה -

רב נחמן מבאר שנחלקו בי"ש וב"ה בתרנגולת העומדת לגדל ביצים ובעיקר דין מוקצה, שביט הלל סוברים כרבי יהודה שיש איסור מוקצה, וממילא יש גם איסור נולד, וב"ש סוברים כר"ש דלית ליה מוקצה כדאייתא בשבת מ"ד.

מותר השמן שבנר ובקערה אסור ור"ש מתיר, וה"ה דלית ליה נולד.

הגמרא שואלת שבשבת מבואר שלב"ש מותר להגביה מהשולחן עצמות וקליפין שאינם ראויים לאכילה, ולא חיישינן למוקצה, ולב"ה אסור לטלטלם בידיים מפני שהם מוקצה, אלא מסלק את הטבלה כולה שיש תורת כלי עליה ומנערה. ואמר בזה רב נחמן שאנו אין אנו סוברים כמשנזו זו שב"ה לחומרא, אלא ב"ש סוברים במוקצה כר"י האוסר וב"ה מקילים כר"ש, וכדמצינו שסתם משנה לגבי שבת מתירה מוקצה (-)

מחתיכים את הדלועים התלושים לפני הנבילה (ולא אמרינן שזה טירחה שלא לצורך. רש"י. ולתוס' ד"ה דנתן) החידוש שלא חשיב אשווי אוכלא אף שהם קשים והחיתוך מרכז אותם), ואת הבהמה שנתנבלה בשבת לפני הכלבים למרות שבבין השמשות לא היתה עומדת לאכילת כלבים, וכיון שהלכה כסתם משנה משום שרבי שראה בסתם לומר שכך ההלכה, וכן הלכה כב"ה, אמריים שב"ה סוברים כר"ש. וכתבו התוס' (ד"ה גבי) שאע"פ שזה סתם ואח"כ מחלוקת, מ"מ גם בזה הלכה כסתם, דהסתם הוא רבים, ויחיד ורבים הלכה כרבים).

הגמרא מתרצת שבשבת כיון שהיא חמורה לא יבואר לזלזל בה אם נתיר מוקצה, ולכן מתירים ב"ה לסלק מעל השולחן עצמות וקליפין, אבל ביו"ט אם נתיר מוקצה יבואר לזלזל ביו"ט, וע"כ אסורים ב"ה מוקצה ביו"ט, וכדמצינו שסתם משנה לגבי יו"ט אסרת מוקצה (-) אין מבקעים עצים ביו"ט מן הקורות הסדורות זו ע"ג זו בקרקע ועומדות לבנין (ומדין זה אין ראייה, דאיידי בסארא של קורות שזה מוקצה מחמת הסדור כ"ס. תוד"ה אין), או מן הקורה שנשברה ביו"ט אע"פ שמעשיו היא עומדת להסק, והואיל ואתקצאי בין השמשות אתקצאי לכלויה יומא. וכתבו התוס' (שם) שאף שגם ר"ש אינו מתיר אלא ביושב ומצפה, הכא כיון שנשברה בשבת מסתמא היתה רעועה בערב שבת).

ב. ואין להקשות א"כ למה המשנה לא אומרת שנחלקו בתרנגולת עצמה, דיו"ל שבאה המשנה לחדש שביט שמאי מתירים אפילו בביצה שזה נולד, וחידוש זה עדיף מאשר לחדש שב"ה אסורים אפילו בתרנגולת שזה מוקצה, דכח דהתירא עדיף - מפני שהמתיר סומך על שמועתו ואינו ירא להתיר, אבל האוסר יכול לאסור אף שאינו אסור בודא. אך קשה א"כ למה המשנה לא אומרת שנחלקו גם בתרנגולת וגם בביצה. (ומהאי טעמא האמוראים דלהלן מבארים את המשנה באופן אחר. ג.).

חידושים וביאורים מדברי התוס' בדיני מוקצה ונולד -

א' לב"ש הביצה מותרת גם בטלטול, ונקט 'תיאכל' שזה כולל טלטול, דאין אכילה בלא טלטול, ואגב ב"ש נקט בבית הלל לא תיאכל, ולדבריהם אסורה גם בטלטול. (תוד"ה ביצה).

ב' אף שמבואר כאן שב"ש לית להו מוקצה, מ"מ בעלי חיים שהם מוקצים ביותר אסורים גם לב"ש, כדמצינו לקמן י. שאסור לטול יונה מהשוכך א"כ נענהו מבעוד יום, וכן מצינו שגרוגרות וצינמקים שהם מוקצים ביותר אסורים גם לר"ש. (תוד"ה דלמא). ודלועים שהיו מחוברים בין השמשות אסורים, גזירה שמא יתלוש. (תוד"ה דנתן).

ג' להו"א שנולד אסור גם לר"ש, הטעם הוא משום שאין אדם מקצה מדעתו דבר הראוי לו, אבל בנולד לא ידע עליו מאתמול. (תוד"ה קא סלקא דעתין).

ד' להו"א שנולד אסור גם לר"ש, מ"מ ר"ש מתיר להסיק בשברי כלים, דרק דבר שלא היה בעולם כלל אסור.

ה' העצמות והקליפים שנחלקו בי"ש וב"ה אם מותר להגביהם מעל השולחן, לר"ש בשבת קמ"ג. איירי באינם ראויים אפילו לכלב, ולתוס' שהם ראויים למאכל בהמה, ומ"מ הם מוקצה לב"ה. (תוד"ה מגביהים).

ו' הא דב"ה מתירים להגביהם עם הטבלה ולא היו בסיס לדבר האסור, דלא היו בסיס אלא כשדעתו להניחם של כל היום. אי נמי יש שם גם דבר התר וזו הסיס לדבר האסור והמותר ושרי. אי נמי לא חשיב מניח בכונה כיון שאינו חושש היכן יפלו. (תוד"ה ובית הלל).

ביאורים נוספים במחלוקת בי"ש וב"ה -

רבה מפרש את המשנה בתרנגולת העומדת לאכילה, ונחלקו אם יש בזה איסור משום הכנה, דביצה שנולדה הוכנה מאתמול, וכתוב 'והיה ביום השישי והכינו' - וסתם יום שישי הוא חול, ואחשביה רחמנא לסעודת שבת לומר שחול מכין לשבת ואין יו"ט מכין לשבת ואין שבת מכינה ליו"ט דיו"ט נמי איקרי שבת, וילפינן שאף דבר שהוכן בידי שמים אסור, דבעינן שסעודת שבת ויו"ט יהיו מוכנות מבעוד יום בחול, ו'הכינו' היינו הזמנה, כגון מכאן אני אוכל למחר, דאי משום הכנה ע"י יישול ואפייה הא כתיב בהדיא 'את אשר תאפו אפיו', (וכתבו התוס' ד"ה והיה) שאף לרבה שהכנה דאורייתא מותר להכין מיו"ט לשבת ע"י עירוב תבשילין, דמדאורייתא מותר לפי רבה הואיל ואי מקילעי ליה אורחים חזי ליה, ואפילו לדידן נייחא, דכל דבר אפוי ומבושל לא נאסר מצד הכנה כיון שאינו מחוסר אכלה ואין תיקון בעלמא, ורק ביצה שלא היתה בעולם כלל אסורה משום חנוכה. עוד כתבו התוס' שלפי זה יוצא שביו"ט לא היה יורד מן, ויש מדרש שמבואר שם שהיה יורד מן ביו"ט, וי"ל שזה מדרשים חלוקים, או שבסתם יו"ט היה יורד אבל ביו"ט הסמוך לשבת לא היה יורד, דכתיב 'ביום השישי' משמע שיש המיוחד להכנה ולא יו"ט), ולכן ביצה שנולדה ביו"ט שלאחר השבת אסורה, וגוזרים יו"ט שאחר חול אטו יו"ט שאחר השבת, ושבת אטו שבת שאחר יו"ט, אבל סעודת חול לא חשיבא ולא הצריכה תורה להזמנה מבעוד יום, ולכן אין לאסור ביום ראשון ביצה שנולדה בשבת. ואמנם השוחט תרנגולת ביו"ט שלאחר השבת מוקצה בה ביצים גמורות, מותרות אפילו ביו"ט שאחר השבת (דבסתם זה בלאו הכי אין לגזור, דהוי גזירה לגזירה, וכתבי' 'ושמרתם את משמרת' עשו משמרת למשמרת, ולא משמרת למשמרת), דביצים גמורות במעיי אמן היא מילתא דלא שכיחא, ולא גזרו בה רבנן. ושאר האמוראים לא מתרצים כרבה, דלית להו איסור הכנה.

רב יוסף מפרש את המשנה שב"ה אסורים ביצה שנולדה ביו"ט כמו שאסרו **פירות הנושרים** שזוהי גזירה שמא יעלה ויתלוש ויעבור על מלאכה דאורייתא של קוצר, ולא הוי גזירה לגזירה, דכולה חזא גזירה היא שאף ביצה שנולדה נאסרה יחד עם פירות, דאף היא פרי הנושר, ואע"פ שבה עצמה לא שייך יעלה ויתלוש.

וכתבו התוס' ד"ה גזרה) שפירות הנושרים אסורים גם משום מיגו דאתקצאי, והנימ' בגזירה שמא יעלה ויתלוש היא לר"ש דלית ליה מוקצה, ואף שגם ר"ש מודה בגרוגרות וצינמקים שאסורים, וכיון שלא ליקטם מאתמול אקציניהו, הכא איירי בחצר דהוי מוכן לעורבים, ומוכן לעורבים הוי מוכן לאדם. והא דתניא מעמיד אדם בהמתו על המחומר אבל לא על עצבים שנתלשו בשבת זו, איירי בתרי עברי דנזרא; או דנימא שרק פירות נחשבים מוכנים לעורבים כיון שמצוי שישנו מעצמם, משא"כ תבואה, או דנימא שרק בפירות וענבים חוששים שמא יתלוש או יחסו, מפני שהאדם מתאוה להם.

עוד כתבו התוס' שדווקא בדבר שנתלש בקלות גזרו שמא יתלוש, אבל דבר שצריך מרא וחצינא כגון לפת וצונן לא, שכיון שאינו נתלש בקלות תולים שהוא יוכר שהיום שבת, דמהאי טעמא מותר להשתמש

בנה שהדליק נכרי לצורך עצמו ואין חוששים שהישראל ידליקנו, ומהאי טעמא אכל רבי אליעזר ממו"ץ מליח צצלקו נכרי מעצמו בשבת, ולא נהירא דהתם יש לגזור שמא ירבה בשבילו.

והקשו התוס' מה שייך ביו"ט גזירה שמוא יתלוש, למה אסור לתלוש ביו"ט לצורך אוכל נפש, (דרק במכשירי אוכל נפש אסור בדבר שהיה יכול לעשותו מאתמול), וכן צ"ב למה אסור לצוד דגים מן הביצרים, ואין לאסור שמוא יצוד דגים טמאים, שהרי זו מלאכה שאינה צריכה לגופה. ותירצו התוס' שבירושלמי דורשים שרק מלאכות שמלישה ואילך מותרות, ועוד יש מיעוט בירושלמי שאסור לקצור ביו"ט.

גו' ר' יצחק מפרש את המשנה שב"ה אוסרים ביצה שנולדה ביו"ט כמו שאסרו **משקין שזבו** בו ביום גזירה שמוא יסחוט, וסחיטה היא תולדה של מלאכת דש. שפירוק המשקין מתוך הזג דומה לפירוק תבואה מתוך הקש, וביצה נמי יצאה ממקום שהייתה בלועה בו, ולא הוי גזירה לגזירה דכולה חדא גזירה היא (-כמו שנתבאר לעיל). אבל אין שייך לאסור את הביצה יחד עם פירות הנושרים, מפני שהפירות הם גלויים וביצה ומשקין שזבו אינם גלויים. (ורב יוסף סובר שאין לאסור ביצה יחד עם משקין שזבו, כיון שהביצה והפירות הם אוכל ולא משקה).

שיטת רבי יהודה בביצה שנולדה ובמשקין שזבו- אסור לסחוט פירות כדי להוציא מהם משקין, ואם יצאו מעצמם, לרבנן אסורים, ורבי יהודה מתיר בעומדים הפירות לאכילה, דאוכלא דאיפרת הוא ואין לחוש בהם שמוא יסחוט, ואוסר בעומדים לסחיטה.

רבי יוחנן שואל א"כ למה רבי יהודה מתיר לאכול ביו"ט שני ביצה שנולדה ביו"ט ראשון, ומשמע שביו"ט ראשון אסורה. הגמרא מוכיחה מדברים אלו שרבי יוחנן סובר שהאיסור בביצה הוא כמשקין שזבו, כרב יצחק. (עוד מתיר רבי יהודה להתנות על כלכלה של פירות ביו"ט ראשון של ר"ה, שאם שכה לעשרם מערב יו"ט, ואסור לעשר ביו"ט, מעשר בשני הימים בתנאי שרק אם היום חול חל המעשר, ולאוכלם ביו"ט שני שממנה נפשך הפירות מתוקנים, דאחד הימים הוא חול).

רבי יוחנן מתרץ שהשיטות מוחלפות, ורבי יהודה אוסר משקין שזבו גם בפירות העומדים לאכילה. רש"י ותוס' (ד"ה רבי יוחנן), ובשיטה מאיב"א סובר שהשיטות בכלכלה מוחלפות.

גו' לרבינא רבי יהודה מתיר ביצה אף באותו יו"ט (ולדבריהם דרבנן קאמרו שיתירו ביו"ט שני דשתי קדושות הם, ורבנן סוברים דקדושה אחת היא דשאר יו"ט שני נתקו על הספק, אבל ר"ה אף בזמן בי"ד היו עושים ב' ימים אם באו עדים מן המנחה ולמעלה).

לרבינא בריה דרב עולא רבי יהודה לטעמיה דס"ל איסור מוקצה, ואוסר הביצה משום דאיירי בתרנגולת העומדת לגדל ביצים.

ביצה שנולדה ביו"ט או בשבת אסורה בטלטול, אבל מותר לכפות עליה כלי כדי שלא תשבר לאפוקי מר' יצחק שסובר שאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל בשבת, דלדבריו איירי בצריך למקומו של הכלי. רש"י. וכתבו התוס' (ד"ה אבל) שמכאן לומדים שלהלכה מותר לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ומקומו, וכן שאם התחיל לטלטלו לצורך גופו ומקומו מותר להמשיך ולטלטלו ולהניחו היכן שירצה.

דין ספק ורוב באיסור ביצה שנולדה ביו"ט

לעיל נתבארו כמה דרכים למה ביצה שנולדה ביו"ט אסורה באכילה ביו"ט. הגמרא דנה מה הדין כשיש ספק אם הביצה נולדה ביו"ט או מערב יו"ט, או בספק טריפה, ומה הדין כשנתערבה בביצים מותרות, ודבר זה תלוי האם איסור הביצה הוא מדאורייתא או מדרבנן, וכן בדין דבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל. וכן במחלוקת לגבי מה נחשב דבר שבמנין שאין בו ביטול מחמת חשיבותו, וכדלהלן.

ביצה שספק נולדה ביו"ט ספק בחול
מבואר בברייתא שהיא אסורה מספק, ואם נתערבה באלף כולם אסורות. הגמרא אומרת שלרבה שאיסור הביצה הוא משום הכנה ניחא, דספק דאורייתא לחומרא, ואם נתערבה באלף כולם אסורות משום שדבר שיש לו מתירין אפילו באלף אינו בטל. ולרב יוסף ורב יצחק דאיסורה משום גזירה, א"כ היא מותרת בספק, דספיקא דרבנן לקולא, (והברייתא מדברת בביצה שהיא ספק טריפה וכדלהלן).

ולהלן ד. מבואר שלרב אשי גם ספק ביצה שנולדה ביו"ט אסורה אף שזה דרבנן, דהוי דבר שיש לו מתירין שאינו בטל אפילו באלף אפילו באיסור דרבנן, והחמירו בזה רבנן שלא יאכל באיסור ע"י ביטול, כיון שאחר זמן יהיה מותר בודאי, וכמו שממחיים ביטול מאומרים גם בספק.

ביצה שהיא ספק טריפה (-ספק נולדה מתרנגולת טריפה) אסורה, דספק דאורייתא לחומרא. ואם נתערבה באלף, תלוי דינה במחלוקת דלהלן מה נחשב דבר שבמנין שאפילו באלף אינו בטל. שלריש לקיש (מובא להלן) דס"ל "כל שדרכו לימנות שנינו" -) שיש בני אדם שמוכרים אותו (במנין) שאינו בטל דהוי דבר שבמנין, אין הביצה בטילה מפני שהרבה מוכרים אותה במנין, אבל ריו"ח דס"ל "את שדרכו לימנות שנינו" שרק דבר שאין מוכרים אותו באומד כלל אלא רק במנין, אינו בטל, הביצה בטילה מפני שהרבה פעמים מוכרים אותה באומד, והא דתנא בברייתא שביצה שנתערבה באלף כולן אסורות היינו כתנא דליטרא קציעות (מובא להלן) הסובר שגם דבר שנמנה לפעמים אינו בטל.

מה נחשב דבר שבמנין שאפילו באלף אינו בטל- חבילי תלתן של כלאי הכרם שנתערבו באחרות ואחרות באחרות (ר"ת לא גורס ואחרות באחרות, דזה מותר מטעם ספק ספיקא. ורבינו יצחק ברי ברוך גורס זאת ומבאר דאיירי שיודעים שגם האיסור עצמנו התערב, וקמ"ל שלא חשיב כתרי רובי. תוד"ה ואחרות), לר"מ כולם טעונות שריפה כדין כלאי הכרם דכתבי "פן תקדש" תוקד אש, ואין האיסור בטל, (ונחלקו רבי יוחנן ור"ל בדעתו, וכדלהלן), ולחכמים יעלו באחד ומאתים אם נתערב אחד מהם במאתים של התר, שזה שיעור ביטול בכלאים וערלה, ורק ו' דברים שהם חשובים מאד אינם מתבטלים לעולם, והם אגוזי פרך (- שם מקום), רימוני באדן (-שם מקום), חביות תנומות, חלפי תרדין, קלחי כרוב הגדלים בארץ ישראל שהם גדולים כאילן, דלעת יונית, ולר"ע גם ככרות של בעה"ב אינם בטלות, (והאיסורים בדברים אלו הם או משום ערלה או משום כלאי הכרם). ובדעת ר"מ נחלקו רבי יוחנן ור"ל, שרבי יוחנן סובר שלר"מ רק דבר שנמכר דווקא במנין (את שדרכו לימנות) אינו בטל, ור"ל סובר שלר"מ כל דבר שמוכרים אותו במנין (כל שדרכו לימנות) אינו בטל.

ד. ליטרא קציעות- עגולי דבילה תרומה שהניחם על פי עיגול וכדו' ואינו יודע על איזה מהעיגולים הניחה נחלקו ר"א ורבי יהושע בידינה-

לר"מ- לר"א אף התחתונות מצטרפות לבטל את העליונות אע"פ שודאי לא התערב בתחתונות, דהואיל ותרומת פירות דרבנן הקילו בהעלתם, ולרבי יהושע העליונים מצטרפים למאה לבטל, אבל התחתונים לא, והתחתונים מותרים.

לרבי יהודה- ר"א סובר כמו שסובר רבי יהושע לר"מ, ורבי יהושע סובר שאף בשלש מאות עיגולים למעלה אינה בטלה דהוי דבר שיש שמוכרים אותו במנין, והוה התנא שהזכרנו לעיל.

דרסה בתוך העיגול ואינו יודע אם לצפונה או לדרומה לכו"ע יעלו כיון דלא מינכרא.

איתא בברייתא ששיטת אחרים בשם ר"א שביצה שנולדה ביו"ט תיאכל היא ואמה. לרבי זירא היינו כשקנאה סתם וקמ"ל שכששחטה הוברר שלאכילה היא עומדת ולהכי שריא, אבל אם לא שחטה הוברר שהיא עומדת לגדל ביצים ואסורה דר"א אית ליה מוקצה. ולרב מרי איירי בעומדת לאכילה, וסובר ר"א כב"ש, והא דאמר אמה פשיטא הוא ולשון גוזמא קאמרו. ולשניהם הביצה מותרת, דס"ל כב"ש.

ביצה שנולדה בשבת ויו"ט הסמוכים זה לזה
לרב הביצה אסורה ביום השני, דאף דס"ל ששתי קדושות הם, ס"ל כרבה (ב:); שיש דין הכנה לשבת ויו"ט, ולרבי יוחנן הביצה מותרת, דס"ל שאין דין הכנה לשבת ויו"ט. (ואף שביצה נגמרת יום לפני לידתה, מ"מ גם הלידה נחשבת הכנה, ועוד שכיון שאם נולדה ביו"ט היא אסורה, א"כ נולדה בשבת אין להתירה דא"כ נמצא שבת מותר ליו"ט. תוד"ה אלא), וכן נחלקו התנאים בברייתא, שלת"ק מותר לאכול את הביצה ביום השני, ורבי יהודה אמר בשם ר"א שזה תלוי במחלוקת ב"ש ובי"ה. ובאותו היום לכו"ע אסורה אף בטלטול, ואמרו רב פפא שאף שבמחלוקות רב ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן, הכא הלכה כרב שאסורה. (וכן הלכה כמותו שבשני ימים טובים של גלויות מותר, ובשני ימים טובים של ר"ה אסור). וכתבו התוס' (ד"ה נימא) שאין לאסור ביום השני משום מיגו דאתקצאי בבין השמשות אם היום הראשון הוא שבת, אתקצאי לכוליה יומא ביום השני, דלא אמרינן מיגו דאתקצאי משום ספק יום שעבר, אמנם גויי סוכה אסורים ביום השמיני משום ספק יום שעבר, כיון דאי איתרמי ליה סעודה בבין השמשות היה אוכל בסוכה.

רב לא היה דורש ביו"ט אחר הסעודה משום שכרות מפני שהיה מורה הוראות בדרשותיו, ושכיוו אסור להורות דכתבי "ין ושיכר לא תשת" וכתבי "להורות את בני ישראל". ומהאי טעמא רב פפא לא ענה על שאלו שהשאלוהו בזמן זה.

ד: עצים שנשרו בשבת
אסורים ביו"ט הסמוך לו אפילו לרבי יוחנן שמתיר בביצה, דביצה שהיא ראויה בשבת לגומעה חיה ואעפ"כ אסרוה באותו היום אפשר להתירה למחר, אבל עצים שבשבת בלאו הכי הם אסורים דאין מבערים אש בשבת, אם נתיר אותם ביו"ט שלאחר השבת יחשבו שבשבת הם אסורים רק משום שאינם ראויים להסקה, ובלאו הכי היה מותר גם בשבת, ויבואו להתירם בו ביום אם נשרו ביום טוב.

עצים שנשרו לתוך התנור ביו"ט
מרבה עליהם עצים מוכנים ומסיק ככולם, ואין בזה משום אין מבטלים איסור לכתחילה שאסור לעשות כך ואם עשה אינו בטל (דאף דמדאורייתא חד בתרי בטל, היינו כשנתערבו ממילא, אבל אסור לערבם בידיים. תוד"ה ותנן), כי בדרבנן כגון באיסור מוקצה מותר, (אמנם בדבר שעיקרו דאורייתא כגון תרומות פירות דרבנן, שתרומת דגן תירוש ויצהר דאורייתא, אין מבטלין איסור לכתחילה. שם). ומותר להפך את העצים ולהלויכם מזוית לזוית, כי רובם של התר והאיסור בטל ברוב. ואף לרב אשי דס"ל שדבר שיש לו מתירין אינו בטל אף באיסור דרבנן כאן בטל כי האיסור נשרף ואינו בעין.

דין ביצה שנולדה ביו"ט, ביו"ט שני של גלויות

בזמן שבי"ד קידשו את החודש (עד לקראת סוף תקופת האמוראים שהלל השני תיקן את לוח השנה) היו צריכים לברר בכל חודש אם בי"ד קידשו את החודש ביום ל' של החודש הקודם או ביום הל"א, ויש בזה ז"מ לקביעת המועדות, ובמקומות הרחוקים מירושלים שלא הספיקו לברר דבר זה לפני יו"ט היו נוהגים ב' ימים מספק, וגם בזמננו נהגו שני יו"ט שני של גלויות. הגמרא מבארת טעם הדברים, ומבארת האם ביצה שנולדה ביו"ט ראשון מותרת ביו"ט שני של גלויות או לא.

לרב ביצה שנולדה ביו"ט מותרת ביו"ט שני של גלויות והיינו מה שנוהגים שני ימים יו"ט במקומות הרחוקים מבית דין שאין שלוחי בי"ד מספיקים להגיע אצלם להודיעם לפני יו"ט אם ר"ח נקבע ביום ל' או ביום ל"א, דתנן בראשונה היו משיאין משואות משקלקלו הכותים להשיא משואות ביום שלא קבעו בו את החודש כדי להטעיט את ישראל התקינו שיהו שלוחים יוצאים, ומבואר שאם לא יהיו כותים או במקום שהגיעו השלוחים לפני ט"ו בחודש עושים רק יום אחד, דאינו אלא מספק. ומ"מ האינדא עבדינן ב' ימים אע"פ שאנו בקיאים בקביעא דירחא, משום ששלחו מארץ ישראל לומר הזהרו במנהג אבותיכם בידיכם, זימנין דגזרו המלכות גזירה שלא יעסקו בתורה ואתו לאקלקולי - שישתכח מהם סוד העיבור, וימשיכו לעשות רק יום אחד ויעשו מלא חסר או חסר מלא, ויאכלו חמץ בפסח.

ולרב ביצה מספקא ליה אם קדושה אחת הם שגזרו חכמים שינהגו לדורות ב' ימים, והיה כיום אחד ארוך, או לא אלא מעצמם נהגו להחמיר מספק ואחד מהם חול, ועל כל ביצה אסורה שמא קדושה אחת היא, וכן הדביל רב אסי במוצאי יו"ט ראשון ואמר המבדיל בין קודש לחול, דס"ל שכיון שבזמנו בקיאים בקביעא דירחא אי"כ י"ל שהיום השני הוא חול גמור.

ביצה שנולדה ביום הראשון של ר"ה

לעיל נתבאר דין יו"ט שני של גלויות בחו"ל, והנה לגבי ראש השנה אף בארץ ישראל נוהגים בו ב' ימי יו"ט, ואף בזמן בית המקדש לפעמים היו נוהגים ב' ימי יו"ט. הגמרא מבארת מה הטעם שנהגו יו"ט שני בראש השנה, ומבארת האם זה תקנה מחמת ספק איזה יום הוא קודש ואיזה חול, או ששני הימים קדושים מדרבנן, וני"מ לענין אכילת ביצה שנולדה ביום הראשון ביום השני, וי"א שזה תלוי גם בדין דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו, וכדלהלן.

ה' לרב
ושמואל ביצה שנולדה בזה אסורה בזה לבני בבל (אבל לבני ארץ ישראל מותר, כדברי רבה להלן), שהרי בתחילה היו מקבלים עדות החודש כל היום השלושים של אלול, ומהעירב כבר היו אסורים במלאכה כמא יתקדש החודש ונמצא הלילה הזה יו"ט, עד שפעם אחת נשתהו העדים מלבוא ונתקלקלו הלויים בשיר ש אמרו בתמיד של בין הערבים שיר של חול, (ובשל שחר היה אומרים שירה של חול אף אם הוקדש החודש קודם הקרבנות, כיון שברוב השנים אין העדים ממהרים לבוא כ"כ. וכתבו התוס' (ד"ה ונתקלקלו) שאם באו עדים אחר התמיד היו מקריבים קרבן מוסף, ואף שדורשים מזכתבי "והקטי"ר עליה תלבי השלמים" עליה השלם כל הקרבנות כולם, מ"מ היכא דלא אפשר שאני, כדמצינו שמחוסר כיפורים מביא כפרתו בערב פסח לאחר הקרבת תמיד של בין הערבים ואוכל פסחו לערב. ועוד י"ל דאם פסח עשה דרביים ודחי עשה בהשלמה), והתקינו

שאינן מקבלים עדים אלא עד המנחה -עד הקרבת תמיד של בין הערבים, ואם באו עדים מן המנחה ולמעלה הרי חודש אלול מעובר ואין מונים מועדות אלא מיום המחרת, ומ"מ נוהגים אותו היום קודש כדי שלא לזלזל בו, ולמחר קודש, ומבואר שאפילו בב"ד שנין שיהיו ב' הימים קודש, ולא מספק, וממילא הרחוקים נוהגים בכל שנה ב' ימים שמו יבואו מן המנחה ולמעלה, ואין שייך לומר שממה נפשך יום אחד חול, דשמוא שניהם קודש. ואף אחר שביטל רבן יוחנן בן זכאי את התקנה וכדלהלן, מ"מ בחו"ל לא היה הפסק שנה אחת של התקנה ראשונה, ונשארה התקנה לעשות ב' ימים כיום ארוך.

לרבה לאחר תקנת רבן יוחנן בן זכאי שמקבלים עדות החודש כל היום, ביצה שנולדה בראשון מותרת בשני, שהרי ב"ד לא עושים ב' ימים, והרחוקים עושים ב' ימים מספק, ויום אחד הוא ודאי יוסף כשארי ימים טובים של גלויות, וזממה נפשך יום אחד חול.

לרב ביצה לאחר תקנת ריב"ז ביצה שנולדה ביום הראשון של ר"ה אסורה בשני, דדבר שבמנין (כגון לעשות ב' הימים לקדושה אחת ולאסור ביצה) צריך מנין אחר להתירו אפילו אם אירע שינוי שמחמתו אפשר להורות היתר ולומר שהתקנה הראשונה כבר לא קיימת.

המקור שדבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו-

דכתיב ”לך אמור להם שובו לכם לאהליכם”, לאחר שנאמר להם ”היו נכונים לשלושת ימים אל תגשו אל אשה”, (ומעיקרא לא היה האיסור אלא לג' ימים' רש"י. אבל התוס' דה"ה כל) כתבו שני שלומדים מכאן שגם תקנה לזמן מוגבל צריך מנין להתירה, שהרי נאסרו בתשמיש רק שבילו מתן תורה. וכתבו התוס' שאין זה נכון, ששם נאסרו לעולם, וכונת הפסוק שיהיו נכונים לדבר שיהיה בסוף ג' ימים, אבל איסור לזמן א"צ להתירו.)

וכי תימא שבא הכתוב למצות עונה לקיים המצוה ולא לגרוע עונת נשותיהן, הא כתיב ”והצאן והבקר אל ידעו אל מול הרה ההוא” - כל זמן שהוא בהוית קדושתו, וממילא שמעינן שאם נסתלקה שכניה מותר ממיאל, וכתיב בלוחות הראשונות ”במשוך” (י"מ שאירץ בתקיעה כמנהג התוקע באהורנה. וי"מ שימשוך התוקע קול ויפסיק מלתקוע) היובל המה יעלו בהר", ואף שהפסוק "אל מול הרה ההוא" מדבר על הלוחות השניות, מי"מ הרי השכינה לא נסתלקה מהרה עד א' ניסן שהוקם המשכן, או עד כ' אייר שנעלה הענן. רש"י. אבל דעת התוס' (ד"ה מכזי) ש"במשוך היובל המה יעלו בהר" היינו שגם בו ביום של מתן תורה הותרו לעלות כשימשוך היובל, והראיה היא ממה שכתוב "במשוך היובל המה יעלו בהר" ולא הותרו בלאו הכי כשנסתלקה השכינה מטעם שכל האיסור היה משום שכניה.

ואף בדבר שאסרו חכמים ככרם רבעי שאסרו לפדותם וצריך להעלותם לירושלים עד מהלך יום אחד, כדי לעטר שוקי ירושלים בפירות, אמרו לרבי אליעזר שאינו צריך להקפידו לעניים כדי שהם יאכלוהו בירושלים, מפני שזה היה טירחה שבילו ההלות הפירות לירושלים, (וס"ל לר"א שקדושת ראשונה קידשה לעתיד לבוא, וממילא יכלו העניים לאכול בירושלים ללא פדיה, אי נמי אפילו אם קדושה ראשונה לא קידשה לעת"ל, יכלו העניים לחלל שוה מנה על שוה פרטטה, שבזמן הזה אפשר לעשות כך לכתחילה. תוד"ה ובקש), מפני שנמנו והתירו, ומבואר שולוא זה היה צריך להעלותו אע"פ שבטל הטעם מפני שירושלים חרבה, ולא נמנו אלא להתיר לקבל עדות החודש כל היום, ואת הביצה לא התירו.

ואביי סובר שתקנת ביצה תלויה בתקנת עדות, וכיון שנתבטלה תקנת העדות מותרת הביצה.

ורב אדא ורב שלמן סוברים שאף אחר שחזרו לקבל עדות כל היום ביצה אסורה, דמהרה יבנה ביהמ"ק ויאמרו שכמו שאשתקד אכלו ביצה ביו"ט שני אף השנה מותר, ולזה חיישינן דביצה לכל מסורה ולא כולם יבואו לשאלו אלא יסמכו על מנהגם, אבל לקבל עדות מותר כל היום ולא חיישינן לטעות כשיבנה ביהמ"ק, דעדות מסורה רק לבי"ד והם לא יטעו כיון שהם יודעים טעמו של דבר.

ורבא סובר שביצה אסורה אף אחר שחזרו לקבל עדות כל היום, שהרי אם באו עדים מן המנחה ולמעלה עושים אותו היום ולמחר קודש, דאע"ג דתיקן לקבל עדות כל היום למנות למועדות מן הראשון, מ"מ לענין לעשות יו"ט שני לא בטלה התקנה הראשונה. רש"י. אבל דעת התוס' (ד"ה מז) שמה שאם באו עדים מן המנחה ולמעלה היו עושים ב' הימים קודש אין ראה שזה קדושה אחת כשלא באו עדים, (ויש ליישב שכיון שלפני החורבן זה היה קדושה אחת, א"כ גם אחר החורבן שכיוו עושים ב' ימים זה היה קדושה אחת), אלא הראיה היא ממה שאם באו עדים סמוך לחשיכה ומיד החשיך ולא יכלו לקבל עדותם ביום, אבל היו יכולים לעשות מעט מלאכה ולא היו עושים, ומבואר שזה קדושה אחת.

לנהרדעי (ו.) ביצה מותרת ביום השני של ר"ה, דמימות עזרא שעיברו את אלול (דכתיב בעזרא "וביום השני" ואיירי בראש השנה) לא מצינו אלול מעובר שלא אירע שבאו עדים מן המנחה ולמעלה אלא אותה הפעם לפני התקנה.

רבא פוסק הלכה כרב שביצה שנולדה ביו"ט מותרת ביו"ט שני של גלויות, אבל בשבת ויו"ט הסמוכים ובב' ימים טובים של ראש השנה נולדה בזה אסורה בזה.

1. קבורת מת בב' ימי יו"ט- לרבא מת ביו"ט ראשון יתעסקו בו נכרים, וביו"ט שני ישראל, ואפי' ביו"ט שני של ראש השנה. ולמר זוטרא לא התירו ע"י ישראל אלא היכא שכבר השתתהה קבורתו ומתיירא שלא יסריה. ולרב אשי בכל גוונא מותר, דלגבי מת כחול שוויוה רבנן, אפילו לענין לחתוך בגד או הדס שבשילו שהיו מניחים הדס על מיסת המת לכבודו, וחיתוך הבגד אינו לצורך תכריכים, דבזה אין חידוש, אלא בגד לכבודו, ואמר רבינא דהאידינא דאיכא חברי אין לקבור מתים ביו"ט שני. לרש"י חברי היינו אומה רשעה שהיו בימי פרסיים שהיו כופים את ישראל לעשות מלאכתם, וביו"ט היו נשמטים מהם, ואם יראו שישראל מקברים מתים ביו"ט שני יכופו אותם לעשות להם מלאכה. וכתבו התוס' דהאידינא דליכא חברי מותר, ואין לומר שצריך מנין אחר להתירו, כיון שכל התקנה היא בגלל החברי, וכן לענין מים מגולים שאסורים שמוא שתה מהם נחש, מותר בזמננו לשתותם לכתחילה כיון שאין נחשים מצויים ביננו. ושיטת ר"ת שגם בזמננו אסור לקבור מתים ביו"ט שני, והר"ד יחיאל אומר שאינו נכון להתיר משום דאוושא מילתא, ור"י מתיר. עוד כתבו התוס' (ד"ה יום טוב) דהא דתנן במועד קטן אין חופרים כוכים במועד, היינו לחפור הרבה כוכים ביחד שיהיו מזומנים כשיבואו מתים אחר המועד, אבל לצורך המועד מותר.

עירוב תבשילין משני ימי יו"ט לשבת- בשני ימים טובים של גלויות אפשר להניח עירוב תבשילין ביו"ט ראשון שחל ביום חמישי עם תנאי שאם היום זה חול יחול העירוב, ואם לאו א"צ עירוב. ובשני ימים טובים של ראש השנה, לרב אשי אסור דהרי הם כיום ארוך ושניהם קודש, ולנהרדעי מותר.

אפרוח שנולד ביו"ט- לרב אפרוח שנולד ביו"ט אסור באכילה ביו"ט כיון שהוא מוקצה, ולא דמי לעגל שנולד שהוא מותר לכ"ע כיון שהוא מוכן אגב אמו בשחיטה שאם נשחטה אמו בעודו בתוך מנעה הוא מותר, (ואף שביצה שנולדה ביו"ט אסרה, אין איסור נולד אלא בדבר מאכל, ולא בבעלי חיים. תוד"ה עגל).

ואף אם אמו טריפה שהוא אסור ושחטה ונמצא בתוכה, דעובר ירך אמו, (דאף שמבואר בחולין אפשר להכניס די למעי אמו ולשוטחו, י"ל שהגמרא מדברת לרבי אושעיא שמסתפק אם זה מתיר אותו, אי נמי כיון שלכתחילה אין לשחוט כך כמו שאין לשחוט בלילה לא מיקרי מוכן. אי נמי התם איירי בכלו לו חדשיו, והכא איירי שרק ביו"ט כלו לו חדשיו.

תוד"ה וכו'), הרי היה מוכן אגב אמו לכלבים דבבין השמשות היא עומדת לכך והאפרוח שבקליפה אינו עומד ואינו ראוי לאכילת כלבים. ואע"פ שמוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים לרבי יהודה דאית ליה מוקצה שאסור לחתוך לכלבים נבילה שנתנבלה בשבת כיון שבבין השמשות היתה עומדת לאדם (הר"י גורס יו"ט, שהרי בשבת אינה מוכנה בבין השמשות כיון שאסור לשוחטה, ולתוס' מיירי בשבת ומ"מ מרבים מלשון המשנה "לפי שאינה מן המוכן" גם יו"ט, והר"ר יעקב מקוברי"ל תירץ שאם מוכן לאדם הוי מוכן לכלבים, א"כ כשהחשיך וקידש היום נשארה ההכנה לכלבים. תוד"ה השתא), (וחכמים מתירים, וכן הם מתירים לחתוך דלועין לפני בהמה). שאני התם שדבר הראוי לאדם אין נותנים אותו לכלבים, אבל מוכן לכלבים הוי מוכן לאדם גם עובר במעי טריפה שהוא ראוי לו כשיולד, דמתאמול דעתו עליו שאם יוולד יאכלנו. (אבל אפרוח אף שהוא מוכן לכלבים, בנין שיהא מוכן ועומד לכלבים. תוד"ה מוכן).

ולשמואל או לרבי יוחנן כמו שעגל שנולד ביו"ט מותר ה"ה אפרוח מותר, כיון שמתיר עצמו בלידתו להיות מותר ע"י שחיטה מתיר הלידה גם איסור מוקצה ומיגו דאיתקן להא איתקן להא. (וכתבו התוס' ד"ה הואיל) שכיון ששמואל ורבי יוחנן סוברים כ"ר"ש דלית ליה מוקצה, כונתם בטעם הנ"ל להתיר אפילו לרבי יהודה. אי נמי אפילו לר"ש איצטריך להאי טעמא, דהכא דמי לגרוגרות וצימוקים מודה ר"ש שהם מוקצה).

תניא כוותיה דרב ותניא כוותיה דשמואל.

1: ר"א בן יעקב אוסר אפילו אפרוח שנולד בחול כל זמן שלא נפתחו עיניו, דכתיב ”לכל השרץ השרוץ על הארץ” לרבות אפרוחים שלא נפתחו עיניהם.

ביצה שיצאה רובה מערב יו"ט וחזרה לרבי יוחנן מותר לאוכלה ביו"ט, מפני שעם יציאת רובה היא נגמרה. וי"א בדעת רב שרק עם יציאת כולה נגמרה ודלא כריו"ח (ז).

השוחט תרנגולת ומצא בה ביצים גמורות מותר לאוכלם עם חלב אפילו אם אין לביצה קליפה לבנה אלא שהחלמון לבדו גמור, ואע"פ שהיא מעורה עדיין בגידים, ואם שחטה ביו"ט מותר לאכול אף את הביצה שנמצאה בה, אמנם אין ביצה זו ראויה לגדל ממנה אפרוח, ועל כן המבקש לקנות ביצה של תרנגולת חיה ונתן לו ביצה משחוטה בטל המקח, ולא

אומרים שקנאם לאכילה וכונתו שיהיו מבושלות כל צרכם, וישלם לו רק את ההפרש. וכן המבקש לקנות ביצים של זכר ונתן לו ביצים דספנא מארעא שביצים אלו אינם מגדלות אפרוחים, בטל המקח, ולא אומרים שקנאם לאכילה והוא רוצה של זכר מפני שהם שמנות יותר והוא ישלם לו רק את ההפרש.

1: לר' יעקב אם היו הביצים מעורות (-מחוברות) בגידים אסור לאוכלם בחלב. הגמ' דנה לדבריו בעוף טהור שנתנבל, אם הביצים הגמורות מטמאות טומאת נבילה לטמא את האוכל אותה ואת הבגדים שהוא לבוש בהם, ואין לה טומאת מגע ומשא, דהוי כחלק מהנבילה, או שלא אסר לאוכלה בחלב אלא משום גזירה, אבל לענין טומאה לא גוזרים, דאפושי טומאה מדרבנן לא מפשינן כיון דאיכא הפסד טהרות.

האוכל מנבלת עוף טהור מביצים מעורות או מן העצמות והגידים (-למ"ד אין בגידים בנותן טעם) או מבשר שנתלש מעוף ח' שאין לו דין נבילה, טהור, אבל אם אכל מאשכול של ביצים (-בשר השדרה שהביצים אדוקים שם) או מהקורקבן ומבני המעיים, או שהמחה חלב וגמעו, טמא כאוכל הנבילה.

כל שתשמישו ביום נולד ביום, והיינו תרנגולת היולדת מזכר, ונ"מ שאם בדק מערב יו"ט בבין השמשות ולא מצא בה ביצה, והשכים לפני עלות השחר ומצא בה ביצה, מותרת, דהאי מערב יו"ט היא ולא בדק יפה, או שיצאה רובה וחזרה וכדר' יוחנן שאף שזה לא מצוי, כיון דפשיטא שלא ילדה בלילה תולים בזה. ותרנגולת דספנא מארעא יולדת אף בלילה, ובדאיכא זכר לא ספנא מארעא והדין הנ"ל הוא בדאיכא זכר, ושיעור מקום המצאות הזכר דנימא שלא ספנא מארעא הוא כשיעור ששומעת קולו ביום והוא ישישים בתים, אבל אם יש נהר באמצע אפי' יש עליו מיצרא (שאוזרים בחבל והולכים על עץ צד) לא עברה (אף שהיה מעשה שעברה), אבל כשיש מברא - גשר עברה. וביצה דספנא מארעא אם בדק מערב יו"ט ולא מצא בה ביצה ולמחר השכים ומצא ביצה אסורה, דשמא נולדה בלילה, אבל בלא בדק מערב יו"ט מותרת דתלינן שנולדה מערב יו"ט, ואף שדבר שיש לו מתיירין לחומרא, שאני הכא שגם אם ספנא מארעא שביח יותר שהיא יולדת ביום. תוס'.

כל שתשמישו בלילה נולד בלילה והיינו עטלף.

כל שתשמישו בין ביום ובין בלילה נולד בין ביום ובין בלילה והיינו אדם וכל דדמי ליה.

1: שום שחוק יש סכנה להשאירו מגולה.

שיעור האיסור בחמץ ושאור- לענין אכילה שאור וחמץ שיעורם שוה בכזית, דכתיב ”שָׂאֹר לֹא יֵצֵא בַּבֵּיתְכֶם כִּי כָל אוֹכֵל מִחַמֶּצֶת”, ולענין ביעור ב"ש אומרים שאור בכזית וחמץ בככותבת, משום שאם שיעורם שוה למה חילקם הכתוב, והרי אפשר ללמוד שאור מחמץ, שהרי שאור יכול אף לחמץ אחרים. ולב"ה זה וזה בכזית, דא"א ללמוד שאור מחמץ כיון שאינו ראוי לאכילה, וא"א ללמוד חמץ משאור כיון שאינו יכול לחמץ אחרים. לרש"י שיעור ככותבת הוא מפני שבכך מתיישבת דעתו של האוכל, אי נמי שיעורין הלכה למשה מסיני. ולתוס' (ד"ה לומר) כיון שאנו יודעים ששיעור שאור שונה משיעור חמץ ממילא לומדים מיוה"כ שהשיעור הוא ככותבת.

דיני כיסוי הדם, וכיסוי הדם ביו"ט

השוחט חיה או עוף חייב לכסות את דמם, דכתיב "ושפך את דמו וכסוה בעפר", אבל בבמהא אין מצות כיסוי הדם. והנה הבא לחפור בשביל להוציא עפר כדי לכסות בו ביו"ט, יש לדון אם יש בזה משום טוחן על העפר, או בונה על עשית הגומא, או מוקצה כיון שהעפר לא עמד לכך מערב יו"ט, וכדלהלן. עוד יבוארו בסוגייתנו כמה דינים בהלכות כיסוי הדם.

השוחט צריך שיתן עפר למטה ועפר למעלה, דכתיב "ושפך את דמו וכסוה **בְּעַפֵּר**" משמע שהוא נבלל וטמון בעפר לפני הכיסוי.

שחיטה וכיסוי הדם ביו"ט- לבית הלל אסור לשחוט אא"כ יש לו עפר מוכן מבעוד יום לכסות. ולבית שמאי מותר לו לשחוט לכתחילה, ויחפור בדקר ויכסה. רבה סובר שלב"ש יחפור אחורי השחיטה, אבל אם אין לו עפר למטה לא יחפור, שכיון שצריך שיהיה עפר למטה, אם נתיר לו לחפור חוששים שיתחרט ולא ישחוט ונמצא שחפר לחינם, ולרב יוסף יחפור ואח"כ ישחוט ויכסה, ולא גוזרים שמא יתחרט ולא ישחוט כדי שלא ימנע משמחת יו"ט.

אם כבר שחט מודים ב"ה שיחפור בדקר ויכסה. ואמר רב יהודה דאיירי שיש לו דקר נעוץ מבעוד יום, והגמרא מעמידה באופן שאין זה מלאכה, דמדברי רב יהודה מבואר שאין טעם התר הכיטוי משום דאתי עשה ד"וכסתו בעפר" ודוחה "לא תעשה כל מלאכה", ובהכרח איירי שהעפר תיחוח שאין בזה איסור כתישה בכך שהוא מופרז רגבים מודבקים שלא היו ראויים לכיסוי, ומכאן הוא תולדה דטוחן ומלאכה היא, ואין בזה מושם חופר גומא שזה בונה, דהחופר גומא וא"צ אלא לעפרה פטור דאינו בונה ולא חורש אלא מקלקל. רש"י. ולתוס' משום דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה, ואף שבעלמא פטור אבל אסור, הכא משום שמחת יו"ט מותר לכתיחלה, ומי"מ צריך דקר נעוץ כדי שיהיה מוכן מערב יו"ט. (תוד"ה ואינו). עוד כתבו התוס' (ד"ה בעי) שמה ששייך איסור בונה בחופר גומא בעפר תיחוח, איירי שהעפר מסביב קטה, אבל אם העפר מסביב תיחוח והוא נופל לתוך הגומא ומכסה אותה אין בזה משום בונה.

ת. אפר כירה מוכן הוא ומותר לשחוט ולכסות בו, והני מילי כשהוסק מערב יו"ט דמאתמול דעתו עליו לכל דבר, אבל הוסק ביו"ט שלא היה דעתו עליו מאתמול אסור לכסות בו, ואם ראו לצלות בו ביצה שיש עדיין רמץ חם, מותר, דמאתמול הוא עומד להסק ולבשל ולצלות, ואיירי שהוא עדיין ראוי לתשמיש זה מותר לטלטלו ולהניחו על הדם. וכתבו התוס' (ד"ה אמר) שלהלכה אסור לטלטל אפר אל"כ הוסק מערב יו"ט, ואפילו לר"ש דלית ליה מוקצה אסור כיון שזה נולד גמור. ומי"מ מותר לטלטל מוקצה ביו"ט בשביל אוכל נפש ושמחת יו"ט, ולכן מותר לסלק את אפר הכירה כדי לאפות בו פשטיאד אע"פ שאין ראו לצלות בו ביצה.

אלו דברים כשרים לכיסוי הדם - כתבו התוס' (ד"ה הכי) שכיון שדעת בית שמאי שאפר לא מיקרי עפר ואין מכסים בו, דין זה שאפר כירה ראוי לכיסוי אינו לב"ש. אי נמי דוקא עפר אוכלין שאינו מגדל צמחים אין מכסים בו, אבל אפר עצים שהוא מגדל צמחים מכסים בו אע"ג דלא מיקרי עפר, ודבר שנוקרא עפר מכסים בו אע"פ שאינו מגדל צמחים, כגון דינר זהב שחוק דכתיב "ועפרות זהב לו", וטלית שרופה, דאפר איקרי עפר דכתיב "ולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת", ודבר המגדל צמחים מכסים בו אע"פ שאינו נקרא עפר, כגון נסורת של חרשים דקה, ונעורת של פשתן דקה, ושחיקת כלי מתכות, וא"כ אפר כירה וחול הדק וסיד ומגופה שכתשם מכסים בהם.

הכניס הרבה עפר למקום אחד לצורך גינתו וחוברתו מותר לכסות בו, דכל זמן שהוא צבור דעתו לעשות בו כל צרכיו, וכן יכול להכניס עפר מלוא קופתו בסתם למקום אחד ולעשות בה כל צרכו ואין העפר המועט בטל לקרקע הבית, והוא שייחד לו קרן זוית ולא שטחו, דמוכחא מילתא שהוא מוכן לצרכיו, ואיירי בעפר תיחוח, שאינו מחוסר לא חפירה ולא כתישה אלא הכנה. וכתבו התוס' (ד"ה ואמר) שהחידוש בדין השני הוא או כמ"ש רש"י שמדובר בעפר מועט, או שבמקרה הראשון מותר רק לכסותו בו ובמקרה השני מותר גם לשאר צרכיו.

ת: שחיטת כוי וכיסוי דמו ביו"ט-

כוי אין שוחטים אותו ביו"ט (ולא התירו לשחוט בלי לכסות את הדם משום שמחת יו"ט), ואם שחטו אין מכסים את דמו, ואף באפר כירה או אם הכניס עפר מלוא קופתו, אין מכסים.

ואין טעם האיסור משום דעביד גומא, שהרי החופר גומא וא"צ אלא לעפרה שזה מקלקל פטור. ואין הטעם משום דעביד כתישה אם יהיו שם רגבים, וכיון שהוא ספק אין כאן עשה דוחה לא תעשה, משא"כ בחיה ועוף ודא"ם שכיון שברוב הפעמים א"צ לכתשו, וגם אם יכתוש אינו איסור דאורייתא משום דאתי עשה ד"וכסתו בעפר" ודחי "לא תעשה מלאכה", (והיינו היכא שהוא מכסה תוך כדי כתישה, דאי לאו הכי בלאו הכי אין כאן דחיה, דבעינן שבעידנא שהוא עוקר את הלאו הוא מקיים את העשה, כמו מילה בצרעת דכתיב "ימול בשר ערלתו" אפילו אם יש בהרת במקום המילה, וכלאים בציצית דכתיב "לא תלבש שעטנז גדילים תעשה לך"), שהרי יו"ט הוא עשה (דכתיב "וביום הראשון שבתון" דמשמע שבות) ולא תעשה, ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה.

אלא לרבא הטעם הוא שהעפר מוכן לודאי ולא לספק ואיכא איסור מוקצה, וה"ה במכניס קופתו מלאה עפר, מפני שהמכניס עפר לודאי לא רמי אדעתיה לאזמוני למיזי דספק, אמנם דעת רבא שהמכין עפר לכיסוי צואה שיש לו תינוק וירא שמא יטיל רעי ביו"ט לפניו, מותר לכסות בו דם הכוי, כיון ששניהם ספק, אבל אם הכין עפר לכסות בו דם ציפור שזהו ודאי, אסור לכסות בו צואה (וי"א שמותר כיון דאזמוני' אזמוני' דהא נמי קרוב לודאי) ודם כוי. וי"א שכוי אינו כצואה, ואם הכין עפר לכיסוי צואה אסור לכסות בו דם הכוי, דכוי לגבי צואה כספק לגבי ודאי, דצמא תינוק שכ"חא וקרובה לודאי. וכתבו התוס' (ד"ה סוף) שאף שרבא עצמו סובר שיש לו רק לא תעשה, הגמרא מבארת את דבריו אליבא דהלכתא שיז"ש הוא עשה ולא תעשה.

ולרמי בריה דרב ייבא הטעם הוא שאין מכסים דם כוי גזירה שמא יבואו להתיר חלבו, שיאמרו שאם לא שהכוי הוא מין חיה לא היו רבנן מטריחים לכסות דמו ביו"ט, אבל בחול יאמרו שמכסים את דמו מספק.

שחט בהמה חיה ועוף ונתערבו דמם זה בזה אסור לכסותם ביו"ט מפני שהוא טורח גם בשביל דם הבהמה, (ויש כח ביד החכמים לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה. תוד"ה תני), ואם יכול לכסותם בדקירה אחת מותר, ולא גזרינן אטו ב' דקירות.

שחט צפור מערב יו"ט אסור לכסות את הדם ביו"ט מפני שהיה עליו לכסות מבעוד יום, ואין בזה משום מניעת שמחת יו"ט, מפני שהבשר לא נאסר באכילה בלא כיסוי הדם.

ט. הפרשת חלה ביו"ט- גלגל עיסה מערב יו"ט, לרבה

מותר לו להפריש חלה ביו"ט, שאף שחכמים אסרו להפריש תרומות ומעשרות ביו"ט, וגם כאן הרי היה יכול להפריש מערב יו"ט, מ"מ כיון שמותר לגלגל עיסה ביו"ט ולאפותה כדי לאכול פת חמה, לא גזרו לאסור הפרשת חלה ביו"ט. (והתוס' (ד"ה גלגל) מביאים שלפי הירושלמי מדובר דווקא כשהלישה לא נגמרה מערב יו"ט, שאף שהיה יכול להפריש מערב יו"ט שמעת לגלול, מ"מ כיון שרגילים להפריש חלה אחרי גמר כל הלישה הוי כאילו נעשה הכל ביו"ט, אבל בנגמרה הלישה מערב יו"ט אסור להפריש חלה ביו"ט. וי"א שרבה מדבר רק בחו"ל, דלא מיחיז כמתקן כיון שבלאו הכי מותר לאכול מהיעסה, אבל בא"י אסור, וכתבו התוס' שנראה שרבה מתיר גם בא"י, ואבוח דשמואל אסר גם בחו"ל. ואבוח דשמואל אסר אף בזה ורק אם גלגל עיסה ביו"ט מותר להפריש חלה. ואף לשמואל שמוותר לאכול ב' בחו"ל ואח"כ להפריש לחלה את מה שנמותר כיון שחלת חו"ל דרבנן, דמדאורייתא כל מצוה התלויה בפירות הגדלים בארץ אינה נוהגת אלא בארץ, וא"כ היה מקום לומר שהפרשה בחו"ל אינה מתקן כשמשום כך אסרו חז"ל הפרשת תרומות ומעשרות, מ"מ כיון שע"י ההפרשה החלה נאסרת לזרים אלמא הל שם תרומה עליה, ולכן אסור להפרישה ביו"ט שהוא בכלל אין מגביהין תרומות ומעשרות ביו"ט. וכתבו התוס' (שם) שהלכה כרבה, אמנם אם נגמרה הלישה לגמרי מערב יו"ט אסור להפריש חלה ביו"ט. ואם שכח ולא הפריש מערב יו"ט, בחו"ל מותר לאכול ולשייר מכל פת הפת יותר מכדי חלה בשיעור שכשיפריש למחר יהיו השרייים ניכרים, ואם גיבל עריבה שלימה יכול לשייר פת אחת בשביל כולם, אבל אם גיבל כל פת בפני עצמה, כגון במצות, צריך לשייר מכל אחת, ולמחרת ניח את כל החתיכות בסל אחד ויצרפם לחלה ויפריש אחת מכולם, ויותר קל במצות לאפות מצה חדשה ולצרפה עם הישנות ולהפריש ממנה על כולם, כיון שחיובה בא עכשיו.

טלטול סולם ביו"ט

הבא לשחוט ולאכול עופות ביום טוב, ורוצה לקחת את העופות מהשובר, ולשם כך הוא צריך לטלטל סולם, יש מחלוקת באיזה אופן מותר לטלטל את הסולם, ומתי גזרו החכמים בזה שמא יאמרו שהוא מטלטלו כדי לטוח את גגו.

עוד דנה הגמרא האם שיטות ב"ש וב"ה במחלוקת זו להקל או להחמיר מתאימות למחלוקת אחרות שלהם שמוצינו בדיני יו"ט.

מתני'- ב"ש אומרים אין מוליכין את הסולם משובר לשובר אבל מטהו מחלון לחלון באותו שובר, וב"ה מתירין. וכתבו התוס' (ד"ה אין) דאיירי בעופות קטנים שלא פרחו, שאין בהם איסור צידה, ואיירי שהכין אותם מאתמול.

לרב חנן בר אמי ליישנא קמא נחלקו ברה"ר, ולב"ש אסור מפני שהרואה אומר שהוא מטלטל את הסולם כדי לטוח את גגו שזה מלאכה האסורה ביו"ט, ולב"ה שובכו מוכיח עליו - שניכר שהוא סולם של שובר, אבל ברה"ר לכו"ע מותר כיון שלא רואים אותו, דס"ל כמ"ד שלא גזרו משום מראית העין בחדרי חדרים (דאף שרב יהודה אמר בשם רב שכל דבר שנאסר מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור, ומקשה מרב אדרב חנן משום שהיה רשכבה"ג אע"ג שהיה אמורא, הא תניא שוטחים לבגדים ששנרו במים בחמה, אבל לא כנגד העם שלא יאמרו שכיבסם בשבת, ורבי אלעזר ורבי שמעון אוסרים).

וללישנא בתרא סובר רב חנן בר אמי שנחלקו ברה"י אם גוזרים משום מראית העין, אבל ברה"ר לכו"ע אסור, ורב חנן שמתיר ברה"ר לב"ה סובר כמו התנא שמתיר לשוטחן בחמה, ורב ס"ל שבה"ה מתירים גם ברה"ר, דאם ברה"ר אסור יהיה אסור גם ברה"י.

ט: לרשב"א (דלא כמשנתנינו) מותר לב"ש וב"ה להוליך את הסולם מפני שזה לצורך יו"ט, ולא נחלקו אלא לגבי להחזיר. ואמר רבי יהודה דהיינו בסולם של שובר, אבל בסולם של עליה אסור דאמרי להטיח גגו הוא צריך.

לרבי דוסא מטהו מחלון לחלון, וי"א משמו שאם החלון רחוק ואין הסולם מגיע לשם בהטיה יכול אף לדדותו את הסולם ברגליו מעט מעט מחלון לחלון.

בני רבי חייא סברו שת"ק חולק על ר"י והורו להתר הולכה בסולם של עליה, ואמר להם רבי חייא שיאסרו להם משום שר"י בא לפרש דברי ת"ק, וללישנא בתרא בני רבי חייא התירו להטות סולם של עליה כרבי דוסא, ואמר להם רבי חייא שלא התיר רבי דוסא הטיה אלא בסולם של שובר. וכתבו התוס' (ד"ה מאי) שהלכה כרבי דוסא שאסור לטלטל אפילו סולם של שובר, אמנם מדובר בסולם גדול, אבל קטן מותר. ודעת הר"ה אברהם מבורגול"ל שבשבת מותר לטלטל, שכיון שאסור להוציא החוצה לא יאמרו להטיח גגו בהוא צריך, אבל ביו"ט שמותר להוציאו החוצה אסור, ולפי זה אסור לטלטל את הסולם שלנו ביו"ט דשמא הלכה כרבי דוסא.

אמר ריו"ח מוחלפת השיטה – לעיל מבואר שב"ש התירו לשחוט במקום שמחת יו"ט לחפור בדקר ולכסות דם שחיטה וב"ה אסרו, ומבואר שב"ש לקולא, ואילו לגבי הולכת הסולם ב"ש לחומרא ואילו בסולם ב"ה לקולא. ומכח זה רבי יוחנן מחליף את השיטות במחוקתם גבי הולכת הסולם. רש"י. אבל לתוס' (ד"ה אמר ר' יוחנן) ריו"ח החליף את השיטות במחלוקת של דקר. וכתב ר"ת שא"כ א"צ שיהיה לו עפר מוכן מבעוד יום, וכן נהגו כשהיה ר"ת נער, ועכשיו נוהגים להכין את העפר, וכתבו התוס' שגם לב"ה צריך הכנה שהרי צריך לשיטתם שיהיה דקר נעוץ, ויפה נהגו העולם לכסות רק בעפר מוכן שהוא תיחוח, ולא מעפר תיחוח שנמצא ע"ג קרקע שהוא בטל לקרקע. עוד כתבו התוס' (ד"ה אלמא) שמה שב"ש מתירים ביצה שנולדה אינו משום שמחת יו"ט, דאין בביצה שמחת יו"ט כ"כ, וטעם ההתר הוא דלית להו הכנה ומטעם דלא דמי לפירות הנושרים ולמשקין שזבו. תוד"ה אלמא.

הגמ' דוחה שאין ראייה שהשיטות מוחלפות, דבשחיטה לא התירו ב"ש אלא כשיש דקר נעוץ, אבל היכא שאין דקר נעוץ אסרי משום רמז לחפירה אפילו בעפר תיחוח שהוא כחפור ועומד, והכא נמי הוראה אומר להטיח גגו הוא צריך, אי נמי הכא התירו ב"ה משום ששובכו מוכיח עליו ובשחיטה אסרו שמא יהיה מצב שיצטרכו כתישה ויבוא לכתשו.

הגמ' מנסה לומר שרבי יוחנן החליף את השיטות לגבי אם צריך לנענע את הגוזלות מערב יו"ט אבל בדיבור לא סגי דילמא למחר יחוס עליהם וממליך, או שדי לומר זה וזה אני נוטל, מכח מתני' דשחיטה, והגמ' דוחה שבשחיטה לא התירו ב"ש אלא כשיש דקר נעוץ, אי נמי רק באיסור שאינו אלא משום מוקצה התירו ב"ה שדי באמירה להזמנה בעלמא.

ג: הגמ' מנסה לומר שרבי יוחנן החליף את השיטות במחלוקת אם מותר לטלטל עלי (קרש עבה וכבד שכותשים בו חטים והוא כלי שמלאכתו לאיסור) כדי לקצב בשר -לצורך גופו, או לא. והגמ' דוחה שבשחיטה לא התירו ב"ש אלא כשיש דקר נעוץ, אי נמי שם התירו ב"ה משום שתורת כלי עליו.

הגמ' מנסה לומר שרבי יוחנן החליף את השיטות במחלוקת גבי אם מותר לשטוח עור שהופשט ביו"ט לפני הדורסן שזה צורך עיבוד שהוא מתעבד ע"י הדריסה, או לטלטלו בלא שיש עליו קזית בשר או לא. והגמ' דוחה שבשחיטה לא התירו ב"ש אלא כשיש דקר נעוץ, אי נמי שם התירו ב"ה משום שהעור ראוי לישיבה שדרסם היתה לשבת על בגדים המונחים על הקרקע, וא"כ יש בשטיחה צורך יו"ט.

ג: הגמ' מנסה לומר שרבי יוחנן החליף את השיטות במחלוקת אם מותר לטלטל עלי (קרש עבה וכבד שכותשים בו חטים והוא כלי שמלאכתו לאיסור) כדי לקצב בשר -לצורך גופו, או לא. והגמ' דוחה שבשחיטה לא התירו ב"ש אלא כשיש דקר נעוץ, אי נמי שם התירו ב"ה משום שתורת כלי עליו.

הגמ' מנסה לומר שרבי יוחנן החליף את השיטות במחלוקת גבי אם מותר לשטוח עור שהופשט ביו"ט לפני הדורסן שזה צורך עיבוד שהוא מתעבד ע"י הדריסה, או לטלטלו בלא שיש עליו קזית בשר או לא. והגמ' דוחה שבשחיטה לא התירו ב"ש אלא כשיש דקר נעוץ, אי נמי שם התירו ב"ה משום שהעור ראוי לישיבה שדרסם היתה לשבת על בגדים המונחים על הקרקע, וא"כ יש בשטיחה צורך יו"ט.

הגמ' מנסה לומר שריו"ח החליף את השיטות במחלוקת אם מותר לסלק ולהחזיר את תריסי החנויות ביו"ט שמותר ביו"ט לקנות מחנוני המכיר אותו ובלבד שלא יזכיר סכום מקח, ואף שצווחה אין צורך ליו"ט התירו משום תחילתן משום שמחת יו"ט. והגמ' דוחה ששם התירו ב"ה משום שאין בנין וסתירה בכלים.

מוקצה בגוזלים שבשוברן

בעלי חיים הרי הם מוקצה ביום טוב ואסור לטלטלם, אא"כ הם עומדים לאכילה, או שהכינם לכך מערב יום טוב. ולהלן יבואר כיצד מכינים יונים שבשוברן שיהיה מותר לקחת מהם ביום טוב, ומתי הוששים שהעופות שמצא אינם אלו שזימן.

מתני- ב"ש אומרים לא ליטול אא"כ נענע מבעוד יום, וב"ה אומרים עומד ואומר מבעוד יום זה זה אני נוטל.

לרב חנן בר אמי לא הצריכו ב"ש לנענע אלא בבריכה ראשונה, דגזרינן שמא אחרי שיטלטלם יחזור בו ויחוס עליהם, מפני שדרך להניח בריכה ראשונה להיות צוות לאמה, ונמצא טלטל שלא לצורך, ואחרי שנענע ומשמש בהם מבעוד יום לשחיטה ולא חס עליהם תו לא היישגן דחייס. (היונים יולדים בריכה בכל חודש, והיינו שני גוזלות זכר ונקיבה, ומפסיקים בתקופת טבת וחוזרים יולדים בניסן.) ולב"ה לא גוזרים גזירה זו, אבל בבריכה שניה לכו"ע מספיק לומר זה זה אני נוטל.

הגמרא שואלת למה לב"ה צריך לומר זה זה אני נוטל, ואין די שיאמר מכאן אני נוטל למחר-

יש מתרצים שב"ה סוברים שאין **ברירה** וכיון שלא הזמין אלא כדי צורכו דילמא נטל מה שלא הזמין. ומה שמצינו לענין טומאת פתחי בית שיש בו מת, שאף אם יש בבית הרבה פתחים וכולם פתוחים או כולם סגורים כולם -הכלים המונחים בחללי הפתחים **טמאים** אע"פ שאינם תחת הג המאהיל על המת, דגדור חכמים טומאה במקום סוסף הטומאה לצאת משם, וכאן כולם טמאים משום שלא יודעים מאיפה יצא המת, ואם נפתח אחד מהם לאחר מיתת המת רק הוא **טמא** אף למפרע, והאחרים טהורים לכו"ע בכלים שהובאו לשם מכאן ולהבא, דודאי יוציא את המת בפתח הפתוח, ואם חשב להוציא את המת באחד מהפתחים או בחלון שיש בו ד' על ד' טפחים שזה השיעור הראוי להוצאת מת, לב"ש מחשבה זו מצילה את שאר הפתחים דווקא אם חשב לפני מיתת המת, ולב"ה אפילו אם חשב לאחר מיתת המת מהני, היינו לענין הטומאה מכאן ולהבא ולא למפרע, דאף לב"ה אינם טהורים למפרע, וב"ש מטמאים גם מכאן ולהבא, דס"ל שאחרי שירדה טומאה לפתחים אינה עולה אלא ע"י מעשה.

דעת רבא שב"ה סוברים שיש ברירה, ומחשבה על אחד מהפתחים מטהרת את שאר הפתחים למפרע, ומ"מ חיישינן שיטלטל גוזלים ולבסוף יקח אחרים ונמצא מטלטל מוקצה שהרי לא הזמין אלא כדי צורכו, ועל כן צריך לזמנם מערב יו"ט ואז ידע שהאחרים מוקצה, אבל ביו"ט שמא יקח אחד וימצאהו כחוש ויחליפו בשמן, או שיהיו כולם כחושים ולא יקח גוזלות כלל וימנע משמחת יו"ט.

מתי חוששים שהעופות שמצא אינם אלו שזימן-

י: זימן שחורים ומצא לבנים או לבנים ומצא שחורים, אף אם זימן שחורים בקן הראשון ולבנים בקן השני שהם מופרדים זה מזה במחיצות ועלויות, ומצא לבנים בקן הראשון ושחורים בקן השני, אסורים, ולא אמרינן שנתחלפו מקן לקן.

הגמרא אומרת שאין מכאן ראיה לרבי חנינא שברוב וקרוב הולכים אחר הרוב, ד"ל דאיירי שיש שם מדף בולט שיושבים עליו יונים מעלמא, והם נכנסים לקן רק אם אין בו יונים, ושמא הם נכנסו לקן, וכיון שגם הם קרובים הולכים אחר הרוב.

זימן שניים ומצא שלשה אסורים, שמא כולם הגיעו מעלמא, ואף אם רק א' הגיע מעלמא כולם אסורים בגללו.

זימן שלשה ומצא שניים מותרים, דאמרינן שאחד מהם הלך, לא מיבעיא לרבי שאומר שבהניח **מאתים של מעשר שני ומצא מנה** תולים שנשאר מנה מהמאתים והוא של מעשר, אלא אפי" לרבנן שאומרים שהמנה הוא חולין, שאני גוזלות שעשויים לדדות, למ"ד שרבי ורבנן נחלקו בשני כיסים אבל בכיס אחד לכו"ע הכל חולין, א"כ זה דומה לגוזלות ועל כן צריך לחלק גוזזלות מדדים, ולמ"ד שנחלקו בכיס אחד אבל בשני כיסים לכו"ע זה מעשר, איירי בב' כיסים מקושרים והכא בגוזלות מקושרים, והחילוק הוא שגוזלות מנתקים עצמם וכיסים לא, ולרבי גם בכיס שמא ניתק הקשר. (ובהניח מנה ומצא מאתים, לרבי חולין ומעשר מעורבים זה בזה ויטול היפה שבהם ויאמר שאם הוא מעשר הי יפה, ואם הוא חולין יהא השני מחולל עליו, ולרבנן הכל חולין.)

י"א. זימן בתוך הקן ומצא לפני הקן אסורים.

הגמרא אומרת שאין מכאן ראיה לרבי חנינא שברוב וקרוב הולכים אחר הרוב, לאביי משום דאיירי שיש מדף לפני הקן, ולרבא איירי בב' קינים זה ע"ג זה וזימן אחד מהם, דחיישינן שהגוזלים שזימן הלכו, והגוזלים מהעליון ירדו לתחתון, או שמהתחתון עלו לעליון.

אם אין שם אלא הן הרי אלו מותרים- והיינו אפילו כשיש קן אחר בתוך חמישים אמה אלא שהוא בקרן זזית, דאף שגוזלות מדדים עד חמישים אמה, הגוזלות לא מדדים אם הם לא רואים את הקן שלהם, אבל אם הגוזלות יודעים לפרוח אסורים בכל גוונא שמא הגיעו משוברן אחר.

טלטול עלי ביו"ט-

לב"ש אסור לטלטל עלי כדי לחתוך עליו בשר (מפני שהוא כלי שמלאכתו לאיסור, והיינו לכתישה. רש"י. והתוס' ד"ה אין) כתבו שכיון שמותר לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו או מקומו, בהכרח איירי במוקצה מחמת חסרון כיס), וב"ה מותרים משום שמחת יו"ט. (תוס' שם). ואם כבר קיצצו עליו בשר אסור אף לב"ה.

טלטול תברא גרמי שזה מיוחד לקצב עליו בשר, מותר אף לב"ש, וללישנא בתרא מותר בתברא גרמי אפי" אם הוא חדש, ולא חיישינן שמא ימלך ולא ישבור עליו עצמות, דכיון ששחט את הבהמה היא עומדת לשבירה, אבל לגבי בהמה קודם שחיטתה ותבלין קודם שדכו אותו לב"ש חיישינן דילמא ימלך וימצא בהמה אחרת שמנה ממנה או קדירה שאינה צריכה תבלין, ועל כן אין מולייכים בהמה לסכין או סכין לבהמה אם הם רחוקים זה מזה, משום טירחה, וכן תבלין למדוכה או מדוכה לתבלין, וב"ה מתיירין.

נתינת עור ביו"ט במקום דריסת הרגלים- לב"ש אין נותנים עור ביו"ט במקום דריסת הרגלים, וב"ה מתיירים, ולכו"ע מותר למלוח על העור בשר העומד לצליה אע"פ שהמלח שנופל על העור מועיל לעיבוד, דלצליה אין מולחים אותו יפה, (ואע"פ שא"צ מליחה לצל, מ"מ נהגו למלוחו כדי לתת לו טעם. תוד"ה ושוין). אבל אסור למלוח ע"ג העור בשר העומד לבישול או בשר העומד לצליה שמולחו יפה יפה כעין בישול.

מליחת חלבים ביו"ט ושמירתם שלא יסריחו- אין מולחים חלבים ביו"ט כדי שלא יסריחו אע"פ הבהמה נשחטה ביו"ט ואין מהפכים בהם, ולרבי יהושע מותר לשוטחם ברוח ע"ג יתדות. י"א שהלכה כרבי יהושע, וקמ"ל דהכא לא אמרינן שיחיד ורבים הלכה כרבים, וי"א שהלכה כרבנן, וקמ"ל דלא אמרינן שטעמו של רבי יהושע מסתבר שאם לא נתיר לו ימנע מלשחוט. ולא דמי לנתינת עור במקום דריסת הרגלים שב"ה התירו כדי שלא ימנע משלחט ביו"ט, דהתם חזי לישביה ואין ברור ששוטחו כדי שידרסו עליו ויחשבו שההתר הוא לצורך יו"ט, אבל בזה אם נתיר לשטוח יחשבו שטעם ההתר הוא כדי שהחלב לא יסריח ויבואו למלוח שזה אב מלאכה בדבר שיש בו עיבוד, דתנן והמולחו והמעבדו.

י"א: מליחת בשר ביו"ט- לשמואל מותר למלוח כמה חתיכות בשר בבת אחת, אע"פ שאינו צריך אלא לחתיכה אחת, כיון שהוא טורח פעם אחת עבור כולם, ורב אדא בר אהבה הערים למלוח חתיכה חתיכה, והיינו שאחרי שמלח אחת כדי לאוכלה היום אומר שחתיכה אחרת עריבה עליו יותר וחוזר ומולח. וכתבו התוס' (ד"ה מערים) שכן רגילים העולם שמערימים וצולים ואוכלים מעט מן התרנגולת כגון הכבד. אמנם דעת רבינו שמואל שרק קודם האכילה מותר ולא לאחר האכילה.

סילוק והחזרת תריסים ביו"ט,

והתר סופם משום תחילתם

בנין וסתירה בדבר המחובר לקרקע אסור גם ביום טוב, והגמרא להלן דנה מה דרין בסילוק והחזרת תריסי הנוטיות שאינם מחוברות לקרקע, האם מותר לסלקם לצורך יום טוב, והאם מותר להחזירם אף שאין בזה צורך יום טוב כדי שלא ימנע מלסלקם (סופם משום תחילתם), וכן דברים נוספים שיש מתיירים סופם משום תחילתם.

מתני- לב"ש אין מסלקים ביו"ט את תריסי החנוניות -) דלתות פתחיהם, והחנויות הם כמו תיבות ועומדות בשוק ואינם מחוברות לקרקע), וב"ה מתיירים אף להחזיר.

טעם ההתר לב"ה הוא שהתירו סופן אע"פ שאין בזה צורך יו"ט משום תחילתן שהוא צורך יו"ט, דאם לא נתיר סופם לא יעשה תחילתם, ולא משום דאין בנין וסתירה בכלים ורק בבתים חיוב בבנין כל דהו, אבל בכלים אם עשה כלי או גמרו חיוב משום מכה בפטיש

שזה חיוב לכל גמרו מלאכה, ובדבר שמחליקו חיוב משום ממוחק, ובדבר שמקצעו חיוב משום מחותך, וכן שייך חיוב אורג או מיסק או תופר, אבל אינו חיוב משום בונה על סילוק חזרה, אמנם מדרבנן אסור בנין וסתירה גם בכלים (גזירה שמא יתקע. תוד"ה מהו), ועל כן אין מותר אלא בתריסי חנויות מפני שזה צורך הרבים, ולא בתריסי כלי הבית.

וזה ג"כ טעם ההתר של ב"ה לעיל לתת עור לפני הדורסן שאם לא נתיר לשטוח לא ישחוט, ולא משום דחזי למיזגא עלייהו, ועל כן אין מותר אלא בבהמה שהופשטה ביו"ט.

וזה ג"כ הטעם להתיר חזרת רטיה במקדש לכהן שלקה בידו וצריך לעבוד עבודה ולिटול רטיה מעל ידו משום שזה חוצץ, אע"פ שאם ימרח יעבור משום ממוחק, דאי לא שרית להחזירה לא יסירה מעיקרא, ולא משום דאין שבות במקדש ולקשור רטיה וכל דבר רפואה אינו מלאכה אלא גזירת חכמים שמא יבוא לשחיקת סממנים, ועל כן אין מותר אלא לכהן שהוא בר עבודה.

וזה ג"כ הטעם שהתיר רבי יהודה שמי שפתח חביתו והתחיל בעיסתו ברגל וכולם ממשמשים בה, וטומאת עם הארץ טהורה רק ברגל כדי שלא לביישם, ולחכמים טמאה לאחר הרגל, אבל לרבי יהודה מה שהתחיל ברגל אינה טמאה גם אחרי הרגל ויהר שיותר לא יגע בה עם הארץ, ואין הטעם דטומאת עם הארץ ברגל כטהרה שוויה רבנן ואסמכוה אקרא ד"כאיש אחד חברים", ועל כן רק בהתחיל מותר לגמור.

תנא דברייתא חולק על תנא דמתני' וסובר שאם יש לתריסים ציר מן הצד אסור אף לב"ה דדמי לבנין, ואם אין להם ציר כלל מותר אף לב"ש, ונחלקו כשיש להם ציר באמצע, אם גוזרים אטו ציר מן הצד או לא.

הוצאה שלא לצורך אכילה,

ומתוך שהותר לצורך הותר שלא לצורך

בשבת אסור להוציא או להכניס מרשות היחיד לרה"ו, אבל ביום טוב הותרה מלאכת הוצאה לצורך אוכל נפש. ולהלן יבואר האם מלאכת הוצאה מותרת שלא לצורך אוכל נפש.

י"ב. לב"ש אסור להוציא קטן לולב וס"ת וכל דבר שאינו לצורך אכילה לרה"ר ביו"ט, וב"ה מתיירים.

רבה אמר שיי"ל שמחלוקתם היא אם יש עירוב והוצאה ליום טוב (-לרש"י הכונה לאיסור הוצאה ותקנת עירובי חצרות. ולהר"ד חיים כהן תוד"ה דלמא) גורסים עירוב הוצאה, והיינו שאיסור הוצאה מעורב עם שאר המלאכות האסורות, אע"פ שזה מלאכה גרועה, אבל עירוב חצרות א"צ ביו"ט שהרי בלאו הכי מותר לטלטל מחצר לחצר לצורך. וכתבו התוס' שי"ל שהכונה לעירוב חצרות, ונ"מ להתיר לטלטל דברים שאינם לצורך יו"ט כלל), או דילפינן להתיר מהא דכתיב "ולא תוציאו משא מבתניכם ביום השבת", שאף שאיסור הוצאה נלמד מ"ויעבירו קול במחנה" בא ירמיה ופירש שאין האיסור אלא בשבת. ולפי זה י"ל ששחיטה גם לבית הלל לא הותרה אלא לצורך.

רב יוסף מוכיח ממה שנחלקו באופנים הנ"ל ולא בהוצאת אבנים דאי נימא שאין איסור הוצאה אין גם איסור לטטול מוקצה, דלא נאסר מוקצה אלא משום הוצאה, ומה שלא אסרו לטטול אוכלים וכלים, משום שאין גוזרים גזירה על הציבור אא"כ רוב הציבור יכולים לעמוד בה, אלא ודאי לכו"ע יש איסור הוצאה ביו"ט, וירמיה הזהיר על שבת שהיא חמורה והלואי שישמעו, ובהכרח שהמחלוקת היא שלב"ה אומרים מתוך שהותרה הוצאה לצורך דכתיב "אך אשר יאכל לכל נפש", הותרה נמי שלא לצורך בכל גוונא, ורבנן גזרו לאסור לטרוח להוציא דבר שאינו נצרך כגון אבנים, וב"ש סוברים דלא לתרו. אמרינן מתוך ורק דבר שהוא צורך אכילה שהתירה התירתו מותר. רש"י. אבל דעת התוס' (ד"ה ה"ג) שדבר שאינו לצורך יו"ט כלל אסור מן התורה, כגון האופה מיו"ט לחלו או מוציא אבנים שאין בזה לא צורך אוכל נפש ולא שמחת יו"ט, ומחלוקת ב"ש וב"ה היא בדברים שיש בהם קצת צורך ליו"ט כגון קטן למולו שהמצוה נקרא צורך יו"ט, ור"ת מתיר להוציא קטן לטיול. ושוחט עולה ביו"ט חשיב צורך שלא יהיה שלחנן מלא ושלחנן רבך ריקן.

וכמו כן נחלקו גבי שוחט **עולת נדבה ביו"ט**, שלב"ה אינו לוקה, דמתוך שהותרה שחיטה לצורך הותרה נמי שלא לצורך, ולב"ש לוקה מפני שיכול להקריבה אחרי יו"ט, ואינה כעולת חובת היום דרחמנא שריא. וכתבו התוס' (ד"ה השוחט) שלב"ש גם השוחט עולת חובה ביו"ט לוקה, דכתיב "וחגותם" תגיגה אין עולת ראיה לא, אבל שלמי חובה ואפילו שלמי נדבה פטור, כיון שיש בהם צורך להדויט. וב"ה א"כ דס"ל שנדרים ונדבות אין קרבים ביו"ט, מ"מ ילפינן האיסור מ"לכם" ולא לגבוה, ולאו הבא מכלל עשה עשה ואין לוקין עליו.

המבשל גיד הנשה בחלב ביו"ט ואכלו לב"ש לוקה חמש משום מבשל ביו"ט דבישול הוא אב מלאכה וכיון שגידי הוא אסור ואינו ראוי לאכילה הרי הוא בכלל "לא תעשה כל מלאכה", אוכל גיד, מבשל בשר בחלב שזה אסור גם בחול, דכתיב ג"פ "לא תבשל גדי

בחבל אמון' לאיסור אכילה הגאה ובישול, אוכל בשר בחלב, הבערה ביו"ט דס"ל יש חילוק מלאכות ביו"ט שאם עשה שתי מלאכות לוקה שתיים, ולב"ה אינו לוקה משום הבערה ובישול, דמתוך שהותרו לצורך התרתו גם שלא לצורך, ובישול גיד נחשב צורך כיון שהיה בדעתו לאוכלו. תוד"ה הכא.

הולכת חלה ומתנות כהונה לכהן ביו"ט

חכמים אסרו להפריש תרומה ביו"ט, אבל הפרשת חלה זורוע לחיים וקיבה לא נאסרו ביו"ט, מפני שאם לש עיסה או שחט בהמה ביו"ט חל החיוב ביו"ט, ואף שמותר לאכול מהבהמה לפני הפרשת המתנות, מ"מ מותר להפריש שמא יבוא לאוכלם ויעבור בעשה. (רש"י). הנדון להלן הוא אם מותר גם להוליכא לכהן ביו"ט כיון שהתירו להפריש, או שכמו שבתרומה אסור להוליך ה"ה באלו אסור.

י"ב: לרבי יהודה לכו"ע אסור להוליך תרומה ביו"ט כשם שאסור להפריש, והי"ה שאם יבוא כהן לביתו לא יתן לו אא"כ הוא רגיל לאכול אצלו והודיעו מאתמול (תוד"ה און), וחלה, ומתנות (זרוע לחיים וקיבה), מותר להוליך את אלו שהופרשו מאתמול עם אלו שהופרשו ביו"ט, ולהוליכן בפני עצמם לבי"ש אסור כמו תרומה, ולב"ה מותר כיון שמוותר להפריש.

לרבי יוסי מתנות מותר לכו"ע, ותרומה לב"ש אסור כיון שאסור להפריש, ולב"ה מותר כמו מתנות.

לאחרים תרומה אסור לכו"ע, ומתנות אפי' נשחטו היום לב"ש אסור ולב"ה מותר.

במתני' איתא שלב"ש אין מוליכין חלה ומתנות לכהן ביו"ט אף בהורמו היום, כמו בתרומה, וב"ה מתירים כיון שמוותר להפריש. הגמרא אומרת שאם מדובר כשגם השחיטה היתה היום, א"כ מתני' כאחרים. ורבא מעמיד את המשנה כרבי יהודה ואיירי בנשחטו מאתמול, וכן איכא לאוקמי כאחרים ואחרים סוברים כר"י אלא שאסורים להוליך מתנות שנשחטו אתמול גם עם אלו שנשחטו היום.

הלכה כרבי יוסי ואליבא דב"ה שאפילו תרומה מותר להוליך.

לרבא מותר למלול מלילות למלול חיטים כשהם רכים ולפרך שרביטים של קטניות להוציא את הזרע ביו"ט, ומלילות זה דישה כלאחר יד ואסור בשבת מדרבנן, ופירוך קטניות בשבת זה תולדה של דישה, ומו"מ זה זה מותר ביו"ט כמו שחיטה ובישול.

המולל קטניות מערב שבת מותר לנפח בשבת מיד ליד שלא כדרך חול, אבל בקנון (-כלי שראשו רחב ולמטה הוא צר ונתון את הקטניות בחלק הרחב ומנענע והאוכל יוצא למטה ללא הפסולת) ובתמחווי (-קערה גדולה) אסור, וביו"ט מותר מעט מעט אף בקנון ותמחווי, ובנפה או כברה אסור אף ביו"ט.

כמה דינים בהפרשת תרומה ומעשר

מבואר במתני' שאסור לכו"ע להפריש תרומה ביו"ט, והגמרא מחפשת מקרה שחיוב התרומה חל ביו"ט שאז יהיה מותר להפריש תרומה ביו"ט, ומענין לענין עוברת הגמרא לבאר עוד כמה דינים בחיוב הפרשת תרומה ומעשר.

י"ג: הכניס שיבלים לעשות מהם עיסה, מותר לאכול מהם עראי ללא הפרשת תרומה.

הכניס שבלים כדי למוללם לרבי חייב בתרומה ואסור לאכול מהם עראי עד שיפריש, מפני שאין סופם לבוא לידי גורן אחר, ורבי יוסי ברבי יהודה פוטר ד"דגגן" היינו מירוח. הגמרא אומרת שא"כ לפי רבי יכול להפריש תרומה ביו"ט, וכן לרבי יוסי ברבי יהודה אם הכניס שבלים כדי לעשותם עיסה בדישה ומירוח ונמלך למוללם שהם נעשו טבל ביום שנמלך עליהם, כדיון שהכניסם לשם גורן גמור חלה עליהם תורת תרומה ומעשר, וכשמלך למוללם נעשית ההכנסה גורן, ואם מוללם ביו"ט יכול להפריש ביו"ט. ע"כ לפירוש רש"י. אבל לתוס' (ד"ה הא) רק לפי רבי יוסי ברבי יהודה יכול להפריש ביו"ט, כיון כשהמללם ביו"ט חל החיוב, אבל לרבי שההכנסה מחייבת אינו יכול להפריש ביו"ט, כיון שהיה יכול להפריש מאתמול.

הכניס קטניות כדי למוללם, לאביי ללישנא קמא בזה מודה רבי יוסי ברבי יהודה שחייבים בתרומה מפני שיש הרבה שאינם חובטים הרבה יחד אלא כדי קדירתם, ולכן הכנסתם בחבילות זהו גורם, וללישנא בתרא לכו"ע אינם חייבים בתרומה דבסתמא כוונתו לעשות מהם כרי וכשהכניסם בחבילות ליכא גמור מלאכה.

מי שהיו לו חבילי תלתן (-מין קטני שנותרים ממנו מעט בקדירה כדי לתת טעם) של טבל יכתשם שזהו דרך דישתם ויחשב באומד כמה זרע יש בהם, ומפריש על הזרע ואינו מפריש על העץ ואע"פ שטעם עצו ופריו שוה לא חייבוהו חכמים במעשרות. לל"ק שגם שאר קטניות נעשו טבל כשהכניסם חבילות אע"פ

שהרבה עושים מהם כרי ומירוח אין מכאן ראיה לאביי, דהא דתני תלתן ולא שאר קטניות לאו משום דשאר קטניות לא, אלא לאשמעינן שאע"פ שטעם עצו ופריו שווה א"צ להפריש תרומה על העץ. ולל"ב דתלתן אינו מתחייב בתרומה בשיבולים, הא דתני חבילי תלתן של טבל הכוונה טבל שלא הופרש ממנו תרומת מעשר, שהקדים את המעשר ראשון לתרומה בשיבולים וכיון שחל עליו שם מעשר נתחייב בתרומת מעשר ואסור באכילת עראי והאוכלו חייב מיתה כדון טבל, וקנסו אותו לכתוש קודם שיתן כיון ששינה סדר המעשרות ועבר על "מלאתך ודמעך לא תאחר", (וכן בענינים יעשם יין וזיתים יעשם שמן).

י"ג: לאבא אלעזר בן גימל כשם שתרומה גדולה ניטלת מאומד דכתיב "ראשית דגגן" ולא נתנה בו התורה שיעור, ואפילו חיטה אחת פוטרת את כל הכרי, (וחכמים אמרו מהו השיעור בעין יפה בינונית (ורעה) ובמחשבה נותן עיניו בצד זה ואוכל מצד אחר, דכתיב ונחשב", כך תרומת מעשר ניטלת באומד ובמחשבה, דכתיב על הלויים "ונחשב לכם תרומתכם" בשתי תרומות הכתוב מדבר.

מעשר ראשון שהקדימו בשיבולים פטור מתרומה גדולה, אע"פ שצריך לתת תחילה תרומה גדולה דכתיב "ראשית", ואח"כ תרומת מעשר, ובה שנטל תחילה מעשר ראשון נמצא שלא ניתנה תרומה גדולה מפירות אלו, והישראל נתן אחד מחמישים ממה שנשאר, ונמצא שהכהן מפסיד, דכתיב "והרמותם ממנו תרומת ד' מעשר מן המעשר" ולא תרומה גדולה ומעשר דן המעשר, אבל הקדימו בכרי חייב בתרומה גדולה, דכתיב בלויים "מכל מתנותיכם תרימו את כל תרומת ד' ", ומסתבר לחייב באידגן שכבר חל חיוב תרומה דכתיב "ראשית דגגן", ולפטור בלא אידגן.

המקלף שעורים מתוך השיבולים כדי לאוכלם קלופים חיים מקלף אחת אחת ואוכל ופטור מן המעשר, דאכילת עראי היא, ואיירי בלא נתמרחו, ואם קילף ונתן לתוך ידו חייב במעשר דהוי ליה קבע. רש"י. והתוס' (ד"ה ואם) הקשו שאסור לתלוש את השעורים מהשיבולים, ולכן ביארו שכבר נתלושו מהשיבולים, ובא לקלפם מקליפתם. עוד כתבו התוס' שאין טעם החיוב בתוך ידו מפני שהוא קבע, אלא משום שזה גמור מלאכה. ובשבת אינו חייב משום מפרך שזה תולדה של דש אף במקלף כמה כוסות, דמלאכת מוחשבת (-אומנות) אסרה תורה, כדמצינו שגמור מלאכה למעשר לאסור אכילת עראי בקישואים ודלועים משיפקסו שינטל הפיקס שלהם והיינו הפרח שבראשם שהוא נופל כשמתייבש, ושלא פיקסו משיעמיד ערימה והיינו שאף אם לא פיקסו אם העמיד ערימה כמין כרי הוקבעו למעשר, וכן גמור מלאכה בבצלים משיעמיד ערימה, והמעמיד ערימה בשבת אחרי שהביא את הבצלים לביתו פטור.

המולל מלילות של חיטים מנפח מעט מעט ואוכל, ופטור מן המעשר, ואם ניפח ונתן לתוך חיקו (-שולי בגדיו) חייב, וכן לענין שבת, ומנפח בידו אחת ובכל כוחו. וביו"ט (מותר אף בקנון ותמחווי. תוס') כיצד הוא מולל כדי לשנות מדרך חול, לאביי חדא אחדא בין האגודל לאצבע, לרב אויא חדא אתרתי בין האגודל לשתי אצבעותיו, ולרבא אפי' חדא אכולא דא, ואם ניפח ונתן לתוך חיקו שולי בגדיו חייב במעשר, וכן הדין לענין שבת.

מה מותר לעשותם ביו"ט רק בשינוי

אף מלאכות המותרות ביום טוב לצורך אוכל נפש, מ"מ יש דברים שאסרו חכמים לעשותם אא"כ ישנה מהדרך שהוא עושה אותם בחול, וכדלהלן.

י"ד: שחיקת תבלין ומלח ביו"ט- במתני' איתא שלב"ש תבלין נדוכים במדוך של עץ וא"צ שינוי [גזול], ומלח גס נדון בפך של חרס ולא במדוך, או בעץ הפרור (-כף גדולה). ולב"ה תבלין נדוכים כדרכם במדוך של אבן, ומלח במדוך של עץ שזה שנינו שקטן.

והטעם שחיקת לכו"ע צריך שינוי משא"כ תבלין, י"מ שכל הקדרות צריכות מלח וכיון שידע שיצטרך מלח היה לו להכין מאתמול, ולפי זה תבלין שידע מאתמול שצריך לדוכו דינו כמלח, וי"מ לפי שמלח אינו מפיג טעמו, ולפי זה ה"ה מוריקא שאינו מפיג טעמו דינו כמלח, וברבייתא איתא שכל דבר הנדוך נדוך כדרכו והמלח נדוך עמו, ואם בא לדוך מלח בפני עצמו, לב"ש ידוך בפך והעץ הפרור לצלי, אבל לא לקדירה, ולב"ה המלח נדוך לכל דבר כדרכו ואפילו לקדירה, (ולא בכל דבר -מקצה (מגן סכיני זיירי ומזורי שגם ר"ש מודה שאסור לטלטלם), ורב יהודה בשם שמואל סובר כב"ה דברייתא. ורב

אחא אוסר לדוך בשבת מלח אא"כ מטה את המדוכה על צידה, דסבר כשמואל שמותר במדוך של אבן, אבל צריך שינוי קטן.

ותבנו התוס' (ד"ה רת חלה) דהא דאיתא במסכת שבת שמותר לדוך פלפלין בקת הסכין רק אחד אחד, ופלפלין דינם כתבלין, מיירי דווקא בשבת, אבל בינוי מותר לב"ה כדרכו אפילו במדוך של אבן. ומילא ח' צריך שינוי לדוכו גרעין גרעין, אבל מלח העשוי ממעיינות מלוחים א"צ בו שינוי, כיון שהוא עשוי בידי אדם.

עוד כתבו התוס' (ד"ה איכא) דנקטינן לחומרא כשני הלישנות, דאף בשבל סופרים הלך אחר המיקל, כאן יש קולא וחומרא בכל לישנא, ומ"מ מותר לטחון שומים ביו"ט כדרכם, מפני שהם מתקלקלים מאד אם יעשה אותם מערב יו"ט, ועוד דרוח רעה שורה עליהם כשטוחנם בלילה, אמנם למעשה אין נ"מ בהנ"ל, דהלכה כשמואל שמותר לדוך הכל כדרכו חוץ ממלח שצריך בו שינוי מועט, ומ"מ אסור לטחון פלפלין בריחים שלהם, דמחזי כעובדין דחול, ובמדוך של אבן מותר בלי שינוי, אף אם יודע איזה קדירה הוא הולך לבשל ובדבר שאינו מפיג טעם, ואף לסוברים דאולינן לחומרא, שמא פלפלין מותרים אם אינו יודע איזה קדירה יבשל, דפלפלין מפיגים טעמם. והמחמיר לדוך הרבה מערב יו"ט יתברך באלוקים ובשם המיוחד.

אין עושים טסיני ביו"ט לפי שאין כותשים במכתשת,
לאביי הם ב' דינים דדווקא במכתשת גדולה אסור אבל

בקטנה מותר דחשיב כתישה כלאחר יד כיון שאינה מיועדת אלא לתבלין, וטיסיני שכותש החיטים לארבע חלקים שזה טורח גדול אסור אפילו בקטנה, אבל חלקא ודייסא מותר בקטנה ואסור בגדולה. ולרבא זהו דין לבני א"י שאסור אף בקטנה לפי שיש להם עבדים המזוללים ועושים בגדולה ואומרים בקטנה עשינו, אבל לבני בבל מותר בקטנה.

י"ד: הבורר קטניות ביו"ט לב"ש יטול האוכל מתוך הפסולת ויאכל, לב"ה בורר כדרכו ואף בחיקו בקנון ובתמחווי, אבל לא בטבלה נפה וכברה, לר"ג אף מדיח במים ושולה, והפסולת צפה למעלה (קש) או שהאוכל צף למעלה (בעפר). וכששפסולת מרובה על האוכל אסור אפי' בטלטה, כיון שמעשט בטל לרוב והוי כאילו מלוא פסולת. (וכן יהיה אסור להוציא את האוכל מצד בורר, דדרך ברירה בכך. והיכא שהאוכל מרובה על הפסולת, דרך ברירה היא להוציא את הפסולת תוד"ה הבורר.) ואם מרובה טורח הוצאת הפסולת מהוצאת האוכל מפני שהפסולת דקה, לכו"ע יטול אוכל מתוך פסולת.

שליחת דברים לחבירו ביו"ט-

שליחת מיני מאכל ביו"ט- לב"ש אין משלחים מתנות איש לרעהו אלא מנות הראויות לאכילה ואינו עשוי להניחם למחו, ולב"ה משלחים גם בהמה חיה ועוף חיים או שחוטים יינות שמנים סלתות וקטניות, אבל לא תבואה שהרי אסור לטחון ביו"ט כיון שהיה יכול לטחון מאתמול דאינה מפיגה טעמה, ור"ש מתיר בתבואה שמא יבשלם בקדירה ויכתשם במכתשת קטנה, כגון חיטים שיכול לעשות מהם לודיות, ומעדשים רסיסים, ושעורים יכול לתת לבהמתו. אמנם אף באופן המותר לא ישלח שורה של ג' אנשים או יותר דאושא מילתא וגראים מוליכים למכור בשוק. הגמ' מסתפקת מה הדין ג' אנשים וג' דברים האם מותר כיון שיכול לשלוח כל אחד בפני עצמו, או שאסור כיון דהשתא אוושא מילתא. תיקו.

שליחת בגדים ביו"ט לצורך יו"ט, ודיני כלאים- מותר לשלוח בגדים תפורים ביו"ט, ואף בגדים שאינם תפורים מותר מפני שראוי להתכסות בהם, ואפי' יש בהם כלאים מותר, והיינו בבגדים קשים שאינם מחממים שאין זהא איסור כלאים, כדאמר רב פפא שערדלים (-בגד קשה שנותנים על כפות הרגלים בתוך המנעלים) אין בהם משום כלאים (אמנם בלבישה גם בגד קשה אסור, והיינו היכא שהבגד שוע טווי ונון שהוא אסור מדאורייתא, אבל גמזא שהוא רק שוע מותר אף ללבוש, ולרש"י מותר רק בהעלאה. תוד"ה אלא), אבל סתם בגד שיש בו כלאים אסור לשולחו ביו"ט, לפי שמדרבנן אסור לשבת עליו שמא יטיכר ניזא על בשרו והיינו ניזא גדולה וגסה שהיא מחממת, אי נמי אף בניזמא בעלמא חייב, דכיון שעיקר הבגד מתהנו ומחממו מלמטה היא לבישה שיש בה תהא, (ומדאורייתא מותר דכתיב "לא יעלה עליך"), ואפי' י' מצעות זו ע"ג זו ובגד כלאים תחתיהם אסור לישן עליהם, ואפי' לעשות מכלאים וילון אסור לפי שהשמש מתחמם כנגדו -מתעטף בשוליו, דמהאי טעמא וילון מקבל טומאה אע"פ שמחיצות הבית אינם מקבלים טומאה. (ופרוכת המשכן אע"פ שאין מתעטפים בה היא מקבלת טומאה, מפני שהיא מאהילה על הארון ונטמאת ממת, וממילא יש לה תורת כלי ומטמאה אף בולד הטומאה. והר"ר שמואל מאיירא מפרש שכשהיו נושאים את הפרוכת ממקום למקום היו נותנים בתוכה את הכלים, ולכן יש עליה תורת כלי. תוד"ה מפני).

ט"ו בגדים שצורך בהם מעות אין בהם איסור כלאים מפני שהמעות מקשים אותו ואינו מחמם, ואם צורך בהם זרעים אסור, ורב אשי מתיר אף בזרעים לפי שאין דרך חימום בכך.

אין משלחים ביו"ט **סנדל המסומר** העשוי מעץ מצופה עור וקבועים בו מסמרים, לפי שאסור לנועלו ביו"ט משום מעשה שהיה שנהרגו על ידו (כדאיתא בשבת ט,ו), ומכאן מבואר שרק לשולחו אסור אבל לטלטלו מותר מפני שהוא כל.

אין משלחים מנעל שאינו תפור דלא חזי למיז, ואע"ג דנקיט בסי"כ - מחובר ביתדות קטנות מעץ, וי"א שתפר בנעל שתי תפירות באמצע ושתיים בראשו ושתיים בעקבו.

לר"י אסור לשלוח **מנעל לבן** מפני שצריך ביצת הגיר גוש עפר המשחיר, ולא היה דרך ללבוש מנעל לבן, ומנעל שחור, באתריה דר"י מותר לפי שבאתריה היה הצד החלק של העור כלפי חוץ ולכן לא היה צריך להחליקו, ובאתריה דרבי יוסי אסור מפני שהצד החלק היה כלפי פנים.

כל שנאותים (-מתקשטים) ממנו בחול וא"צ תיקון משלחים אותו ביו"ט, ועל כן מותר לשלוח תפילין ביו"ט, אף שבשבת ויו"ט אין לובשים תפילין, דכתיב "לאות" יצאו שבתות וימים טובים שהם עצמם אות, אמנם דווקא תפילין שאין איסור בלבישתם מותר לשלוח, אבל סנדל המסומר אם נתיר לשלוח יאמרו שהוא מותר גם בלבישה.

אמר אב"י **היה בא בדרך ותפילין בראשו** ושקעה עליו חמה, (לרש"י איירי בערב שבת, ולתוס' ד"ה היה) איירי בחול, שצריך לסלקם בלילה, וקמ"ל שלילה לאו זמן תפילין), או שהיה יושב בביהמ"ד וקדש היום, מניח ידו עליהם שלא יראום, עד שמגיע לביתו, והתירו חכמים להכניסם בדרך מלבוש שזה העברה כלאחר יד כדי שלא יתבוז התפילין, ובברייתא תני עד שמגיע לבית הסמוך לחומה, הגמ' מעמידה את הברייתא כשהתפילין נשמרות בבית הסמוך לחומה, ואת דברי אב"י כשאינם נשמרות. והא דתנן המוצא תפילין מכניסם זוג זוג (-של ראש ושל יד נחשבים זוג), ומבואר שאף כשהיו מונחות בקרקע מותר, היינו כשאינם נשמרות מכלבים, וקמ"ל אב"י שאם אינם נשמרות מגנבים מותר להכניסם אם הם בראשו, ולא אמרינן רוב ליסטים ישראל ולא מזוללי בהו, אבל אם מצאם מונחות במקום שהם נשמרים מן הכלבים לא יזיזם ממקומם.

יום טוב:

איסור בישול מיו"ט לשבת, ותקנת עירוב תבשילין

מדאורייתא מותר לבשל (וכדומה) ביו"ט לצורך השבת, לרבה (פסחים מ"א:); טעם ההתר הוא הואיל ואם יזדמן לו אורחים יהיה בזה צורך יו"ט, ולרב חסדא מן התורה צרכי שבת נעשים ביו"ט. אמנם חכמים אסרו לבשל מיו"ט לשבת, והתירו רק ע"י עירוב תבשילין, שעניינו הוא שמותר לבשל מיו"ט לשבת רק אם הוא מתחיל את ההכנות לשבת כבר מערב יו"ט. ולהלן יבוארו פרטי הדינים בזה.

ט"ו: אסור לבשל תחילת הבישול מיו"ט לשבת, אבל מותר לבשל ליו"ט ואם נשאר יהיה לשבת, וכן יכול לעשות תבשיל מערב יו"ט (-עירוב תבשילין) ועי"ז מותר לבשל מיו"ט לשבת.

מקור האיסור - (עירוב תבשילין דרבנן, וטעם התקנה יבואר להלן, וכונת הגמרא כאן על איזה פסוק הסמיכוהו רבנן). לשמואל מ"זכור את יום השבת" -זכרהו מיום שבא להשכיחו והיינו כשחל יו"ט בערב שבת שמרבה בסעודת היום ואינו מניח לשבת כדי כבודו. ובברייתא לומדים את האיסור מ"את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו" -אין אופים אלא על האפוי כבר מיום חמישי, ואין מבשלים אלא על המבושל כבר.

טעם תקנת עירוב תבשילין- לרבא טעם התקנה הוא כדי שיברור מנה יפה לשבת ומנה יפה ליו"ט. ולרב אשי התקנה היא לכבוד יו"ט ולא לכבוד שבת כדי שידעו שאסור לבשל מיו"ט לחול שהרי אפי' לשבת אינו מותר אלא ע"י עירוב, והא

דלרבא אינו מועיל להכין ביו"ט עצמו תבשיל מיוחד לשבת, גזירה שמה יפשע ולא יזכור לערב מפני שהוא טרוד.

מעשה ברבי אליעזר שהיה דורש ביו"ט והקפיד על אלה שיצאו באמצע הדרשה לטעוד סעודת יו"ט, וכשיצאה הכת השישית אמר הללו בעלי מארה הם, וחשבו הנשארים שהוא מקפיד על אלו המאחרים לצאת, אמר להם לא לכם אני אומר אלא להללו שעוזבים חיי עולם ועוסקים בחיי שעה סעודה. ור"א לטעמיה דסובר שמחת יו"ט רשות, שיכול או לאכול ולשתות או לעסוק בתורה (דכתיב "עצרת תהיה לכם" וכתיב "עצרת לד' אלוקין", ומה שאמר להם אכלו משמנים ושתו ממתקים היינו אחרי הדרשה. (תוד"ה או). ולרבי יהושע הכונה חציו לכם וחציו לד').

בשעת הליכתם אמר להם "לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים, ושלחו מנות לאין נכון לו (שלא יכל להניח עירוב תבשילים אבל לפושע לא), כי חדות ד' הוא מעוזכם" (לוו עלי וקדשו קדושת היום והאמינו בי ואני פורע, והא דאמר עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות, היינו כשאין לו מה לפרוע. תוד"ה לוו).

הרוצה שיתקיימו נכסיו ולא יחמסוה ממנו יטע בהם אדר - אילן חשוב, ועל ידי זה יצא שם למרחוק שהשדה הזו שלו, ואם הוא הולך למדינת הים יש לו הרבה עדים שהיתה שלו, ואם היה מוכרה היה יוצא קול שהיא של שני.

ט"ז: כל מזונותיו של אדם כמה ישתכר בשנה זו ומזה יאה נוון קצובים לו מראש השנה עד יום הכיפורים, ויש לו להזהר שלא להוציא הוצאה מרובה שלא יוסיפו לו שכר למזונות אלא מה שפסקו, (דכתיב "תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו, כי חק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב", איזהו חג שהחודש מתכסה בו, הוי אומר זה ראש השנה (לרש"י הכונה שזה חג היחיד שאין הלבנה נראית בו. ור"ת מפרש שהכונה שהחודש מזדמן בחג זה דכסא הוא לשון זמן, ורבינו משולם מפרש שבתכסה היינו שאין מוזכר בתורה שמקריבים בו שעיר ר"ח, אף שודאי מקריבים בו שעיר ר"ח. וי"מ מתכסה שאין מזכירים ר"ח במוסף של ר"ח, ור"ת תיקן לומר במוסף מלבד עולת החודש, וכן לומר שני שעירים כהלכתם והיינו שעיר ר"ח ושעיר ר"ח), וחק היינו מזון. חוץ מהוצאת שבתות ויו"ט והוצאת בניו לתלמוד תורה, שלא פוסקים כמה לתת לו אלא ממציאם לו לפי מה שהוא רגיל באותה שעה או לאחר שעה, ואם פיחת פוחתין לו -כלומר שאין ממציאים לו אלא שכר מועט, ואם הוסיף מוסיפין לו.

שמאי הזקן כל ימיו אכל לכבוד שבת, מצא בהמה נאה קנאה לשבת, מצא נאה הימנה מניח השניה ואוכל הראשונה כדי שהשניה תהיה לשבת, נמצא שאכילת הראשונה היא לכבוד שבת, אבל הלל הזקן מידה אחרת היתה לו שכל מעשיו לשם שמים -בוטח שתזדמן לו נאה לשבת.

הנותן מתנה לחבירו צריך להודיעו, ובמתנה דעבידא לאגלווי א"צ להודיעו דכתיב "ומשה לא ידע כי קרן עור פניו". הקב"ה הודיע לישראל על מתנת השבת לפי שמתן שכרה לא עבידא לאגלווי, ולנכרים הודיע על השבת ולכן יענשו עליה ומציוו שהקב"ה הענישם על התורה, ומתן שכרה נתן לישראל בצניעא דכתיב "ביני ובין בני ישראל", וי"א שהודיעם שכרה אלא שלא הודיעם שיש נשמה יתירה בשבת -רוחב לב למנוחה ולשמחה ולהיות פתוח לרוחה ויאכל וישתה ואין נפשו קצה עליו.

הנותן פת לתינוק צריך להודיע לאמו כדי שאם יאכל לפני שאמו תראה היא תראה את הסימן ותשאל אותו מי נתן לו, ומתוך כך ידעו אביו ואמו שהוא אורבם ותרבה חיבה ורעות בישראל, ויתן עליו שמן או כחול, והאיזנא שחוששים לכשפים ישפשף עליו מאותו המין.

המשך דיני עירוב תבשילין-

לאב"י אין מערבים אלא בתבשיל ולא בפת, ולא מפני שצריך דווקא דבר המלפת את הפת דמוכחא מילתא שהוא עשוי לשבת, שהרי מערבים בדייסא למרות שאינה ראויה ללפת בה פת, אלא מפני שצריך לערב במידי דלא שיכחא. וללישנא בתרא אין מערבים לא בפת ולא בדייסא לפי שאין מלפתים בהם, ולא מפני שצריך מידי דשכיח.

עדשים שבשולי קדירה שנשארו בלא מכוין, ושמנונית שגררה מהסכין, אם יש בהם כזית סומך עליהם לעירובי תבשילין, ולא אמרינן שהם בטלים כיון שאינם חשובים.

דגים קטנים מלוחים אין בהם משום בישולי נכרים (שאסור חכמים כדי שלא יתחנתו עמהם, ודבר שנאכל כמות שהוא חי א"כ אין תועלת בבישול ולכן לא גזרו בו, והדגים נאכלים חיים ע"י מלח), וסומך עליהם מערב יו"ט לעירובי תבשילין, ואם פושאם נכרי כסא דהרסנא (-מטוון בשמן דגים וקבמח) אסור, משום שהקמחו שבו עיקר והקמח אינו נאכל כמות שהוא חי. ואם הדגים אינם מלוחים יש בהם משום בישולי נכרים, כיון שאינם נאכלים חיים, דווקא כשאינם קטנים כ"כ, אבל דגים קטנים כ"כ אין בהם משום בישולי נכרים, כיון שלפעמים אינם עולים על שלחן מלכים ללפת בהם את הפת. (תוד"ה דגים). עוד כתבו התוס' (ד"ה קמ"ל) שעל גמרא זו סומכים כשלוקחים מהנכרים פת שנלושה עם ביצים, דפת עצמה מותרת, ואין לאסור משום הביצים כיון שהקמחו עיקר, ואין לחוש שמה הביצים מעופות טמאים, כיון שאינם מצויות ביננו, ואין לחוש שהיה דם בביצים, כיון שברוב הביצים אין דם (וזה תומרא בעלמא לבודק את הביצים בשעה ששמים אותם ברובט), ואין לחוש לביצי נבילות וטריפות, דאולינן בתר הרויב. והא דאיתא בחולין שאין לוקחים ביצים טרופות מן הנכרים, היינו כשהם בעניניהו, דמה שהם טרופות זה ריעותא שהם מנבילות וטריפות וישראל מכרם לנכרי, אבל בלא ריעותא לא חיישינן, ושפטי"ן של דגים שאפאו נכרי יש בזה משום בישולי נכרים, כיון ששומן הדגים נאסר כשהוא בפני עצמו, והעיסה בלועה בבישולי נכרים, וי"א שאפשר להסיר את השומן ולאכול את העיסה. ובגילי"ש נחלקו הפוסקים אם יש בהם משום בישולי נכרים.

ט"ז: **עירוב תבשילין צריך כזית** בין לאחד ובין למאה, אבל אין בו שיעור למעלה, וכזית מכל מין מועיל אפילו למאה אנשים, ועירובי תחומין צריך שיעור ב' סעודות לכל אחד, ועירובי חצרות צריך כגרוגרת לכל אחד, ואם יש שם מזון ב' סעודות זה מועיל אפילו למאה אנשים. תוד"ה אהר.

יכול לעשות עירוב תבשילין צלי, או כבוש בחומץ ובחרדל ובמיני ירקות, או שלוק (מבושל הרבה), או מבושל, ואפי' קולייס האיספינן (-דג מליח רך שנאכל כמות שהוא חי אבל נותנים עליו חמין וזהו בישול) שנתנו עליו חמין מערב יו"ט כראוי לו, מועיל.

עירוב תבשילין צריך דעת מניח, אבל דעת מי שמניחים עליו אין צריך, שהרי היו חכמים שעירבו לכל עירם למי ששכח והוא בתוך תחום שבת, אבל לאלו שבחוץ לא עלה על דעת המניח לזכרם. אמנם אין לסמוך על עירוב זה אלא פעם אחת, אבל פעם שניה פושע הוא ואסור דאין דעת המניח על המזוידים והפושעים שאינם חרדים לדברי חכמים.

יו"ט שחל בערב שבת אין מערבים בו עירובי תחומין. ועירובי חצרות לחכמים אסור דנראה כמתקן דבר, ולרבי מותר כיון שביו"ט עצמו מותר לטלטל בחצרות ומותר לתקן דבר שמותר לעשותו באותו יום, (ואף שרבי סובר ששבת ויו"ט הם קדושה אחת, הכא היא הנותנת. שכיון שטלטול מותר ביו"ט, א"א להחשיבם קדושה אחת לענין טלטול. תוד"ה רבי), ולרבי אלעזר- לרבי אסור ולחכמים מותר, והלכה כרבי ולאסור.

י"ז: **יו"ט שחל בשבת** לב"ש מתפלל שמונה ברכות, דברכות שבת ויו"ט אומר כל אחת בפני עצמה, ולב"ה מתפלל ז' ברכות ומתחיל בשל שבת ותתן לנו את יום המנוח הזה ומסיים בשל שבת ומזכיר יו"ט באמצע -זאת יום הג פלוני הזה, ולרבי אף חותם מקדש השבת וישראל והזמנים, וכן הלכה. ולא יחתום מקדש ישראל והשבת והזמנים, כיון שישראל לא מקדשים את השבת, משא"כ מועדים שאילו לא נתקדשו ישראל לא היו קובעים חודשים וקוראים מועדים בבית דין.

שבת שחלה בר"ח או בחול המועד שחרית ערבית ומנחה מתפלל שבע כשאר שבתות, כפי שבחול אין לר"ח או לחול המועד ברכה מיוחדת, ומזכיר ר"ח או מועד בעבודה - יעלה ויבוא, ואם שכח חוזר, ולר"א מזכיר בהודאה כמו שאומר על הניסים בתנוכה ופורים, וי"א שיזכיר בברכה האמצעית ואין הלכה כך, ובמוסף בברכה האמצעית יתחיל ויסיים בשל שבת ויאמר קדושת היום האמצע.

הנחת עירוב ביו"ט כשחל יו"ט שני של גלויות ביום שישי- לרב מותר להניח עירוב תחומין או עירוב תבשילין מיו"ט לחבירו ויתנה, והיינו שאם חל יו"ט בימים חמשי ושישי, וזכר בחמישי שלא הניח עירוב, יניח עירוב תחומין ויתנה שאם היום קודש אין בדבריו כלום, וכן יעשה למחרת באותה פת, ובעירוב תבשילין יניח רק ביום חמישי ויתנה. ולרבא רק עירוב תבשילין מותר ולא עירוב תחומין, דאין לקנות שביתה ביו"ט אפילו מספק, ורק בעירובי תבשילין התירו מפני כבוד השבת. יו"מ שטעם זה אינו משום הכנה מיו"ט לשבת, דאין לאסור מספק, ובעירובי חצרות שאינו קנין שביתה השעם משום הכנה, (ולשכ"כ מרע אותה לעשות קנין בשבת), כדמציינו שמותר לו לגרש שאלת א"ע שבעלמא מותר לקדש או לגרש). וי"מ שהטעם כאן

הוא משום הכנה, ורבי יוחנן (לעיל ד.) דלית ליה טעמא דהכנה, היינו בהכנה בידו שמים, אבל בהכנה בידו אדם מודה. תוד"ה מאי.

אין אופן מיוי"ט לחבירו, אבל מותר למלא קדירה אע"פ שא"צ היום אלא חתיכה אחת, מפני שמספיק לזה טירחה אחת, אבל באפיה אין לאפות אלא מה שצריך לאותו היום מפני שכל ככר צריך אפיה ורדיה לעצמו, ורשב"א מותר אף באפיה מפני שהפת נאפית יפה בזמן שהתנור מלא, וכן הלכה.

אפיה עבור מי שלא עשה עירוב תבשילין- מי שלא הניח עירובי תבשילין הוא וקמחו נאסר, ואסור לו לאפות או לבשל או להטמין אף לאחרים, ולאחרים אסור לעשות כך עבורו, אלא יקנה קמחו לאחרים והם יאפו או יבשלו בשבילו. ולשיטת גירסת התוס' (ד"ה אי) רק לפי הצד שאין קמחו נאסר יכול להקנות קמחו לאחרים, דאם קמחו נאסר כבר חל האיסור ולא יועיל להקנות, וגם אחרים לא יכולים לעשות עבורו מה שהוא לא יכול לעשות. ולמסקנה אין הקמח נאסר ולכן יכול להקנותו לאחרים.

י"ז: עבר ואפה או בישל בלי עירוב, הגמ' מסתפקת אם המאכל נאסר בדיעבד לשבת או לא.

מי שאכל את העירוב אסור לו אח"כ לאפות ולבשל לשבת, ויכול להכין ליו"ט ואם נשאר יהיה לשבת, ואסור להערים לאחר שבישל לפי צורכו יאמרו שהוא צריך עוד כדי להזמין אורחים ויבשל עוד תבשילים וישאירם לשבת, (אמנם בקדירה אחת מותר להוסיף. ומה שהתירו חכמים לעיל י"א: למלוח חתיכה חתיכה, שאני התם שזיע עיבוד אוכלין בעלמא, והתירו כדי שלא ימנע מלשחוט כדי שלא יסריח הבשר, ויפסיד שמחת יו"ט). ואם הערים אסור לאכול. הגמרא אומרת שגם לפי הצד שבעבר ואפה ללא עירוב תבשילין כלל לא נאסר בדיעבד, י"ל שבהערמה החמירו חכמים יותר, מפני שיחשוב שזה מותר וילמדו ממנו והוא לא יחזור בתשובה, משא"כ במזיד, או דזה לחנניא ואליבא דב"ש שהחמיר שצריך פת לאפיה ותבשיל לבישול וטמון למטמין, ולב"ה מערב בתבשיל אחד ועושה בו כל צרכו.

מתי הדבר נאסר בדיעבד- המעשר בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל, המטביל כליו בשבת במקוה שיש לו בחצרו, ורבנן אסרו להטביל משום שנראה כמתקן, בשוגג ישתמש בהם בו ביום במזיד לא ישתמש בהם, הגמ' אומרת שאם בעבר ואפה או בישל בלא עירוב מותר כאן איירי שיש לו פירות או כלים אחרים, או שיכול לשאול כלים אחרים, ולכן אסור, ומה שמציינו שאם עבר ובישל בשוגג יאכל במזיד לא יאכל, איסורא דשבת שאני.

מה צריך להשאיר לעירוב תבשילין- לתנא דמתני' לב"ש צריך ב' תבשילין ולב"ה תבשיל אחד, ודג וביצה שעליו חשובים ב' תבשילין. ולרשב"א מודים ב"ה שצריך ב' תבשילים, ונחלקו בדג וביצה שעליו, ושווים שאם פירר ביצה או שריסק קפלוטות ונתן לתוך הדג שהם ב' תבשילים, והלכה כתנא דידן ואליבא דבית הלל. שיטת ר"ת שרק לגי תבשילין מספיק תבשיל אחד, אבל לאפיה צריך לערב פת. ושיטת ר"י שגם לאפיה מספיק תבשיל, אך למעשה לא מלאו ליבו לעבור על דברי דודו וצריך פת ותבשיל, וכן עמא דבר. תוד"ה אמר רבא.

התחיל בעיסתו ונאכל עירובו גומר לתקנה ולאפתה.

טבילה והשקה בשבת

חייב אדם לטהר עצמו ברגל, וכן מטבילים את הכלים לפני יו"ט כדי שיוכלו להשתמש בהם ברגל. ובסוגייתינו יבואר האם מותר לעשות כך בשבת ויו"ט או לא, ואם לא מה טעם האיסור ובאיזה אופנים הדבר נאסר.

י"ח. חל יו"ט להיות אחר השבת, לכו"ע מטבילים את הכלים לפני השבת, ואדם, לב"ה מותר לו לטבול בשבת, וב"ש אוסרים.

לאביי טעם האיסור לטבול כלים הוא שמא יטלם בידו ויעביר ד' אמות ברה"ר אבל אין לחוש שיציאם מרה"ל לרה"ר, כיון שיש הכר בפתח החצר. (תוד"ה שמא). (ואף אם יש לו בור בחצירו אסור אטו בור ברה"ר, וביו"ט גזרו אטו שבת (ולא היו גזירה לגזירה, דחדא גזירה היא. תוד"ה גזרה), ובהשקת מים לא גזרו, משום דלא שכיחא שאין לו מים יפים טהורים ויטמאו מימיו, (ולא חששו בזה ובוולד הטומאה להעברת ד' אמות ברה"ר, כיון שאינו להוט כ"כ להשיקם, דאפשר במים אחרים, ובוולד הטומאה אינו להוט כיון שזה דרבנן. תוד"ה נגזרו).

כלי שנטמא ביו"ט מותר להטבילו ביו"ט, דטומאה ביו"ט היא מילתא דלא שכיחא.

מותר **לדלות בדלי טמא** ויטהר הדלי (ורק כשבא לטהר את המים שבתוכו אסור אם גם ההלי טמא כיון שניכר שבא לטבילה, אבל כאן חושבים שהוא בא לדלות מים), דמתוך שלא הותרה לו אלא ע"י דליה זוכר שסתם טבילה אסורה, ומטעם זה נדה שאין לה בגדים טהורים ללבוש אחרי הטבילה מערמת וטובלת בבגדיה לב"ה שאדם מותר לטבול מפני שנראה כמיקר, (ואין בזה איסור כיבוס, כיון דהוי בדרך טינוף, דמהאי טעמא מותר לנגב ידים במפה בשבת. תוד"ה מערמת).

מותר **להטביל כלי שנטמא בולד הטומאה** שהוא שני לטומאה, דלא משכחת לה אלא **בכהנים** שאין שני עושה שלישי בחולין, (שאף שגזרו שכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחילה, מיירי בכלי שאין ראוי להשתמש בתוכו מים, כגון כלי מנוקב. תוד"ה היכ), ו**כהנים זרז"ים הם** ולא יבואו להתיר אב הטומאה, אי נמי זרז"ים שלא יטמאו כליהם והוי מילתא דלא שכיחא, **אבל כלי שננטמא ביו"ט באב הטומאה** שזה דאורייתא אסור להטבילו. וי"מ שבאב הטומאה אסור אפילו בנטמא ביו"ט, מפני שהוא צריך הערב שמש ואינו ראוי לתשמיש היום, והקשה רש"י שהרי מותר להשתמש בו ביו"ט לחולין. ותיריך ר"י (תוד"ה כלי) דלמסקנה איירי בתרומה).

לרב יוסף טעם איסור טבילת כלים בשבת ויו"ט הוא גזירה משום סחיטה של בגדים, ובגדים בכלל כלים.

לרב ביבי הטעם הוא גזירה שמא ישהה מלטבול עד יו"ט שהוא פנוי, ויבוא בתוך כך לידי תקלה, (אבל באדם אין חוששים שישהה מלטבול, ועוד דלא שייך בו תקלה כ"כ. תוד"ה גזרה), ותניא כוותיה.

לרבא הטעם מפני שנראה כמתקן.

י"ח: ולרבא הא **דאדם מותר לטבול ביו"ט**, שאני אדם דנראה כמיקר, ואפי' במים רעים לפעמים רוחץ מפני השרב, ואפי' בימות הגשמים לפעמים רוחץ בהם לכלוך וצואה. והא דמותר לטבול ביוה"כ שאסור ברחיצה משום עינוי ומוכחא מילתא שכונתו לטבילה, הואיל ובשבת שרי ביוה"כ נמי שרי דאין להחמיר ביוה"כ יותר משבת החמורה, וס"ל לרבא הואיל באיסורי שבת שהואיל והתרנו בדין אחד לא נאסור בדין אחר, ועל כן מה שמציינו שרבא התיר לגמע חומץ ולבלוע דווקא קודם טיבול דלא מוכחא מילתא שעושה כך לרפואה, אבל לאחר טיבול אסור וה"ה לפלוט, ככל רפואה האסורה בשבת גזירה משום שחיקת סממנים שזה מלאכת טוחן, הדר ביה רבא מההיא, וס"ל כאביי שמוותר רק לגמע ולבלוע. ואין לומר שרבא חזר בו מההתר לטבול, דתניא כל חייבי טבילות טובלים כדרכם בין בתשעה באב בין ביוה"כ אע"פ שאסורים ברחיצה.

ותבנו התוס' (ד"ה כל) שבזמננו אין הנשים טובלות בת"ב ויוה"כ, מפני שדווקא טבילת מצוה בזמנה מותר, והיום זו טבילה שלא בזמנה כיון שהנשים ספורות ז' נקיים מספק זיבה. אי נמי כיון שבזמננו שאין טהרות הטבילה היא רק לבעלה, ובימים אלו בלאו הכי אסורה לבעלה, אין לה לטבול, ויכולה לרחוץ ולחוף בערב יוה"כ ות"ב, ותחפוץ עוד מעט במוצאי יוה"כ ות"ב כדי שתהיה חפיפה סמוך לטבילה. וי"מ שביוה"כ אפשר לטבול גם אצל טבילה בזמנה לאו מצוה, אבל בת"ב כדאי הוא בית אלוקינו לאבד טבילה אחת בשנה.

איתא במתני' **ושוים שמשיקים את המים בכלי אבן לטהרם** שאם נטמאו מים יפים שלו ממלאם בכלי אבן ומניסים למקוה של מים מלוחים עד שמשיק מים למים, ונמצאו המים הטמאים זרועים ומחוברים למי המקוה ובטלי לגביהו וטהרו. **אבל לא מטבילים כלי טמא ע"ג מימיו כדי לטהרו**. וכלי עץ אין משיקים בו מים, מפני שהכלי נטמא מהמים, ואף שנבטמא ביו"ט אין לאסור, ועוד שאינו אלא ולד הטומאה שלכ"ע מותר להטביל בוה, מ"מ אין לגרום לו טומאה בידיים כדי שיטבילנו. (תוד"ה ושוין). ובברייתא איתא שלרבי אסור אף השקה, ולרבנן מותר אף הטבלה אגב השקה. הגמ' מבארת דמתני' כרבי ואיירי ביו"ט, ובברייתא לא אסר השקה אלא בשבת, ולרבנן ביו"ט מותר אף להטביל ובשבת אסור להטביל ומותר להשיק, או דמתני' כרבנן ואיירי בשבת וכו"ל שלרבנן בשבת אסור להטביל ומותר להשיק.

י"ט. הטבלת כלי בבין השמשות-

כלי שהטבילוהו צריך הערב שמש, ועל כן כלי שהטבילוהו בבין השמשות צריך להמתין למחר שיעריב שמשו.

לת"ק מותר להטביל כלי בבין השמשות ולהמתין למחר, ורק בערב יו"ט אסור דשמא לילה הוא ואסור להטביל כלי ביו"ט. ולר"ש שזווי אף בחול לא וצריך למחות בו ולהזהירו, מפני שדאי דעתו להשתמש בו מיד ולא להמתין להערב שמש של מחר.

רבנן דבי רב פירשו מחלוקתם דאיירי שראוהו רץ לטבול את הכלי, ונחלקו אם אומרים שמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו, והיינו שהוא רץ כדי להספיק לטבולו מבעוד יום וכשיראה שלא יספיק כיון שכבר הגיע למקוה יגמור טבילתו, ואין לחשוש שישתמש בו היום, או שרץ כדי להספיק מלאכתו.

ולרבא בעלמא לכו"ע אומרים שמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו, והכא איירי בבא לשאול על כלי אחר אם שרץ מטמא בפחות מכעדשה שזה דבר שלא כתוב מפורש בתורה, אבל הערב שמש כתוב מפורש, (ואיירי בכהן שמשתמש בו לתרומה), ונחלקן אי אמרינן מדהא לא גמיר הא נמי לא גמיר או לא.

מטבילים מגב לגב- מי שטבל הכלי לצורך גיתו, ורוצה להחמיר ולחזור לטובלו לצורך כדו, או איפכא, מותר לו לעשות טבילה זו ביו"ט דאין כאן תיקון כלי ואינה טבילה שהרי אינה צריכה.

מטבילין מחבורה לחבורה- אם טבל כדי לאכול פסח בחבורה אחת ונמלך לאוכלו בחבורה אחרת, מותר לו לעשות טבילה זו ביו"ט.

הבאת קרבנות ביום טוב

ברגלים צריכים להקריב עולת ראיה שלמי חגיגה ושלמי שמחה, שלמי חגיגה ושלמי שמחה וכן תמידים ומוספים שקבוע להם זמן מותר לכ"ע להקריבם ביו"ט, והגמרא מביאה מחלוקת מה הדין בעולת ראייה. וכן בנדרים ונדבות, וכן אם מותר לסמוך ביו"ט.

סמיכה ביו"ט- לב"ש מותר להביא שלמים ביו"ט מפני שיש בהם אכילת אדם, אבל אסור לסמוך עליהם משום שבות, דסמיכה היא בכל כוחו ואסור להשתמש בבעלי חיים, ויסמווך עליהם מערב יו"ט. ולב"ה סמיכה מותרת ביו"ט.

איזה קרבנות מותר להביא ביו"ט-

מתניי- ב"ש אומרים מביאים שלמים, אבל לא עולות מפני שאין בהם אכילת הדינוט, וכתבי "לכס" ולא לגבוה, ורק תמידים ומוספים שהם קרבן ציבור וזמנם קבוע מביאים. וב"ה אומרים מביאים שלמים ועולות.

לעולא ורב אדא בר אהבה ב"ש אוסרים להקריב ביו"ט עולת ראייה, דכתיב "וחגותם אותו חג לד' " דווקא חגיגה ולא עולת ראייה, ושלמי חגיגה שהם חובת היום מודים ב"ש שמוותר להביאה, וב"ה מתירים להביא עולת ראייה דכתיב "לד' " כל מה שלד', ואע"ג שחגיגה וראיה יש להם תשלומין כל שבעה מותר, שמא יאנס ולא יקריבנה בשאר הימים, ואחרי הרגל אינו יכול להקריבה, אבל נדרים ונדבות אף לב"ה אינם קרבים ביו"ט אפילו הם שלמים, כיון שאין זמנם היום ויכול להביאם לאחר זמן.

ובברייתא איתא בשם רשב"א שלב"ה אף נדרים ונדבות קרבים ביו"ט, ושלמים של יו"ט כגון חגיגה ושלמי שמחה מודים ב"ש שהם קרבים ביו"ט, והמחלוקת היא בעולת ראייה ובשלמים שאינם של יו"ט, והגמ' משנה את הגירסא בברייתא כדי ליישב הדברים לעולא, ולרב יוסף יש ברייתא אחרת ששם מבואר כדברי עולא.

י"ט: הבאת תודה במועדים, ודין בל תאחר-

לת"ק אין מביאים תודה בחג המצות מפני חמץ שבה, (להו"א קמ"ל שגם ביי"ד ניסן לא, מפני שמביא קדשים לבית הפסול דאין יכול לאכול חמץ אלא עד ד' שעות, ומתוך כך החמץ בא לידי נותר), ולא בעצרת מפני שהוא יו"ט, דקסבר נדרים ונדבות אין קרבים ביו"ט, אבל מביא תודתו בחג הסוכות והיינו בחולו של מועד ולא ביו"ט.

לר"ש לומדים מדכתיב "בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות" שכל שבא בחג המצות בא בחג השבועות ובחג הסוכות וכל שלא בא בחג המצות אינו בא בחג השבועות ובחג הסוכות. והגמרא אומרת שודאי ר"ש לא אוסר הקרבת נדרים ונדבות במועד, שהרי אפילו ללקט עצים מן המחובר לצורך המועד מותר, אלא נחלקו ת"ק ור"ש לענין **בל תאחר** וכולה ברייתא איירי לענין בל תאחר, שלת"ק עובר אחרי ג' רגלים אפי' שלא כסדרן, ולר"ש עובר דווקא כסדרן. ולפי זה המשך הברייתא **שלרבי אלעזר רבבי שמעון** מביא אדם תודתו בחג הסוכות אפילו ביו"ט, כוונתו שחג הסוכות הוא הגורם לבל תאחר וא"צ שיעברו ג' רגלים, וס"ל דנדרים ונדבות קרבים ביו"ט.

המביא תודה יוצא בה משום שלמי שמחה, ו**אינו יוצא בה משום חגיגה** משום דדבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין, ואפי' פירש הרי עלי תודה ואצא בה משום חגיגה, חל עליו חיוב תודה ואינו יוצא בה משום חגיגה דאמירתו לגובה כמסירתו להדיוט, וכי הדר ואמר ע"מ לאו מילתא היא, (אבל אם אמר איפכא על כנות משאצא משום חגיגה הרי עלי תודה, מועיל התנאי. תוד"ה נזיר). (וכן האומר הריני נזיר ואגלח אביא קרבנות של יום הנתגלות ממעוות מעשר שני, הרי הוא נזיר ואינו מביא ממעוות מעשר שני), אבל בשלמי שמחה כתיב "ושמחת בחגך" לרבות כל מיני בשר לשמחה.

ב.מצוה מחמת מיתה האומר הבו ד' מאה זוזי לפלוני ולנסיב ברתי, צריך ליתן לו אע"פ שלא ישא בתו, אבל אם אמר לנסיב והבו ליה, א"צ לתת אלא אם ישאנה.

מדיני סמיכה– עולת חובה טעונה סמיכה כעולת נדבה, דכתיב "ויקרב את העולה ויעשה כמשפט" והיינו כמשפט עולת נדבה.
לרש"י איירי בעולת יום שמיני של ימי המילואים שהיא חובה על אהרן, ולתוס' (ד"ה למד) איירי בעולת ציבור, ואף שאין סמיכה בקרבנות ציבור אלא בשעיר ע"ז ובפר העלם דבר של ציבור, היינו לדורות, אבל לשעה גם קרבן ציבור זה היה טעון סמיכה, ומזה לומדים לעולת יחיד לדורות).
וכן שלמי נדבה טעונים סמיכה, אבל בשלמי חובה נחלקו ב"ש וב"ה, לרבי יוסי לכו"ע צריכה סמיכה ונחלקו אי בעינן תכף לסמיכה שחיטה שלב"ש א"צ ויסמוך מערב יו"ט, ולב"ה צריך, ולרבי יוסי ברבי יהודה לכו"ע בעינן תיכף לסמיכה שחיטה, ונחלקו אי בעינן סמיכה בשלמי חובה.

מעשה בהלל הזקן שהביא עולתו לעזרה ורצה לסמוך עליה, וחברו עליו תלמידי שמאי הזקן ואמרו לו מה טיבה של בהמה זו, אמר להם נקיבה היא ולזבחי שלמי הבאתיה - מרוב ענותנותו היה משנה מפני השלום, וכשכש להם בזנבה כדי להטעותם שהיא נקיבה, והלכו להם, ובאותו היום גברה ידם של ב"ש על ב"ה ובקשו לקבוע הלכה כמותם, והיה שם זקן אחד מתלמידי שמאי הזקן ובבא בן בוטא שמו והיה יודע שהלכה כבית הלל וכו' וקבעו הלכה כב"ה.

ב: אחד מתלמידי הלל הביא עולתו לסמיכה, אמר לו אחד מתלמידי שמאי מה זו סמיכה שאתה רוצה לעבור על דברי ב"ש, אמרו לו בניזיפה מה זו שתיקה שהיה לך לשתוק, ומכאן שת"ח שאמרו לו חבריו דבר לא יענה לו בארוכה יותר ממה שאמרו לו.

המו"מ בין ב"ש לב"ה– ב"ה טענו לב"ש שאם בשבת שאסור לעשות מלאכה לצורך הדיוט מותר לצורך גבוה, כ"ש יו"ט שמותר להדיוט לצרכי אכילה דכתיב "יעשה לכם" שיהיה מותר לגבוה לצרכי אכילת מזבח ואפילו עולת ראיה, ואמרו להם ב"ש שנדרים ונדבות שהם לגבוה יוכיחו שהם אסורים ביו"ט, (ולאבא שאול ב"ה מתירים גם נדרים ונדבות. והתוס' (ד"ה נדרים) מביאים בשם רבינו שמואל שפירש שלת"ק נדרים ונדבות של שלמים קרבים ביו"ט ולא עולות, ולאבא שאול אפילו של שלמים אינם קרבים ביו"ט, והתוס' דוחים פירוש זה), אמרו להם ב"ה דשאני נדרים ונדבות שאין קבוע להם זמן, וטענו ב"ש שגם עולת ראיה מי שלא הקריבה ביו"ט יכול להקריבה כל הרגל וביו"ט אחרון של חג, אמרו להם ב"ה שכיון שאם עבר הרגל אינו חייב באחריותו זה נחשב שקבוע לו זמן דיש לחוש שיפשע או יאנס בשאר ימי המועד ולא יביא. אמרו ב"ש דכתיב "לכם" ולא לגבוה, אמרו ב"ה דכתיב "לד' " לרבות, ומ"לכם" ממעטים כותים וכלבים (וכן ממעטים מזה לב"ה נדרים ונדבות. תוד"ה לכם).

למ"ד נדרים ונדבות אינם קרבים ביו"ט אין האיסור מדרבנן אלא מדאורייתא דבעינן לד' דומיא דזוחגתם, שיהיה זמנם קבוע ברגל, כמו שתי הלחם שאסורים לאפותם ביו"ט אע"פ שהם חובת היום כיון שהיה יכול לאפותם מערב יו"ט. ואם עבר ושחט נדרים ונדבות, לרבא זורק את הדם כדי להתיר את הבשר באכילה אבל בלאו הכי אסור משום שבות, ולרבה בר רב הונא אף אם נטמא הבשר או אבד זורק כדי להקטיר אימורים לערב שהרי בלילה אינו יכול לזרוק. וכתבו התוס' (ד"ה מאי בינייהו) שאף שאסור לאכול את הבשר לפני הקטרת האימורים, אא"כ נטמאו או נאבדו, הכא שאינו יכול להקטירם מבעוד יום חשיב כנטמאו או נאבדו.

כבשי עצרת הבאים עם שתי הלחם ששחטם שלא לשמם - שצריך לשוחטם לשם שלמי ציבור ושחטם לשם עולה, או ששחטם לפני זמנם -לפני עצרת והם הופרשו לשם בשי עצרת, או אחרי זמנם, זורק את הדם ואוכל את הבשר דקיימא לן שכל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה, אבל בשבת לא יזרוק כיון שאסור לבשל ולצלות ומיילא אינו יכול לאכול מן הבשר, ובדיעבד אם זרק הורצה ויקטיר האימורים לערב. ללישנא קמא קשה מכאן על רבה בר רב הונא שהתיר זריקה ביו"ט כדי להקטיר אימורים בערב, וללישנא בתרא בשבת החמירו אבל ביו"ט לא.

שחיטת ואפית דבר שחציו של נכרי, או לצורך כלבים

כתיב "אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם", ודרשו חז"ל לכם ולא לנכרים, אמנם באופנים שיש בדבר תועלת עבור ישראל הדבר מותר, וכדלהלן. עוד יבואר האם מותר לשחוט נבילה לצורך כלבים.

כ"א. בהמה שחציה של נכרי וחציה של ישראל מותר לשוחטה ביו"ט, מפני שא"א לכזית בשר בלא שחיטה, אבל נדרים ונדבות יש מ"ד שאין שוחטים אע"פ שיש בהם חלק שנאכל, דכהנים כי קא זכו בחזה ושוק, וה"ה הבעלים בשאר הבשר, משולחן גבוה קא זכו, ונמצאת כל השחיטה לשם גבוה. וכתבו התוס' (ד"ה אבל) שגם לריה"ג דאמר דקדשים קלים הם ממונן בעלים, מ"מ עיקר הקרבן והעבודות נעשו לשם גבוה, וכשזכה בממונן משלחן גבוה הוי ממונו ויכול לקדש בו את האשה.

עיסה שחציה של נכרי וחציה של ישראל אסור לאפותה ביו"ט, כיון שיכול לחלקה בלישה. ואף ששרב"א מותר לאשה למלא תנור בפת אע"פ שאינה צריכה אלא לפת אחת, מפני שהפת נאפית יפה בזמן שהתנור מלא (לעיל ז"י), שאני התם שכל הפת של ישראל והוא יכול לאכול כל פת, ועוד דילמא מיקלעי ליה אורחים, אבל בחציה של נכרי אסור לאפותה ביו"ט.

עיסת כלבים שאף הרועים אוכלים ממנה מותר לאפותה ביו"ט, הואיל ויכול לתת לכלבים נבילה ולאכול את כולה, ולרב חסדא דלית ליה הואיל (דס"ל שהאופה מיו"ט לחול לוקה, ולדא אמרינן הואיל ומקלעי אורחים, ולרבה אינו לוקה הואיל ואי מיקלעי אורחים חזי ליה, והא דמצינו שהרודה חלות דבש לוקה, איירי בדבש מקולקל או סמוך לחשיכה, אבל בלאו הכי לא כיון דחזי לאורחים, ואף שיכול לעשות זאת מערב יו"ט, באוכל נפש אין להלק בין אפשר ללא אפשר. תוד"ה הואיל) איירי שיש לו נבילה לפייס הכלבים ונמצאת כולה נאכלת לאדם. (עיסת כלבים בזמן שהרועים אוכלים ממנה חייבת בחלה ומערבים בה עירובי חצרות להתיר להוציא מביית לחצר, ומשתתפים בה במבואת, ומברכים עליה המוציא, ומזמנים עליה, ויוצא בה יד"ח מצה בלילה הראשון שחובה לאכול מצה).

מלכות יפה של ישראל על ישראל לאפות ביו"ט לצורך בני החיל, אם ישראל נותנים לתינוק מהפת והנכרים לא מקפידים, לרב הונא מותר משום שכל אחד ראוי לתינוק, (ופליג אדרב חסדא שאסר לאפות פת שחציה של נכרי וחציה של ישראל. רש"י. ולתוס' (ד"ה חזינן) שאני התם שבידו לחלקה, אבל כאן לא היה הקמח של ישראל, ולא היו יכולים לקחת ממנו לפני האפיה כלל, ורק אחרי האפיה לא הקפידו מפני שטרחו עבורם). אבל לרבי יהושע בן לוי אסור, שהרי אסר ריב"ל לזמן נכרי ביו"ט שמא ירבה בשבילו, ובשבת מותר לזמן נכרי לפי ריב"ל, ורב אחא בר יעקב אוסר אפילו בשבת מפני שיורי כוסות, וכדלהלן.

כ"א: לריה"ג אסור לשחוט נבילה לצורך כלבים, דכתיב "לכם" ולא לכלבים. ולר"ע לכלבים מותר דכתיב "אך אשר יעשה לכל נפש", ומשמע אפילו נפש בהמה דכתיב "מכה נפש בהמה ישלמנה", ומי"לכם" ממעטים לצורך נכרים, ועדיף למעט נכרים שאין מזוונותיהם עליו, מאשר למעט כלבים שמזוונותיהם עליו.

מדיני מוקצה-

גריעני תמרים מותר לזרוקם ביו"ט, לר"ע מפני שראוים לכלבים, ולריה"ג מפני שראויים להסקה, ואף רטובים ראוים להיסק גדול, ובשבת יטלטלם אגב פת כדשמואל שהתיר לעשות כל צרכו בפת ולא חישינן לבזיון אוכלין. וכתבו התוס' (ד"ה הני) שמותר לטלטל מאכל בהמה, שהרי אנו נותנים תבן לבהמות, והנודן כאן הוא דזוקא בגריעני תמרים שאינם ראוים לבהמה

אלא ע"י תיקון גדול לחתכם שזה מלאכה מדרבנן, ומי"מ ע"י הדחק הם ראויים כן.

טלטול שיורי כוסות- שיורי כוסות של נכרים אסור לטלטלם (ועל כן אסור לזמן נכרי אף בשבת לרב אחא בר יעקב, ולרבא מותר, ומרימר ומר זוטרא הודיעו לנכרי שהגיע לביתם שלא יטרחו בשבילו יותר ממה שהכינו לעצמם), כיון שאינם ראויים לתרגולים, דהוי יין נסך שהוא אסור בהנאה, ואין עושים גרף של רעי לכתחילה, אבל של ישראל מותר אע"פ שזה מאוס, דחזי לתרגולים, או משום שמוטלטלם אגב הכוס, דמטעם זה התיר רבא לטלטל כנונא (-כלי שנותנים בו גחלים) אגב האפר שהוכן מערב שבת לכסות בו רוק או צואה, אע"פ שיש בו שברי עצים שאינם ראויים. והקשו התוס' (ד"ה כנונא) דשאני התם שיש בכנונא אפר, מושא"כ בכוס, ותירצו ששם הכוס מצד עצמה מותרת בטלטול. אך כתבו שמשמע מהגרמא שההתר בכנונא הוא רק לצורך גופו ומקומו, ולכן צ"ל שהכוס מותרת יותר מהכנונא מפני שהשירים גורעים יותר והם ראויים להתבטל לכוס. ור"ת מבאר שאינו נחשב בסיס לדבר האסור בדבר מועט שאינו נקבע שם, ולולא האפר היה צריך לנער את השברי עצים, ושיורי כוסות א"א לנערם.

עשית מלאכה שאינה לצורך אוכל נפש

כתיב "כל מלאכה לא יעשה בהם, אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם", ויש לדון אם רק מלאכת אוכל נפש ממש הותרה, או גם מכשירי אוכל נפש, וכן יש לדון אם מלאכות שכבר הותרו לצורך אוכל נפש הותרו גם לצורך אחר או לא, ואיזה צורך מתיר מלאכה ביו"ט.

חימום מים לרחיצה- לב"ש אסור להבעיר אש בשביל לחמם מים עבור רחיצת רגליו, דלא התיר הכתוב מלאכה אלא לאוכל נפש, ואם הם ראוים לשתיה מותר אם מחמם לשתיה ומרבה בשביל הרחיצה, אבל בלאו הכי אסור דלית להו מתוך. (תוד"ה לא). ולב"ה מותר לחמם בשביל רחיצת רגליו וידיו, אמנם בשביל רחיצת כל גופו אסור גם לב"ה, דדבר השוה לכל נפש בעינן, ורחיצת כל גופו אינה ראויה אלא לבני אדם מעונוגים. (שם).

הבערת מדורה להתחמם- לב"ש אסור, דאין חילוק בין הנאת אבר אחד להנאת כל גופו, ולב"ה מותר.

ג' דברים ביו"ט שר"ג החמיר כב"ש-

לב"ש אין טומנים את החמין מיו"ט לשבת, וכן נהג ר"ג. לרב הונא אם הניח עירוב תבשילין מותר, ואיירי שלא הניח עירוב תבשילין, וס"ל לרב הונא שאף בזה התירו לו כדי חייו, פת אחת קדירה אחת נר, (ומכאן הוכיחו התוס' שצריך להגיד בנוסח העירוב שזה יתיר לו להדליק נרות, דבלאו הכי מותר רק נר אחד כדי חייו. תוד"ה ומדלקין), וי"א אף צולים לו דג קטן. ולרבא אף בהניח עירוב אסרו הטמנה, משום דמוכחא מילתא שהיא לצורך שבת, ודלא כחנניה הסובר שאם הטמין מערב יו"ט הוי עירוב להטמנה. ולאביי איירי שעירב ולא הטמין וכחנניה.

כ"ב: לב"ש אין זוקפין מנורה של חוליות שנפלה ונפרדו חוליותיה ביו"ט, דסברי ב"ש יש בנין וסתירה בכלים ובונה חיוב בכל שהוא. וכן נהג ר"ג. ולב"ה אין בנין וסתירה בכלים ואינו חייב א"כ עשה בה מלאכה אחרת, ורק בבתים ואוהלים יש בנין. והקשו התוס' (ד"ה ובית הלל) שהרי בשבת מ"ו. מבואר שאסור לכו"ע להחזיר מנורה של חוליות. ותירצו דהתם מייירי בשבת, וביו"ט לא החמירו חכמים כיון שאין בנין בכלים. אי נמי התם מייירי שכולה של חוליות והיא מתפרקת לחתיכות, והכא כולה מחוברת וצריך רק להקימה קצת.

לב"ש אין אופין פיתין גריצין -ככרות עבים, ואסור משום טירחה אלא רקיקין, ואמור ר"ג שכך נהגו בבית אבא, ואמרו לו חכמים שבית אביו היו מחמירים לעצמם ומקילים לכל ישראל לאפות פיתין גריצין, וחררין שאופים על גחלים.

כמה דיני הבערה וכבוי ביו"ט-

הנותן שמן בנר בשבת חייב משום מבעיר, והמסתפק (-נטל ואוכל) ממנו חייב משום מכבה, ועל כן אסור ביו"ט להטות את הנר כדי להרחיק את השמן כדי לקרב את הכיבוי דכבוי לא הותר ביו"ט. וכתבו התוס' (ד"ה והמסתפק) שאיסור הכבוי כשמתפק מנהר היינו מה שמחליש אורו, אבל מה שמקרב כבויי אינו אלא גרם כבוי שהוא מותר ביו"ט ובשבת ג"כ אינו חייב חטאת, ולכן מותר להתון מלמטה נר של שעוה, ודזוקא להתון באור אבל בסכין אסור כמבואר לקמן ל"ב.

קנבא שרי -למחוט ראש הפתילה שנעשה פחם. רש"י. ולתוס' (ד"ה קנבא) איירי הכא לאחר שכבה הנר, ועושים כך בשביל שידלק מחר.

אסור לכבות אש כדי שלא יכלה העץ כיון שאין בכבוי זה צורך יו"ט, וי"מ משום דהוי סותר ע"מ לבנות במקומו. וכתבו התוס' (ד"ה אין) שמכאן יש למחות בנשים שמוציאות את הפתילה מתוך השמן כשהיא דולקת ומניחות אותה על הקרקע, וכן אין לכסות את האור. ומ"מ מותר להדליק נר מיו"ט ראשון לשני וא"צ לדקדק שהגיע הלילה, דאף סמוך לחשיכה הוא צריך לאותה הדלקה.

אסור לכבות את הנר לצורך תשמיש אף כאשר אין לו בית אחר או סדין לעשות מחיצה או כלי לכפות, ולרבי יהודה המתיר מכשירי אוכל נפש דתבין "עשה לכם" לכל צרכיכם מותר שזה נמי חשיב צורך, וכן מותר לר"י לכבות כדי שלא יתעשן הבית או הקדירה וכדי שלא ישרף הבית, אבל לרבנן אסור (ובדאיכא סכנה מותר אף בשבת). ואף דהלכה כר"י, הלכה ואין מורין כן. אי נמי דווקא בדבר שהוא אוכל נפש מותר, אבל בתשמיש בעלמא וכן כדי שלא תתעשן הקדירה אסור. תוד"ה ההיא.

וכן מותר לרבי יהודה לכחול את העין לרפואה אף בסוף החולי שאין בזה פיקוח נפש, ולרבנן אסור, לאמימר מותר לכחול ע"י נכרי דכל צרכי חולה עושים ע"י נכרי בשבת אף שאין בזה סכנה, לרב זביד ורב אשי אסור משום דמסייע לנכרי במה שסוגר ופותח ריסי עיניו להכניס הכחול ולאמימר מסייע אין בו ממש דבלאו הכי מיתעבדא, כדאמר בשבת זה יכול וזה אינו יכול, יכול חייב שאינו יכול פטור, ואע"ג דמסייע בהדיה, מסייע אין בו ממש.

יו"ט שני של ראש השנה מותר לקבור בו מת ע"י ישראל (ובראשון יקברוהו נכרים), ביצה שנולדה בראשון אסורה בשני, דקדושה אחת הן, ולא הקילו אלא לענין מת בלבד. ונהרדעי מתירים כיון שמימות עזרא לא מצינו אלול מעובר, וכן מותר לדבריהם לכחול העין.

כ"ב: אפית פת עבה- לב"ש אין אופים פת עבה בפסח, וב"ה מתירים. רב הונא רצה לומר שפת עבה היינו טפה, כדמצינו בלחם הפנים שהוא מצה ככל המנחות, ואמר רב יוסף שאין ללמוד מלחם הפנים, שהרי לחם הפנים אפרוהו זריזים בית גרמו שהיו אומנים זריזים בדב, והיתה הפת עמילה שהיתה טעונה ג' מאות שיפות וחמש מאות בעיטות (שף אחת בועט שתיים שתיים בועט שלש), ובעצים יבשים דכבר בט"ו באב היו פוסקים מלכרות עצים לכל צרכי המקדש, ובתנור חם שמסיקים אותו בכל יום הן למנחות והן לצלי, ובתנור של מתכת דאין עושים כלי שרת מחרס, והתנור היה צריך להיות כלי שרת כדי לקדש את שתי הלחם ולחם הפנים. וביאר רבי ירמיה בר אבא שמחלוקת ב"ש וב"ה היא אם אופים בפסח פת מרובה, ונקראת עבה משום שבזמן לישתה היא עבה, אי נמי באותו מקום קראו לפת מרובה פת עבה, ולפי זה כיון שטעמם של ב"ש הוא משום שזה טירחה שאינה נצרכת וב"ה מתירים משום שהפת נאפית טוב יותר כשהתנור מלא, א"כ ב"ש אוסרים בכל יו"ט ולא רק בפסח.

ג' דברים שהקיל ר"ג לענין יו"ט-

מכבדים בית המטות (בית המסיבה שאוכלים שם, שהיו מסיבים ואוכלים ע"ג המטות) ביו"ט, וחכמים אוסרים משום אשווי גומות. ור"א בר צדוק סובר שאף אצל ר"ג לא היו מכבדים ביו"ט, אלא היו מכבדים מערב יו"ט ופורסים סדין, ולמחרת כשהאורחים היו נכנסים היו מסלקים את הסדינים ונמצא הבית מתכבד מאיליו. אמרו לו א"כ גם בשבת מותר לעשות זאת.

ומניחים את המוגמר (לבונה ע"ג גחלים) **ביו"ט**, וחכמים אוסרים מפני שאינו שוה לכל נפש אלא רק למפונקים או למי שריחו רע, ולא נחלקו אלא להריח שזה הנאת הגוף ודמי לאוכל נפש, אבל לגמר לתת את המחמה עם הלבונה והגחלים תחת הנגדים כדי להנסיג בהם ריח, שאינו להנאת הגוף אלא להכשיר כלים, אסור. ור"א בר צדוק סובר שאף אצל ר"ג לא היו מגמרים ביו"ט, אלא היו מביאים ערדסקאות הלולות ונקובות של ברזל ומעשנים אותם וסותמים נקביהם מערב יו"ט, ולמחרת כשהאורחים היו נכנסים היו פותחים את הנקבים ונמצא הבית מתגמר מאיליו. אמרו לו א"כ גם בשבת מותר לעשות זאת.

ועושין גדי מקולס בלילי פסחים שצולים אותו כשכרעיו ובני מעיו תלויים חוצה לו, זכר למקדש שכתבו בו "על כרעיו ועל קרבו", וחכמים אוסרים, ותודוס איש רומי הנהיג בעירו לאכול גדי מקולס בליל פסח, ושלחו לו אלמלא תודוס אתה (שהיה חכם גדול ונכבד) גוזרנו עליך נדוי שאתה מאכיל את ישראל כעין קדשים בחוץ, היאמרו שמותר להקדיש ולאכול קדשים בחוץ.

עישון פירות בבשמים **ביו"ט**- רב ורב הונא אוסרים מפני שתחילתו מכבה את הגחלים כשנותן עליהם את אבקת הבשמים, וסופו מבעיר, וכיון שאינו אלא לתפנוק ואינו שוה לכל נפש אלא לאיסטגניס, אסור לעשות בשביל זה מלאכה. רב יהודה אוסר דווקא ע"ג גחלת, אבל ע"ג חרס שהסיקו מותר, דליכא כבוי, (והבערה, לרש"י היא ע"י שינוי ואינה מלאכה דאורייתא, ולתוס' ד"ה על) אף הבערה כדרכה שלא לצורך מותרת ביו"ט, כדאינא בירושלמי שרבנן מתירים להדליק נר של בטלה ביו"ט, דס"ל הבערה ללאו יצא ואינה אב מלאכה, והאוסרים סוברים שהבערה לחלק יצאה, אמנם איתא התם לא תאסור ולא תשרי, ולכן אין לעשות הבערה שלא לצורך ביו"ט, וע"ג גחלת אסור משום הכבוי, דכבוי לעולם אינו לצורך אוכל נפש). ורבה אוסר אף ע"ג חרס מפני שמוליד ריחא ואסור מדרבנן מפני שהוא קרוב לעושה מלאכה חדשה, (ומטעם זה אסור לכפות כוס ע"ג שיראי ביו"ט, אמנם מותר למלול ענף של בשמים ולהריח בו, כיון שאינו מוליד ריח אלא רק מוסיף ריח), ושמואל ורבא מתירים גם ע"ג גחלת דזה אוכל נפש וזה ראוי גם לעניים אלא שאינו מצוי להם, כמו שמותר לצלות בשר ע"ג גחלים.

כ"ג, אסור לקשור בתי היידיים לקמטם על עץ חלק או על אגודה של קשים כדי לעשות קיפול בבגד, כמשום שזה מעשה אומן.

ג' דברים ראב"ע מתיר וחכמים אוסרים-

פרתו יוצאה ברצועה שבין קרניה בשבת לנוי, ורבנן אמרו שזה משאוי ואינו תכשיט, ולא פרה שלו היתה שהרי היו לו פרות רבות, כדמצינו שהיה מעשר שלשה עשר אלף עגלים מעדרו בכל שנה (והתוס' מוכיחים שהוא היה נשיא אחרי החורבן, והקשו שהרי אחרי החורבן נתבטל מעשר בהמה, ותירצו שאין הכונה מיד אחרי החורבן, אי נמי האפסטרופוס שלו היה מעשר לפני החורבן, אי נמי היה נותן עשירית למלך), אלא של שכנתו, ומתוך שלא מיחה בה נקראת על שמו.

ומקרדים את הבהמה ביו"ט, וכן מותר לשיטתו לקרצף, (קירוד זה בשיניים דקות, שזה עושה חבורה, קרצוף זה בשיניים עבות שאין עושים חבורה), דסבר כר"ש דדבר שאין מתכוון מותר. ולר"י דדבר שאין מתכוין אסור מותר רק קירצוף אבל לא קירוד. ולרבנן דבר שאין מתכוין אסור, וגזרו אף קירצוף אטו קירוד. והגמרא דנה מה ההלכה בדבר שאינו מתכוין. וכתבו התוס' (ד"ה ושלש) שלהלכה דבר שאין מתכוין מותר, ומ"מ במגירת שלנו שהיא של ברזל אסור לכונ"ע, מפני שפסיק רישיה שיתלוש שערות.

ושוחקים את הפלפים בריחיים שלהם.

כ"ג: הריחיים של פלפים מקבלת טומאה משום ג' כלים, ונ"מ שאם חסר חלק אחד מקבלת טומאה בגלל האחרים. רש"י. ולתוס' (ד"ה משום) הכונה שכיון שכל אחד ראוי למלאכה בפני עצמו, אם נטמא אחד לא נטמא השני, ולא דמי למספרים של פרקים ואזמל של רהיטני שהם מחוברים יותר בשעת מלאכה. תחתונה שמקבלת את אבק הפלפלין שנופל דרך נקבי המכבר משום כלי קיבול דהוא כלי עץ עם בית קיבול. **אמצעיית** שהיא כלי עץ ללא בית קיבול, **משום כלי כברה**, שזה דומה לאריג, (ושלנו שהיא של מתכת ודאי היא טמאה, דפשוטי כלי מתכות מקבלים טומאה. רש"י. ולתוס' ד"ה משום) לא שייך ארוג בכלי עץ אלא דווקא בצמר או בפשתים, ועל כן פירשו דאיירי בכברה העשויה לנפות סולת, ונחשב שיש לה בית קיבול כיון שהיא מקבלת את הסולת שאינה יכולה לצאת דרך הנקבים). ועליונה שכותשים ושוחקים בה את הפלפלין משום כלי מתכת -דציפוי המתכת הוא העיקר והעץ בטל אילוי.

עגלה של קטן (שעושים לו לשחוק, והוא יושב עליה ומטלטלים אותו כך. ולתוס' ד"ה עגלה) מיירי בכלי שעושים לקטנים כדי ללמדם ללכת, והתינוק אחוז בה בידיו והיא הולכת לפניו) **טמאה מדרס** שאם התינוק זב נעשית העגלה אב הטומאה, כיון שהיא מיוחדת לישיבה, משום שסומך עליה, וניטלת בשבת מפני שיש לה תורת כלי, ואינה נגררת בשבת אלא ע"ג כלים, ולא ע"ג קרקע מפני שעושה חריץ וחופר חייב משום חורש, והיינו לר"י דדבר שאין מתכוין אסור (אבל לר"ש מותר), ולתנא אחר אליבא דר"י כל הכלים אין נגררים אבל עגלה מותר מפני שהיא כובשת ואין העפר זז ממקומו אלא נכבש ונעשה נמוך, והתנא הראשון סובר שלפעמים אין האופן מתגלגל אלא נגרר וחופר.

אין צדין:

צידת בעלי חיים ביו"ט

צידה אסורה ביום טוב אף לצורך אוכל נפש, ובעל חי שנמצא במקום שהוא כבר ניצוד בו אין איסור בצידתו, ולהלן יבוארו פרטי הדינים בזה.

כ"ז, אין צדים דגים מן הביברים (ב-בריכות מים) ביו"ט, אבל חיות מותר לצוד מביברים קטנים, והיינו היכא דרהיט בתרה ומטי לה בחד שיחייא, אי נמי היכא דלית לה עוקצי עוקצי (-זיוית), אי נמי היכא שצל הכתלים נופל מזה על זה כיון שהמקום קטן וצר (והיה שיעור קבוע לגובה כותלי הביברים. תוד"ה כל היכא). אבל אם הם בביבר גדול אסור לצודם. ובשבת מבואר שהצד צבי לבית חייב, והצד צבי לבית ולגינה ולחצר ולביברים לרבי יהודה חייב ולחכמים פטור. ועופות מותר לצודם מביבר מקורה, וצפור דרוו שאינה מקבלת מרות ויודעת להשמט לזיוית הבית אין איסור לצודה לבית אלא רק למגדל, והצדה מהבית חייב.

רשב"ג אומר לא כל הביברים שווים, זה הכלל מחוסר צידה אסור ושאינו מחוסר צידה מותר. והלכה כרשב"ג (והגמרא דנה אם ת"ק חולק על רשב"ג או לא). ומחוסר צידה היינו שאומרים הבא מצודה ונצודנו כלומר שצריך תחבולות כדי לתפסו, (לרש"י שיעור זה הוא השיעור של ביבר גדול שנתבאר לעיל, ולתוס' ד"ה כל שאומר) השיעור לעיל נאמר על בהמה וחיה, והכא מיירי בעופות ובביבר מקורה). ואף שגם אווזים ותרנגולים ויוני הרדיסאות הגדלים בבתים צריך מצודה לצודם, הצדם פטור, מפני שבאים לכלובם בערב ומזונותם עליך ולכן דינם כבהמה והם נחשבים מזומנים, אבל יוני שובך ויוני עליה וציפרים שקיינו בטפיחין שהם באים לכלובם בערב ואין מזונותיהם עליך, הצדם חיב. ולרב מרי שאני יוני שובך ועליה שהם בורחים לכלובם וצריך לעלות אחריהם וגם שם הם נשטמים ממנו ויורדים.

למה צידה לא מותרת ביו"ט לצורך אוכל נפש- כתב רש"י שאע"פ שהותרה מלאכה ביו"ט לצורך אוכל נפש, כדמצינו שמותר לשחוט ולבשל ולאפות ביו"ט, שאני התם שהטעם נפגם אם יעשו זאת מערב יום טוב, ובשחיטה יש חשש שזה יסריח, אבל צידה כיון שיכול לצוד מערב יו"ט ולהשאיר אותו חי במצודה, אסור לצוד ביו"ט. והתוס' (ד"ה אין) כתבו שמלאכת אוכל נפש מותרת אף כשאפשר לעשותה מאתמול, וצידה לא הותרה כיון שזה דומה לקצירה האסורה ביו"ט.

נתינת מזונות לפני בעלי חיים ביו"ט - אין נותנים מזונות לפני דגים ביו"ט, ואפילו למ"ד "אשר יאכל לכל נפש" נפש בהמה במשמע, הני מילי בעל חי שמזונותיו עליך, ודגים ימצאו אוכל גם אם לא יתנו אוכל לפניהם. אבל מותר לתת מזונות לפני חיות ועופות בימות החורף, וכן בימות הקיץ אם הם במקום שבני אדם זורסים ואין עשבים גדלים בו. רש"י. ודעת התוס' (ד"ה ואין) שדין נתינת מזונות תלוי בדון צידה, שבמקום שהצידה אסורה אסור לתת לפניהם מזונות גזירה משא יצודם. והא דמבואר בשבת שמותר לזרוק מזונות לבעלי חיים שאסור לקחת מהם, שאני שבת שהיא חמורה שאסור בה מלאכת אוכל נפש, ואין חוששים שיקח מהבעלי חיים, משא"כ ביו"ט.

מתי דבר שנעשה ראוי לשימוש ביו"ט הוא מוקצה, ומה הדין בספק

בעלי חיים שניצודו ביום טוב הרי הם מוקצה (אפילו לר"ש שמיקל במוקצה, ובראשונים ביארו טעם החילוק בכמה אופנים), וכן פירות שנתלשו ביו"ט אסורים, ולהלן יבואר באיזה אופנים הדבר נאסר משום מוקצה, ומה הדין כשיש ספק אם הדבר היה מוכן מערב יום טוב או לא.

בעלי חיים שנמצאו במצודה ביו"ט ואינו יודע אם נצודו ביו"ט או כבר בערב יו"ט, אסורים, ור"ג מתיר, ומעשה בנכרי אחד שהביא דגים לר"ג ואמר מותרים הם אלא שאין רצוני לקבל ממנו מפני שאני שונא, ואין הלכה כר"ג.

כ"ד: לרב לא התיר ר"ג אלא בטלטול דמולי האי לא החמירו בספק מוכן לאסור בטלטול, אבל באכילה לא התיר ר"ג, וללוי אף באכילה התיר ר"ג, (ואף שרב ולוי לא סוברים כר"ג, באו לבאר דבריו). ואמר רב שלעולם אל ימנע אדם עצמו מביה"ד אפי' שעה אחת, שמתוך שלא בא לוי לביהמ"ד לא שמע שרבי חזר בו ולא התיר אלא בטלטול.

שוחטים מן הנגרים (-ביורים שנקראים נגרים מפני שעושים שם ניגרי מים וחריצים לשתית החיות), מפני שהם כבר ניצודים ועומדים, אבל אי שיל מן הרשתות ומן המכמורות שמה ניצוד היום. ולרשב"א **אם הם בערב** יו"ט ומצאם מקולקלים שהרשתות הם באורך מיל או חצי מיל, וכשהחיה נופלת בו מתקלקל כולו, בידוע שניצודו מערב יו"ט, אבל בספק אסור, וכן הלכה.

דגים המפולמים (-לחים) ו**פירות בני יומם** מותרים, והיינו פירות שנראים כעין בני יומם (אבל רואים שאינם בני יומם וקמ"ל שלא חוששים למראית העין. רש"י. ולתוס' ד"ה אלא) איירי בספק בני יומם, וכר"ג שמתיר בספק מוכן). אבל פירות שנתלשו ביו"ט אסורים בטלטול.

נכרי שהביא דרוון לישראל ביו"ט, אם יש מאותו המין במחובר אסור משום מוקצה, ואפילו ר"ש מודה שיש מוקצה ברגוגרות וצימוקים, ומחובר כרגוגרות וצימוקים דמי, דכיון שלא ליקטם מאתמול אצניהו, ואין לחלק בין של ישראל לבין של נכרי. ובערב ימתין בכדי שיעשו. ואם אין מאותו המין במחובר מותר, אבל אם הביאם מחוץ לתחום אסור למי שהביאו לו, ומותר לישראל אחר דבתחומין דרבנן לא החמירו רבנן כולי האי.

למה, במה, ועד מתי, אסור בכדי שיעשו - כתב רש"י שטעם האיסור בכדי שיעשו הוא כדי שלא יהנה ממלאכת יו"ט, ואחר בכדי שיעשו מותר אף שזה יו"ט שני של גלויות, כיון שממה נפשך אחד הימים הוא חול, וכתב רש"י שכן נהגו במקומו, וכן דעת רבינו גרשום מאור הגולה ורבי קלונימוס מגרמיי"ש, אבל דעת רבי יצחק הלוי לאסור, וכן דעת בה"ג. ודעת התוס' (ד"ה ולערב) שהאיסור בכדי שיעשו הוא שמה יאמר לנכרי לעשות כך, ולכן זה אסור גם ביו"ט שני, דאם נתיר יש לחוש שאימר לו לקט כדי לאוכלם ביו"ט שני, (אמנם אם שבת חלה אחרי יו"ט שני או לפני יו"ט ראשון, מותר ביום השלישי, מפני שלא חוששים שיאמר לנכרי שני ימים קודם. ויש להחמיר בדבר). ומה שמצינו שביצה שנולדה ביו"ט ראשון מותרת בשני וכן צבי שניצוד בראשון מותר בשני, שאני התם שזה נעשה מאיליו, וגם דבר שהביא הנכרי בשביל עצמו או בשביל נכרי אחר נתנם לישראל ביו"ט ראשון מותר בשני, אבל אם תלשו מן המחובר בשביל ישראל אסור בשני, ובדבר שהובא מחוץ לתחום מביאים התוס' מחלוקת אם גם בזה אסור בכדי שיעשו, או שלא החמירו חכמים אלא בדבר שנעשית בו מלאכה, אמנם נכרי שהביא הלילין מחוץ לתחום אסור לספוד בהם עד מוצאי יו"ט בכדי שיעשו, דאושא מילתא טפי, וכן מצינו חילוק לענין מת שאם חפרו עבורו קבר לא יקבר בו עלומית. עוד כתבו התוס' שדבר שיש ספק אם הובא מחוץ לתחום מותר.

זימון בעלי חיים מערב יו"ט

בעלי חיים שלא היו עומדים לאכילה מערב יו"ט הרי הם מוקצה ביו"ט, ולהלן יבוארו פרטי דינים בזה.

כ"ה. הסוכר אמת המים מערב יו"ט
שלא יכנסו בה דגים חדישים, ולמחר מצא בא דגים מותרים, דהסכירה היא הזמנה.

חיה שקיננה בפרדס ונולד לה ולד, אם הגינה סמוכה לעיר שידע בה ודעתו עליה מותרת אע"פ שלא זימנה, ואם אין הגינה סמוכה לעיר אסורה, והאמא אסורה בכל גוונא.

צפור דרוו שזימנה צריך לקשור בכנפיה כדי שלא תתחלף באימה כיון שסתיהן קטנות.

יוני שובך יוני עליה שקיננו בטפיחין ובבירה צריכים זימון (ואם הזמין בתוך הקן ומצא יונים במדף לפני הקן ויש שם קן צמוד שאינו מזומן ולא מצא שם יונים, אסורים שמה באו מהקן שאינו מזומן), אבל אווזים ותרנגולים יוניי הרדסיות מותרים וא"צ זימון.

עופות שזימנם (מוקושרים בכנפיהן או מנוענעים והוא מכירים) אם נמצאו בבורות שיחין ומערות מותרים, אבל באילן אסורים גזירה שמה יעלה ויתלוש. והמוצא עופות מקושרים או מנוענעים אסורים משום גזל אף בחול, שהראשון שקשרם או נענעם קנאם בהגבהה, דהפקר נקנה בהגבהה. רש"י. והתוס' (ד"ה המקושרין) כתבו שאין כאן הגבהה, אלא קנאם בהבטה כיון שהוא מתעסק בהם קצת.

אסור לשחוט **בהמה מסוכנת** ביו"ט אחרי שכבר אכל סעודתו ואינו צריך לה ובא לשחטה כדי שלא יפסיד אם תמות, **אלא אם יש שהות לאכול ממנה** ביו"ט כזית צלי. ולר"ע מותר לשחוט אפילו אם יש שהות לאכול כזית חי מבית טביחתה מוכן ומופשט מעורו.

לא יאכל אדם בשר קודם הפשט וניתוח משום שאינו **דרך ארץ**, (וכן לא יאכל שום ובצל מראשו אלא מעליו, ואם אכל מראשו הרי זה רעבתן, ולא ישתה כוסו בבת אחת, ואם שתה בבת אחת הרי זה גרגרן, ואם שתה בפעמיים הרי דרך ארץ, ואם שתה בג' פעמים הרי הוא מגסי הרוח), אבל

מדינא מותר לאכול ואין חושש שהיא טריפה בסתר, דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת (לרש"י הכונה לאיסור אבר מן החי, והקשו התוס' ד"ה בחזקת) שהרי איסור אבר מן החי לא שייך אחרי השחיטה, ולכן ביארו שהכונה לאיסור שאינו זבוח, ובהו ינאח אפילו למ"ד בהמה בחייה לאו לאברים עומדת), **עד שיוודע במה נשחטה**, ואם אירע ספק בשחיטתה הרי היא בחזקת איסור. **נשחטה כראוי בחזקת הטר עומדת** דסתם בהמות אינם טריפות, **עד שיוודע לך שנטרפה**, ואם נמצא נקב בריאה או בבני מעים ואפשר לומר שהוא נעשה רק אחרי השחיטה, הרי היא בחזקת הטר.

כ"ה: חצב ששורשיו יורדים לעומק האדמה ואינם מתפשטים לצדדים כלל, ונוטעים אותו בין גבולי שדות, ובו תיחם יהושע לישראל את הארץ. **מוקטע רגלי הרשעים** ליום הדין, שהם משיגים גבול ולא למדו ממנו.

נטיעה שאמרה תורה להמתין מלאכול פירות ג' שנות ערלה **מוקטע רגלי הקצבים** שממהרים לאכול ופעמים נמצאת טריפה (ואף שהבהמה בחזקת הטר, מ"מ אם אכל מיד ונמצאת טריפה נענש כשוגג ולא כאונס, מפני שלא היה לו למחר כ"כ. תוד"ה אורח), ובעולי נדות ואינם ממתנים עד שתטבול.

תורמוס מין קטנית שמרירותו גדולה, ורק אחר ז' בישולים מתמתק ואוכלים אותו בקינות סעודה, **מוקטע רגלי עובדי ע"ז** שלא חזרו בתשובה אפי' אחרי ז' פורענויות.

עזות- התורה ניתנה לישראל מפני שהם עזים שבאומות (-קשים להנצח), והעסק בתורה מתיש כוחם ומכניע ליבם, ואלמלא ניתנה להם תורה אין כל אומה יכולה לעמוד בפניהם, הכלב עז שבחיות ותרנגול בעופות, וי"א אף העז בבהמה דקה, וי"א אף הצלף באילנות (פירש רש"י לא ידענא מאי עזותיה. והתוס' ד"ה וצלף) ביארו שהוא עושה ג' מיני פירות (תמרות אבינויות וקפריסין), ועוד שהוא טוען פירות בכל יום. עוד פירש ר"י שהיין שעושים מהקפריסין הוא עז, ששורים בו צפרון של שקורת די שתהא עזה, ורש"י פירש שייין קפריסין הוא יין הבא מקפרס.

דברים האסורים ביו"ט משום עובדין דחול

חכמים אסרו לעשות כמה דברים בשבת וביו"ט משום שהם דרך עשה של חול, ויש בזה משום זלוול בשבת ויו"ט, ויש דברים שאסור לעשותם רק באופן שהדבר בולט (אושא מילתא). ולהלן יבוארו כמה דברים שאסרו חכמים מטעם זה.

שחט בהמה בשדה לא יביאנה במוט או במוטה בשני בני אדם, דאושא מילתא וזה זלוול ביו"ט, אלא יביאנה אברים אברים.

אין הסומא יוצא במקלו דהוי דרך חול ואיכא זילותא דיו"ט, ולא הרועה בתרמילו.

אין מוציאים אדם בכסא, בין איש בין אשה, ואם רבים צריכים לו כגון לבית המדרש לדרשה מותר, ואמר רב זריקא- ובלבד שלא יכתף, והיינו שלא ישאנו באלונקי (שנותן זרועו על כתף בחייו וחייוו נתון זרועו על כתפו, והוא יושב בכסא על זרועותם, דמחזי כדרך חול ופרהסיא ולהוליק למקום רחוק יותר ממה שנושאים בידיהם את כסאו), רב נחמן התיר לישא את ילתא אשתו באלונקי (ואף שהתירו רק לצורך רבים, דילמא הלכה לצורך רבים. תוד"ה שאני), משום שהיא פחדה ליפול, וכן נשאו את אמימר ומר זוטרא באלונקי בגלל שהם פחדו, וי"א מפני דוחקא דציבורא שעומדים על רגליהם, וזה טריחא דציבורא, וע"י הכיתוף היו מגיעים מחר למקומם.

ראית מומין והתר אכילה בבכור שנפל לבור

בכור בהמה טהורה הרי הוא קדוש וצריך להקריבו והוא נאכל לכהנים, ואם נפל בו מום קבוע נשחט ונאכל בכל מקום והוא מומן כהן. ובזמן הזה שא"א לקריבו צריך לתת אותו לכהן והכהן יאכלנו אחרי שיפול בו מום קבוע. וצריך חכם מומחה שיראה את המום כדי להתירו. ולהלן יבואר האם מותר לראות מומי בכור ביו"ט ולהתירו, ואם מותר להעלותו מהבור, ומה הדין בדיעבד.

כ"ו. בכור שנפל לבור ביום טוב, **שיטת רבי יהודה** שמוותר לראות מומין ביו"ט ולא הוי כיושב ודן דין ביו"ט, ולכן ירד מומחה לראות את המום אם הוא מום קבוע, כדי לדעת אם מותר לשוחטו, והיינו באופן שהמום היה מערב יו"ט, אבל אם המום נפל ביו"ט אסור, דרבי יהודה אית ליה מוקצה. ואין להעלותו ע"י הערמה לומר שודאי יש בו מום ולראותו אח"כ משום צער בעלי חיים (כדעת רבי יהושע שסובר שאם אותו ואת בנו נפלו לבור מעלה את הראשון כדי לשוחטו ואינו שוחט, ואח"כ מעלה את השני, ושוחט את איזה מהם שירצה), ואם עבר והעלה לא ישחוט אע"פ שהיה בו מום עובר ונעשה ביו"ט מום קבוע, כיון שהוא מוקצה, אי נמי משום שעבר והעלהו.

שיטת רבי שמעון שאין רואים מומין ביו"ט משום שנראה כמתקן, או דהוי כזן דין דאסור מדרבנן, ועל כן אף אם נפל המום

מערב יו"ט, אם לא היה המום ניכר מערב יו"ט, והיינו שלא הראהו לחכם, אסור לרדת לראות את המום ואם התירו אין חרתו הטר, ואין הטעם משום מוקצה, דר"ש לית ליה מוקצה. רש"י. והתוס' (ד"ה בכור) ביארו שהראו אסור משום מוקצה, ואף שבעלמא ר"י מחמיר במוקצה יותר מר"ש, הכא כיון שלר"י רואים מומים ביו"ט ואיירי שידוע שהיה לו מאתמול מום קבוע, א"כ מאתמול דעתו עליו ואינו מוקצה, אבל לר"ש שאין רואים מומים ביו"ט אין דעתו עליו מאתמול והוי מוקצה.

ובברייתא איתא שבכור תם שנפל לבור, לרבי יהודה

הנשיא (והיינו רבי, אבל רבי יהודה סתם הוא רבי יהודה בר אלעאי) ירד מומחה ויראה ואם זה מום יעלה וישחוט אפילו אם נפל בו המום היום, דלית ליה מוקצה בבכור, דכל שעתא דעתיה עליה שמה יפול בו מום, ואם לאו לא ישחוט, והיינו שאם לא היה בו מום ועבר והעלה ואח"כ נפל בו מום לא ישחוט, קנס על שהעלהו באיסור. ויש שאין גורסים בברייתא בכור תם, ואמר רבי יהודה הנשיא שאין להעלותו ע"י הערמה אלא ירד מומחה ויראה אותו, ואם ימצא בו מום שידוע שאינו מהיום יעלה וישחוט, ואם נפל בו מום היום אפילו אם העלהו לא ישחוט.

ור"ש בן מנסיא אומר שלפי ר"ש אם נולד בו מום מערב יו"ט אין רואין אותו ביו"ט לכתחילה, אבל בדיעבד מותר מפני שאינו נראה כמתקן שהרי היה קרוב להיות מתוקן, דלא היה מחוסר אלא ראית חכם, אבל אם המום נולד ביו"ט אסור אף בדיעבד מפני שהוא כמתקנו לגמרי. הגמ' מבארת שברייתא זו משובשת, והאמת כדתני רב אושעיא שאף בנולד בו מום מערב יו"ט אסור בדיעבד.

כ"ו: נולד ומומו עמו לרבה בר רב הונא מותר לבודקו ביו"ט לכתחילה דאין בזה משום תיקון ומשום דין כיון שלא היה בחזקת איסור מעולם, ואיירי שהדיינים יושבים שם וכדלהלן. ולרב נחמן אסור לבודקו, ואם בדקוהו מותר בדיעבד.

מדיני מוקצה-

מוקצה לחצי שבת - דבר שלא היה ראוי לשימוש בבין השמשות, הרי הוא מוקצה אע"פ שכעת הוא ראוי, דמאן דאית ליה מוקצה בעי הכנה מבעוד יום, כדכתיב 'והיה ביום השישי והכינו'.
ודבר שהיה ראוי בבין השמשות, ונדחה, וחזר להיות ראוי- ללישנא קמא סובר רבא יש מוקצה לחצי שבת והדבר אסור, והא שהתירו בנולד ומומו עמו אע"פ שהיה ראוי לשחיטה ואכילה אגב אמו (אף אם אין בו מום, דאין בכור קדוש אלא בלידתו דכתיב "אשר יולד") ונדחה כשנולד וחזר להיות ראוי כשנפל בו מום, איירי כשהדיינים היו כשנולד והתירוהו מיד כשפטר את הרחם, אבל אם נולד בלא שהדיינים היו שם, כיון שנאסר עד שהגיעו הרי הוא מוקצה. וללישנא בתרא סובר רבא שאין מוקצה לחצי שבת.
ובדבר שנגמרי בידי אדם, כגון פולים ועדשים בזמן הבישול או קדריה בזמן הרתיחה מותר לכונ"ע, שכיון שבידו לתקנם בו ביום אלא מוקצה אותם מדעתו, (וכן מצינו שכופין את הסל לפני האפרוחים כדי שיעלו וירדו. תוד"ה אלא). והנדון במוקצה לחצי שבת הוא בגמרו בידי שמים ע"י חמה, שכיון שאין בידו לתקנם הוא מסיח דעת מהם.

פירות שהעלו אותם לגג כדי ליבשם- היה אוכל בענבים או בתאנים או שאר מיני פירות והותיר והעלה את המותר לגג ליבשם לא יאכל אא"כ הזמין, והיינו כשהם ראוים ואינם ראוים -שיש אנשים שאוכלים כך ויש שאין אוכלים כך, שע"י ההזמנה גילה דעתו שהוא מאלה שאוכלים ולא הוי מוקצה, אבל אם לא היו ראוים בבין השמשות לא מועילה הזמנה, דהוי כמזמין עצים ואנבים לאכילה, ואם היו ראוים א"צ הזמנה ומותר אע"פ שהבעלים לא ידע שהם היו ראוים, דמעיקרא לא הקצום אלא עד שיתייבשו.

כ"ז. ראית מומין ביו"ט להלכה- רבי זריקא או רבי ירמיה פסקו כרבי יהודה (שרואים מומי בכור ביו"ט), ורבי זירא אמר שמסתבר שהלכה כר"ש כיון שהברייתא הביאה דבריו בלשון חכמים.

השוחט בכור ואח"כ הראה מומו לחכם ר"י מתיר ור"מ אוסר, ורב יוסף תלה מחלוקת זו במחלוקת אם רואים מומים ביו"ט, דלר"מ ראית בכור שונה מראית טריפה שטריפה רואים אף לאחר מיתה, וה"ה שאין רואים מומין ביו"ט. והלכה כרבי יהודה. (תוד"ה אלא).
ואביי דוחה שטעמא דר"מ משום קנס אטו מומין בדוקין שבעין, שבהם לכונ"ע אסור לראות לאחר שחיטה משום שהדבר משתנה, ואם אדם אחר שחט את הבכור וסבר שהתירו מומחה מודה ר"מ שאפשר להראות מומו לחכם.

כ"ז: אסור להטיל מום בבכור בידיים, וכן אסור לגרום לו מום (כגון ע"י נתינת שעורים מאחורי קוצים כדי שיכניס ראשו ויפול בו מום), דכתיב (כַּל מוּם) ורבי אמי אע"פ שלא היה רואה מומין ביו"ט, אם ראה לפני יו"ט היה מברר ביו"ט האם המום נפל מאיליו, שמפני שהישראל היה מטפל בבכור ג' חודשים ואח"כ נותנו לכהן, היו חשודים לגרום לו מום.

עוד מדיני מוקצה ביו"ט

האם בהמה שמתה ביו"ט היא מוקצה – איתא בשבת שלר"ש מותר לחתוך נבילה לפני כלבים אף אם נתנבלה בשבת, (וכן לחתוך דלועים לפני בהמה), ולר"י אם לא היתה נבילה מערב שבת אסור משום מוקצה. י"א שר"ש מתיר גם בבעלי חיים שהיו בריאים בבין השמשות ומתו, וי"א שבזה ר"ש מודה שהם מוקצה ורק אם היתה מסוכנת בבין השמשות מותר, דדעתו עליה להאכילה לכלבים. ובהמת קדשים שמתה ביו"ט ודאי אסורה גם לר"ש מפני שהיא אסורה בהנאה וטעונה קבורה, ואינה נפדית כיון שלפדיון צריך להעמידה לפני הכהן ולהעריכה. אי נמי משום שאין פודים קדשים להאכילם לכלבים, ואפילו למ"ד שפודים אין לעשות זאת ביו"ט, וממילא אינה ראויה ביו"ט.

חלה שנטמאה ביו"ט אסור להזיזה ממקומה מפני שהיא אינה ראויה לכהן ביו"ט, דבאכילה היא אסורה, וכן אסור להסיק בה או לתתה לכלבו, דאין מבערים קדשים טמאים מן העולם ביו"ט, אפילו ע"י אכילת בהמה שזה צורך יו"ט, כדמצינו שאין מדליקים בשמן שריפה (-תרומה טמאה) ביו"ט למרות שהדלקת נר ביו"ט היא צורך אכילה ומותרת, דרחמנא אחשיבה להבערת קדשים טמאים דכתיב "באש ישרף" הלכן מלאכה היא. רש"י. והתוס' (ד"ה ועל החלה) כתבו שטעם איסור שריפת קדשים ביו"ט הוא בגלל הטיחרה, ובתרומה אע"פ שלהסיקה תחת תבשילו יש בזה צורך הדיוס, גזרו אטו קדשים, (ואין לומר שדבר שיש בזה צורך גבוה חשיב כולו צורך גבוה, כמבואר לעיל י"ט. שאסור להקריב נדרים ונדבות של שלמים אע"פ שיש בהם צורך הדיוס, דאי"כ אין צלית הפסח דוחה יו"ט והרי יש בה צורך גבוה, ובהכרח שהטעם בשלמים הוא שההקריבה היא לצורך גבוה ובעלים משלחן גבוה קא זכו). ומה שאסור לתת לפני כלבו שאין בזה טיחרה, הטעם הוא מפני שמצותה בשריפה.

כמה דברים שאסרו חכמים ביו"ט

אסור למכור או לקנות בשבת וביו"ט (רש"י כאן למד את האיסור מהפסוקים בנחמיה, ולהלן (ל"ז). ביאר רש"י שזה אסור משום דכתיב "ממנוצא הפצר" או שמא יכתוב). וכן נאסרו דברים נוספים ביו"ט משום מחזי כמתקן או משום עובדין דחול או משום טיחרה, וכדלהלן.

פסיקת מחיר ביום טוב – אסור לפסוק ביו"ט את מחיר הבהמה מפני שמקח וממכר אסור בשבת ויו"ט, אלא יאמר על בהמה אחרת זה כזה כדי שלמחרת ישומו את השניה וידעו כמה היתה שוה זו שנשחטה. וכן אסור לפסוק מחיר חלק מהבהמה, אלא יאמר שהוא לוקח חצי או שלישי או רבע. וכן מותר לחלק את הבהמה לכמה בני אדם ולמחרת המוכר יפסוק להם דמיה.

כ"ח. ג' שיטות בדין שקילת בשר ביו"ט

לרבי יהודה מותר לטבח המוכר בשר במשקל, שאסור לשקול במשקולת כדרך חול, אבל מותר לשקול בשר כנגד הכלי או הקופיץ כיון שזה שינוי מדרכו בחול, אבל כנגד חלק בשר אחר אסור.

חכמים אוסרים להשתמש במאזנים אפי' להניח שם בשר כדי לשומרו מן העכברים, דמחזי שנותנו לשם משקל, אמנם אם אין המאזנים מונחים על הטבעת שלהם מותר.

רבי יהושע מתיר אף לשקול מנה כנגד מנה.

בבכורות איתא ש(פסולי המוקדשין הנאתם להקדש ומנכרים באיטליו ונשקלים במשקולה, מפני שהרווח להקדש, חוץ ממועשר ופסח שהרווח להדיוס. וכן קדשים שנפדו במומן אע"פ שעדיין מקצת קדושה עליהם לאוסרם בגיזה ובעבודה, נוהגים בהם מועשה חולין למזכרם באיטליו ולשוקלם במשקולת. מפני שיש בזה רוח להקדש, מפני שפדייתם היא בשיעור מכירתם, ובאיטליו שכולם באים לשם לקנות בשר זה נמכר יותר ביוקר, חוץ ממועשר ובכור שאסור מפני שהם נאכלים במומן לבעלים ואינם נפדים במומם, ואם מוכרים את הבכור בבית) שוקלים מנה כנגד מנה בבכור, לרב יוסף מזה מבואר דההלכה כרבי יהושע דכהאי גוונא לאו משקל הוי, ולאביי אין להביא ראיה משם כלל די"ל שגם לרבי יהושע בבכור אסור משום בזיון קדשים, וי"ל שבבכור גם לרבנן מותר דלא מחזי כעובדין דחול.

לטבח אומן שיועד לשער משקל כנגד משקל בידיו אסור לשקול ב'ד, כיון שכך דרכו גם בחול, או במי"ם שמכניס בשר לתוך כלי מיוחד עם מים, ויש שם סימנים לדעת כמה עלו המים ע"י הכנסת הבשר.

אסור לעשות בית יד (-נקב לאחיזה) בבשר בכלי, אבל ביד מותר, ומותר לעשות סימן בצורת הבשר שלא יתחלף.

ה' שיטות בדין השחזה ביו"ט

לתנא דמתני' אסור להשחזי במשחזת, אבל משחזיה ע"ג חברתה שזה שינוי מדרך חול.

רב הונא אמר שדווקא בשל אבן אסור שזה תיקון טוב ומחזי כמתקן בחול, אבל בשל עץ מותר.

רב יהודה מבאר שהכונה שבשל אבן דווקא בבא לחדדה שזה תיקון אסור, אבל אם בא רק להעביר שמנינותה מותר דאינו אלא כחדדה בעלמא, ובשל עץ אפי' לחדדה מותר.

ללשון נוסף בשל עץ מותר רק להעביר שמנינותה ולא לחדדה, ובשל אבן אף להעביר שמנינותה אסור.

ללשון נוסף להשיאה ע"ג חברתה מותר אף כדי לחדדה, ובמשחזת מותר להעביר שמנינותה.

ללישנא בתרא מותר להשיאה ע"ג חברתה רק להעביר שמנינותה, אבל לחדדה ע"ג חברתה אסור.

לרבי יהודה שמותר ביו"ט אף מכשירי אוכל נפש מותר להשחזי ביו"ט.

לרב חסדא הלכה כרבי יהודה, וי"א שהלכה כרבי יהודה ומותר לכל אדם לעשות כך, ואין מורוין כן לרבים כדי שלא יזלזלו אף באפשר לעשותו במעבד יוס, דאין התתר אלא בנתקלקל ביו"ט או שהיה טרוד אתמול, וכן מציינו שרבא העביר סכין על פי הסל, ורבה העביר סכין על שפת הריחיים, ואמרו שכוונתם להעביר שמנינותה, ובאמת כוונתם היתה לחדדה. ואמר רב יוסף שמותר להשחזי ביו"ט סכין שעמדה מחריפותה (-שאינה חותכת היטב, אבל לא נפגמה), אם היא חותכת ע"י שדוחקים אותה.

כ"ח: ראית סכין שחיטה ביו"ט – לרב מרי בריה דרב

ביזנא מותר להראות סכין שחיטה לחכם ביו"ט, ורבנן אסרי דמחזי כעובדא דחול דאושא מילתא שהולך למכור בשוק, ורב יוסף אמר שת"ח רואה לעצמו בביתו סכין שלו דלא אושא מילתא, ומשאל לאחריים.

מכשירי אוכל נפש ביו"ט – לרבנן אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד, אבל מכשירי אוכל נפש אסורים דכתיב "אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם" - הוא ולא מכשיריו, ומ"לכס" ממועטים נכרי. ורבי יהודה מתיר אף מכשירי אוכל נפש, דכתיב "לכם" לכל צרכיכם, ומ"הוא" ממועטים מכשירים שאפשר לעשותם מערב יו"ט. ונ"מ במחלוקתם לענין השחזת סכין וגריפת תנור.

תיקון וטלטול שפוד ביו"ט – שפוד שנשבר ראשו לרבנן אסור לתקנו, ולרבי יהודה מותר. שפוד שהתעקם אסור לתקנו ביו"ט אפילו אם אפשר לתקנו ביד, מפני שאפשר להשתמש בו כמות שהוא וזה טיחרה שלא לצורך. שפוד שצלו בו בשר אסור בטלטול לפי שהוא מאוס וכבר נעשה צורך יו"ט, אלא שזמטו מלפניו מהר בגרייה וטלטלו מן הצד ומניחו בקרן זזית, ולא יטלטלנו טלטול גמור, לרב הונא מותר דווקא כשיש עליו כזית בשר, ולרבינא מותר לטלטלו טלטול גמור אף בלא כזית בשר, כמו שמותר לסלק קוץ המונח ברה"ר פחות פחות מד' אמות עד צידיו רה"ר כדי שלא ינזקו ממנו.

שפוד כנ"ל, שפחות (-שיכול לכפות את אשתו לעשות בצמור אפילו אם הכניסה לו מאה שפחות, שהבטלה מביאה לידי זימה), וגומות שנחשבות כשיער לגבי גדלות ונ"מ שהיא יכולה לעשות חליצה, דאין גומא אא"כ היה שם שיער ונשר, הם מדברי רב מלכיו. **אבל בלורית** שאסור לגלח גוי ג' אצבעות סמוך לבלוריתו משום שמניחה לע"ז, **אפר** מקלה שאסור לתת על מכתו מפני שנראה ככתובת קעקע, וגבינה -איסור אכילת גבינת נכרים מפני שמחליקים פניה בשומן חזיר, הם מדברי רב מלכיא. ולרב פפא אף שפחות מרב מלכיא, דהדברים שנאמרו על משניות וברייתות הם מרב מלכיא, והדברים שנאמרו על דברי האמוראים הם מרב מלכיו, ואי"כ לרב פפא גם אפר מקלה זה מדברי רב מלכיו, אי נמי משניות וברייתות הם רק מדברי רב מלכיא, ודברי האמוראים לפעמים זה רב מלכיו. תוד"ה איכא.

מכירה ומדידה ביו"ט

כפי שנתבאר לעיל חכמים אסרו מכירה ומדידה ביום טוב, ולהלן יבואר באיזה אופנים הדבר מותר.

אסור לומר לטבח תן לי בשר בדינר, אבל מותר לשחוט בלא לפסוק דמים והלוקחים יחלקו ביניהם.

כ"ט. מותר לבקש חתיכה בגודל מסוים.

מתני'– אומר אדם לחבירו מלא לי כלי זה, אבל לא במידה, ר"י אומר אם היה כלי של מידה לא ימלאנו.

לשמואל ת"ק אוסר רק כלי המיוחד למידה שמוודים ומוכרים בו, ומתיר כלי העומד למידה אם ישבר הכלי המיוחד למידה, אבל עדיין לא מדד בו, ור"י אוסר גם כלי העומד למידה שכיון שהוא עומד לכך מחזי כעובדין דחול. ואף שלעיל (כ"ח.) התיר ר"י לשקול בשר כנגד הכלי או הקופיץ, התם אין הכלי או הקופיץ עומדים למידה, ורבנן אוסרים שם מפני שלפעמים שוקלים כך גם בחול, ומתירים כאן כיון שאין דרך לעשות כך בחול –דעדיין לא מדדו בכלי זה.

לרבא ת"ק אוסר רק להזכיר מידה ומתיר למלא כלי המיוחד למידה, ור"י אוסר גם כלי המיוחד למידה. ולפי דבריו לעיל (כ"ח.) איירי ר"י בכלי שאינו מיוחד למידה, ורבנן אסרו שם מפני שלפעמים שוקלים כך גם בחול, ומתירים כאן כיון שאין דרך לעשות כך בחול.

אבא שאול בן בטנית היה ממלא את המידות מערב יו"ט ונותנם ללקוחות ביו"ט, לאבא שאול היה עושה כך אף במועד מפני ביטול בית המדרש -שהיה חכם גדול ורבים היו באים לשואלו במיוחד במועד שרבים עוסקים בתורה מפני שאינם טרודים במלאכה, והיה ממלא בלילה כדי שיהיה פנוי ביום. וי"ג מפני בירורי המידות, שדרך היין להעלות רתיחות (-בועות), ובלילה היה מברר מידותיו שלא ירתיחו. ולחכמים אף בחול מפני מיצוי המדות -שלא ישאר שמן בדופני הכלי. ואבא שאול בן בטנית וחבריו הביאו לגזברים שלש מאות גרבי שמן מבירוצי המידות, ולא הקדישום מפני שסברו שאינו שלהם, ואף אם יכלו להקדיש הא כתיב "כי אני ד' וכי' שונא גזל בעולה", ואמרו לה חכמים שאינם צריכים לעשות כך כיון שלא נתכוונו לגזול והלקוחות מוחלים מפני שאינם רוצים להתעכב. והחמירו על עצמם שלא להנות משל אחרים ועשו בהם צרכי רבים בורות שיחין ומערות כדי שיהנו מזה הבעלים, כדתניא שמי שגזל ואינו יודע ממי גזל, יעשה בהם צרכי רבים.

אסור למדוד שעורים לבהמתו מפני שנראה כמודד למכור, אבל מותר למלא שעורים עם הכלי מידה -שלא בדרך מדידה שממלא בידו את הכלי, ולתתם לבהמות.

מותר לנחתום (-מבשל קדירות) למדוד תבלין ולתת לתוך קדירתו כדי שלא יקדיח תבשילו.

לרב מותר לאשה למדוד הקמח לעיסה כדי לתת חלה בעין יפה -אחד מכ"ד, וכשאינה יודעת כמה שיעור העיסה מקמצת ואומרת שאין כאן כ"כ הרבה, ולשמואל הבא לשאול מורים לו שאסור, אבל אין מוחים במי שעושה כך. וכתבו התוס' (ד"ה שמואל) שי"ל שרב ושמואל לא חולקים, ורב התיר להלכה ולא למעשה. ודעת בה"ג ששמואל אסר למעשה ודלא כרב, ותחלקו הפוסקים כמו מי ההלכה. ואמר הר"ר שמואל מאיברא שאפילו לסוברים שהלכה כרב אסור היום למדוד חלה, כיון שמפורשים רק מנעט ושורפים אותו, אלא יש לשער באומד שתייה ברווח כשיעור בגלל הברכה.

כ"ט: יש מתירים **לנפות קמח מנופה ביו"ט** כדי ליפותו, דליכא טיחרה וזה נראה לעין שזה פעם שניה, ואין זה כמורקד לבירור, וכן נהגו בנהרדעא, וי"א שרק בשינוי מותר, ויש אוסרים דאפשר לעשות זאת מאתמול, אבל אם נפל צרור לתוכו מותר, ואמרו לרבינא שרק להוציאו בידו מותר, ואמר רבינא שזה חמור יותר דהוי כבורר. רש"י מבאר שהשינוי המוזכר בגמרא הוא הפיכת השלחן. והתוס' (ד"ה אגבא דתתורא) כתבו שי"ל שהכונה לגב השלחן ממש, וזה נחשב שינוי כיון שהדרך לנפות לתוך העריבה. ורשב"ם מתיר ברידה ראשונה בשינוי, ודעת התוס' שאין לסמוך עליו אלא ע"י נכרי.

מותר לקנות לפי מנין. ובברייתא איתא שלת"ק לא יזכיר סכום מידה, ולרשב"א לא יזכיר סכום מקח. לרש"י מידה היינו קב או קפיים, ומקח היינו דמים. והתוס' (ד"ה שלא) גורסים מנין במקום מידה, והכונה לחשב כמה לקח יחד עם הפעמים הקודמות, ורשב"א מתיר לחשב מידה ולא סכום המועת שחייב לו. וכתבו התוס' שלכן יש להזהר שלא לחשב גם את המנין. עוד כתבו התוס' (ד"ה אצל) שגם אצל נכרי מותר לקנות באופן המותר, ורק כשיש חשש נולד או שבא ממחובר אסור.

המביא:

נשיאת משאות ביו"ט

כפי שנתבאר בפרק הקודם (כ"ה) יש בדרים שאסרו חכמים ביום טוב משום שזה עובדין דחול וחלול ביו"ט. ולהלן יבואר באיזה אופן מותר לישא משאות ואין בזה משום עובדין דחול.

למביא כדי יין ממקום למקום בתוך התחום או ע"י עירוב לא יביאם כדרכו שלש או ארבע בסל או בקופה דנראה כמעשה חול לשאת משאות.

אם מביאים בשינוי כגון על כתפו אחת או שתיים דמוכח שזה לצורך יו"ט, או לפניו בידו מותר. והגמרא מביאה עוד דוגמאות לשינוי בנשיאת משאות (ע"י עץ מופצל במקום על הכתף, ע"י שני בני אדם במוט במקום עץ מופצל, לכסות בסודר).

השינוי צריך להיות להקל משאו, ולא להרבות בהילוך או בטירחה ביו"ט, או לכל הפחות שלא להרבות טירחה.

אם א"א לשנות כגון שיזמן הרבה אורחים וצריך להביא הרבה יחד מותר להביאם כדרכו.

נשים הממלאות מים לא משנות, כי אם ימלאו בכלים קטנים ירבו בהילוך (ואף שיש לשנות אף שמרבה בהילוך, הכא אין זה שינוי. תוד"ה דמליא), ואם ימלאו בכלים גדולים ירבו במשויו, ואם יכסו שמא יפול ותבוא לטלטלו, או שמא יתקשרו בקשר חזק שזה אב מלאכה, אבל שמא תבוא לידי סחיטה.

חשש איסור סחיטה בשבת ויו"ט- כתבו התוס' (ד"ה זמנין) דמה שמצינו בגמ' לעיל בשבית פלורוס סודר ביו"ט על חבית יין, וכאן חוששים לסחיטה, צ"ל לשלל איירי בחבית שפיה צר ולכן לא חוששים לסחיטה. ועוד י"ל דהכא איירי במים, ע"ש בחסימתם איסור ליבון ואם הסודר יפול ביובא לידי איסור, הו, אבל ביו"ן סחיטתו אסורה משום דש, ואם הסודר נפל לקרקע היין הולך לאיבוד.

חילוקי דינים בנשיאת משאות בין שבת ליו"ט- כתבו התוס' (ד"ה המביא) שגלגבי שבת מבואר שמותר לפנות ד' או ה' קופות מפני האורחים, כיון שבשבת אסור להוציאם החוצה והרי הם רואים אותן, וכן מבואר שם שעדיף למעט בהילוך ולהביאם בפעם אחת בסל או בקופה, דאין האיסור משום עובדין דחול כיון שאינו מוציאם החוצה, אלא משום טירחה, ובפעם אחת זה פותר טירחה, אבל ביו"ט שמותר להוציאם החוצה האיסור משום עובדין דחול, ולכן אסור להביאם בסל וקופה, וכן עדיף להרבות בהילוך לשנות מדרך חול, ופעמים אסור להרבות בהילוך אע"פ שמועט במשאוי כיון שאינו מנשה מדרך חול.

המוליך את התבן להסק או לבהמה לא יפשיל את הקופה לאחוריו שזה גנאי ליו"ט, שנראה כמתכוין למלאכה רבה או להוליך למקום רחוק כדרך חול, אבל להביא בידו מותר.

מתי אין להוכיח, משום מוטב שיהיו שוגגים- להו"א רק באיסורים דרבנן אמרינן הנח להם לישראל מוטב יהו שוגגין ואל יאו מזדיין, ולכן אין להוכיח על דברים מסיימים שהורגלו בהם ולא יחזרו בהם, (כגון אין מטפחים' דיים זו לזו, לצורך שיר (או בגלל אבל. רש"י... אבל התוס' (ד"ה אין) כתבו שטעם זה אינו נהיר, דתיפוק ליה דאסור משום צער, ואפילו בחול המועד) ואין מספקים קפ על ירך, ואין מוקדים ברבל, (מזיה שמא יתקן כלי שיר. וכתבו התוס' (ד"ה נתן) שבזמננו הדבר מותר כיון שאין אנו בקיאים בהכנת כלי שיר), ואיסור ישיבה בפתח המבוי שמא יפול לו חפץ למהוץ למבוי ויבוא לטלטלו שכיוון שאינו ברה"י מקורח אין לו הכר בין רה"י (רה"ה), ואפ"י באיסורים דאורייתא אמרינן הכי (תוספת יוה"כ שצריך להתחיל להתענות מבעוד יום, דכתיב "ועיניתם את נפשותיכם בתשעה"). וכתבו התוס' (ד"ה דהא) שמשמע כאן שיש שיעור לתוספת יוה"כ, וכיון שלא חוברו השיעור שי להזהר ולהפסיק מבעוד יום.

איזה עצים אינם מוקצה ומותר להסיק בהם ביו"ט

כפי שיש איסור מוקצה בשבת כך יש איסור מוקצה ביום טוב, אמנם דבר העומד לשימוש ביו"ט אינו מוקצה אף אם אסור לעשות דבר זה בשבת, ולכן לענין הסיק עצים וכדומה העומדים להסקה אין מוקצה, ולהלן יבואר מה נחשב עומד להסקה ואינו מוקצה, ומה אינו עומד להסקה והוא מוקצה.

שימוש בתבן או בעצים שבמוקצה להסקה- לתנא דמתני' מותר לטול בתחילה מערימת התבן להסק, אע"פ שלא זימנה מבעוד יום ולא היה רגיל להסיק בה, והיינו כר"ש דלית ליה מוקצה, ומ"מ אסור להשתמש בעצים שבמוקצה (רחבה שאחורי הבתים, שאין נכנסים ויוציאם בה תדיר, ונתנים שם דברים שאין דעתו לטולע דבר זמן מרובה) המיוחזרים לבנין שימויה יקרים, משום דבמוקצה מומתם חסרון כיס מודה ר"ש, וי"א דקאי כר"י דאית ליה מוקצה, ומה שמותר להתחיל ערימת תבן איירי בתבן שנרקב שאינו ראוי למאכל בהמה, ואינו ראוי לבנין מפני שיש בו קוצים ואינו יכול לגבלו בידיו וברגליו, והוא עומד להסקה. (ואף שגם בעצים שבמוקצה ראוים להסקה, שם הקצה דעתו גם ממה שראוי עכשיו, אבל ערימת התבן אל הקצה דעתו ממה שראוי עכשיו, ורק מה שראוי למאכל בהמה הקצה דעתו ממונ. תוד"ה תהם).

ל: נטילת עצים מן הסוכה-

אין נוטלים עצים מן הסוכה בפסח או בעצרת משום סתירה אף אם הדפנות עבים ויש בהם הקנה קנים, שכיון שביטל אותם לסכך יש איסור סתירה בכל מעט שנטול מהם, אבל עצים המונחים מתוך לדפנות שלא נאגרו מה הדופן (ואף שבסכך אסור גם באינו ארוג, שאני סכך שאין דרכו להיות ארוג), או אגודות קנים שבסכך, מותר, שכיון שלא התיר את מה שאוגד אותם רואים שלא ביטלם לסכך אלא כוונתו להצניעם שם. ור"ש מתיר.

הגמרא שואלת שהרי יש בזה משום סותר. ולכן הגמרא מעמידה בסוכה שנפלה, שבזה הסוכה עצמה אסורה משום מוקצה, כיון שבבין השמשות היה אסור לקחת משם משום סותר, אבל מה שסמוך לסוכה שאין בו איסור סתירה אינו מוקצה, ור"ש מתיר לקחת גם מהעצים שהיו בסוכה עצמה, דלית ליה מוקצה, כמו שר"ש מתיר מותר השמן שבנו ובקערה, ואף ששם יושב ומוצפה שיכבה הנר כיון שהוא יודע שסוף הנר להכבות, הכא נמי מותר רק בסוכה רעועה שהוא מעלה בדעתו שתפול. שמאתמול דעתו עליה, אבל לת"ק לך דבר שאינו ראוי בבין השמשות לא אומרים דעתנו עליו.

ומסוכה בתה מסוכות אסור לטול מפני שהיא אסורה בהנאה אפילו בחול המועד, דכתיב "חג הסוכות שבעת ימים לד' " -כשם שחל שם שמים על החגיגה (-שלמי תגיגה משהוקדשו) כך חל שם שמים על הסוכה, ואף שבדברים התלויים בסוכה לנוי שהם אסורים עד מוצאי יו"ט האחרון, אם התנה לפני יו"ט ואמר אינו בודל מהם כל בין השמשות מועיל התנא, שאני עצי סוכה שחלה עליהם קדושה בבין השמשות כיון שבעל כרחו הוא בודל מהם בבין השמשות משום איסור סותר. וכתבו התוס' (ד"ה אבל) שגם עצי סוכה אסורים מדאורייתא כיון שחל שם שמים על הסוכה, ומה שמשמע במבואר שהאיסור הוא רק משום מוקצה, דעת ר"ת דהיינו בדפנות שהם יותר מכדי הכשר סוכה (שתיים שחלתן ושלישית אפילו טפח), ודעת ר"י שרק כשהסוכה עומדת היא אסורה מלאורייתא, וכשנפלה אין האיסור אלא משום מוקצה.

אתרוג שיחדו ליום אחד לרר מותר לאוכלו אחר שיצא בו דלא הקצה אלא מציאותו (ולרבי במים, אבל ביו"ט ראשון מודה רב שהוא אסור כל היום. תוד"ה לך), ולרב אסי מותר למחר לכיון דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכוליה יומא, ולא דמי לסוכה דאסורה כל שבעה, דשאני אתרוג שהלילות אינם בכלל המצוה.

עד לעיל אומרים מיגו דאתקצאי בסוכות- כתבו התוס' (ד"ה עד מוצאי יו"ט האחרון) שביו"ט שמניי זה מוקצה משום שיש ספק אולי זה היום השביעי, ובוים השביעי זה אסור כיון שבבין השמשות זה היה מוקצה. ונהוג העולם שאם חל היום השביעי בערב שבת לאסור גם בשבת, ואף דתרי מיגו כהאי גונא לא אמרינן, ובפירות אין איסור סתירתי אלו, כיון שזה אסור בערב שבת אם נתיר בשבת נמצא שיו"ט הכין לשבת והיר עניין נולד. ולכן נהגו לא לאכול את האתרוג אם חל שמוחת יורה ביום ראשון, כיון שבשבת שהוא שמניי אסור, ועוד שהיה ראוי לברך עליו אם יבוא אליהו ואמר שיעירו את אלול.

נטילת עצים מהשדה או מהקרפף-

ל"א: לתנא דמתני' מותר להביא עצים תלושים מתוך התחום מהשדה דווקא אם הם מכונסים מערב יו"ט, שגילה דעתו שהוא רוצה להשתמש בהם ואינם מוקצה, ומקרפף שהוא משתמר ומוקף מותר להביא גם ממפוזרים, מפני שלא הקצה דעתו מהם. (ואין בזה איסור מעמר, דלא שייך עימור אלא במקום גדולם. תוד"ה מן.)
ובברייתא איתא שלרשב"א לא נחלקו ב"ש וב"ה אלא אם מותר להביא עצים מהמפוזרים בקרפף או מהמכונסים שבשדות, אבל מהמפוזרים שבשדות כליו"ע לא מביאים, ומהמכונסים בקרפף כליו"ע מביאים. ודעת שמואל שדעת תנא דמתני' שהוא רשב"א דברייתא היא דעת יחיד, אבל לרבנן וכן הלכה אין מביאים עצים אלא מן המכונסים שבקרפף.

עלי קנים וגפנים אסורים אף במכונסים כיון שדרכם להתפזר ברוח וממילא אין האדם סומך דעתו לקחת מהם, ואם מונח עליהם כלי מערב יו"ט כדי להכביד עליהם מותר.

מה נחשב קרפף- לרבי יהודה כל שסמוך לעיר ממש, (לרש"י רבי יהודה תמיר בסמוך אף אם אין לו פותחת. ולרבינו שמשון מקובץ (תוד"ה אבעיא) רבי יהודה מצריך גם סמוך לעיר וגם שנכנסים לו בפותחת). ולרבי יוסי אם יש לו פותחת מותר אפי' אינו סמוך אם הוא בתוך תחום שבת -בסופו, ואם הוא סמוך מותר אפי' אין לו פותחת. והלכה כרבי יוסי.

ל"א: איזה קורות מותר לבקע ביו"ט- אין מבקעים עצים מן הסואר של קורות (-קורות המושכבות לארץ ועומדות לבנין), ולא מן הקורה שנשברה ביו"ט, מפני שאינם מוכנים לשימוש ביו"ט, וקורה שנשברה ביו"ט אף שעשכשו היא עומדת להסקה כבר נעשית מוקצה בבין השמשות, אבל מבקעים מקורה שנשברה בערב יו"ט.

באיזה אופן מותר לבקע קורות ביו"ט- אף מקורה שנשברה מערב יו"ט אין מבקעים בקרדום (כמין כלי אומנות המשתמש לחיתוך לצורך עשית אוכף, ויש קרדום העשוי כעין כלי לעיבוד עצים גדולים וצד אחד צד יותר ממוצד שני) ובמגרה (-מסור שהוא ענין כלי מלא פגימות) ובמגל (-גזן קטן או מזמורה עם דית קצרה ולהב כפוף), וטעם האיסור באלו הוא משום שהם כלי אומן, ונראה כעושה מלאכה. אבל בקופיץ (-סכין של קצבים, ויש שעושים צד אחד וזומה לסכך של קצבים והשני זומה לקרדום) מותר. ללישנא קמא גם בקרדום מותר לבקע בצד הזכרות שבמקעים בו עצים, דאינו זומה למלאכה ואינן מבקוס שהיו עושים לוקפיץ זכרות וקורות בקרדום אסור משני הצדדים מפני שכולו קבוח, ולקופיץ מותר דווקא בצד הזכרות. וכתבו התוס' (ד"ה אבל) שכיון שאין אנו בקיאים איך עושים קרדום, ממילא מותר לבקע רק ביד.

נטילת פירות מבית שהיה סתום בערב יו"ט

אסור לסתור בית בשבת או ביו"ט, ופירות הנמצאים במקום שיש איסור סותר להגיע אליהם היה הם מוקצה. ולהלן יבואר מה הדין כשאיסור הסתירה

הוא מדרבנן, האם הם מוקצה, והאם איסור סתירה דרבנן חותר לצורך אוכל נפש.

בית שהוא מלא פירות ונפתח מאיליו ביו"ט, מותר לטול ממקום הפחת ואין הפירות מוקצים מחמת איסור, דאיירי באופן שאין איסור דאורייתא בהוצאת לבנים מחבית, וכדמצינו שטבל נחשב מוכין לשבת כיון שאם עבר ותיקנו מתוקן. רש"י. והתוס' (ד"ה ונפתח) מוכיחים שגם במוקצה דרבנן אומרים מיגו דאתקצאי, וחביא בשם הר"ר משה שיווקא כשהמוקצה מסתלק לגמרי מן העולם מותר, והיכא שבבין השמשות היה מוקצה מחמת חסרון מלאכה דאורייתא (כגון שחיטה) הוי מוקצה אף כשנסתלק המוקצה מן העולם. והתוס' הקשו שבמקרה שלנו הלבנים שהוציא נמצאות בעולם והיה צריך לאסור. ולכן ביארו התוס' שדין זה הוא רק לר"ש דלית ליה מוקצה).

ר"מ מתיר אף לפחות בעצמו, והיינו דווקא באבנים המסודרות זו על גבי זו ואינם מחוברות, דמחוברות אסור משום סותר, והתנן זה הוא דווקא ביו"ט, דכיון שהאיסור הוא מדרבנן, התירוהו שבביל שמחת יו"ט, שהרי אוכל נפש מותר ביו"ט, (מכאן מוכיחים התוס' (ד"ה אמר) כדעת ריבצ"א שמותר לטלטל מוקצה ביו"ט לצורך אוכל נפש.) אבל בשבת אסור אף באינם מחוברות, משום מוקצה, שכיון שסידרם גילה דעתו שהוא מקצה אותם לבנין, (אמנם אבנים שנשארו מהבנין ולא סידרם מותר לטלטלם בשבת כיון שהם ראוים לשבת עליהם ולכן הם עשויים).

בנין וסתירה בחותמות שבקרקע ושבלים

דלות פתחים הקשורים בחבלים ובאים לפותחם בשבת או יו"ט, יש לדון אם יש איסור מתיר בפתיחת חבלים, ואם יש איסור סותר בפתיחת וחיותר החבלים, בשבת וביו"ט, בפתיח קרקע או בפתיח כלים, וכדלהלן.

חותמות שבקרקע כגון דלותות של פתחי בורות ומערות הסגורים בקשירי חבלים, או שבכלים, מותר להתיר את הקשר בין בשבת בין ביו"ט, דאינו קשר של קיימא כיון שהוא עשוי להתירו תמיד.

לשמואל חותמות שבקרקע אסור להפקיע (-לפרק את קליעת החבל) או לחתוך את הקשר מפני שיש בזה איסור סותר, כיון שהבנין הוא בקרקע, ובכלים מותר, בין בשבת בין ביו"ט, דאין בנין בכלים.

ובברייתא תנא שחותמות שבקרקע ביו"ט מותר להפקיע ולחתוך ובשבת אסור, ומבואר שאין בזה איסור סתירה דאורייתא, ובשבת אין האיסור אלא מדרבנן. ומבואר דלא כשמואל. ואין לומר שהברייתא כר"מ שמתיר לפחות בית סתום מלא פירות ביו"ט, ושמואל סובר כרבנן שאסורים, דאיתא בברייתא שרבנן מודים לר"מ שמותר ביו"ט להפקיע ולחתוך חותמות שבקרקע (ובשבת אסור).

ל"ב: הגמ' מבארת ששמואל סובר כברייתא אחרת שסוברת שחותמות שבקרקע אסור להפקיע ולחתוך בין ביו"ט בין בשבת, וחותמות שבכלי בשבת אסור וביו"ט מותר. ומה שברייתא זו אוסרת בשבת, הא מני ר' נחמיה היא דס"ל שאין כלי ניטל אלא דרך תשמישו, וכיון שספין מיוחד לאוכל ולא לחותמות אסור, וא"כ אין האיסור משום סותר, דאם יכול להפקיע או לנתק בידו, והאיסור הוא רק בכלי המועד לשמוש אחר, ואף שמוצינו שר' נחמיה אוסר בו אף ביו"ט (דס"ל) דשאין מסיקים לא בכלים -גנ"ל, ולא בשברי כלים משום נולד, ולר"ש מסיקים גם בשברי כלים, ולר"י מסיקים רק בכלים כיון שמותר לטלטלם, אבל כלים שנשברו ביו"ט הם מוקצה, ואף שהם ראוים להסקה, אתמול לא היו ראוים לכך), תנא דברייתא זו סובר שלא אס ר' נחמיה אלא בשבת, דשאני שבות דשבת משבות דיו"ט.

דברים האסורים ביו"ט משום עשית כלי

עשית כלי אסורה בשבת משום מלאכת מכה בפטיש, ואיסור זה לא הותר ביו"ט לצורך אוכל נפש. ולהלן יבואר אלו דברים אסורים ביו"ט משום עשית כלי.

עשית נר- לתנא דמתני' אין פותחין את הנר ביו"ט, מפני שהוא עושה כלי. לרש"י כוונת המשנה שאסור לתחוב אגרופו לתוך העיגול של חרס, אע"פ שעדיין הוא טעון צירוף בכבשן כדי לחזק ולהקשותו. אבל דעת התוס' (ד"ה אין) שזה פשוט שאסור, דאסור אל להתחיל עשית כלי, ועוד שלענין קבלת טומאה עד שנאפה בתונו הוא נחשב כלי אדמה ואינו מקבל טומאה, ולכן ביארו התוס' שהיו מניחים לפני המנסת הנר לתנור איזה דבר כדי להחזיק את המחיצות, ולתאר קצת מהפאיה היו מנציאים דבר זה ומתחירים את הנר לתנור, והנדון כאן הוא אם מותר להוציא דבר זה דאין זה עשית לי, וממילא אינו מקבל טומאה אחרי ההוצאה, או שאסור להוציא כיון שזו עשית כלי, וממילא הוא מקבל טומאה אחרי ההוצאה.

לרב יוסף מתני' כר"מ הסובר שכלי חרס מקבל טומאה משנגמרה

מלאכתו -חקיקתו, (כיון שהוא ראוי לקבל בו איזה דבר, ואף בנר חזי

להניח בו פרוטות), אבל לרבי יהושע שאינו מקבל טומאה עד

שיצרפו בכבשן, אין בזה משום עשית כלי.

וליישנא בתרא מתני' כר"א בר צדוק הסובר שאלפסין חרניות (- עקרות של בני עיריות שאינם מפקידיים על כלים נאים ואוכלים בהם בשר לפני שתהקק ותצטרף בכבשן. רש"י. אבל לתוס' (ד"ה אלפסין) יש להם תוך אלא שה מוכסה למעלה) אינם מקבלים טומאה באהל המת או במשנא הוב קודם שעשה להם בית קיבול, מפני שלא נגמרה מלאכתם, ומבואר שאם עשה להם בית קיבול מקבלים טומאה, דהחזיקה מחשיבתם כלי, ולת"ק אין מקבלים טומאה באהל המת דבענין בזה בית קיבול, דכתיב "וכל כלי פתוח", וכן לכל טומאת מגע, אבל מקבלים טומאה במשא הוב שהוא מטמא כלי חרס בהסת, וכיון שהסת הוא מבוחץ אי"צ שיהיה לו תוך, וסובר ת"ק שכיון שמשתמשים בהם כמות שהם הוי כלי. רש"י. ולתוס' (שם) כלי שאין לו תוך אינו מטמא אף בהסת, דכל שאינו בא לכלל מגע אינו בא לכלל הסט, אלא איירי שתוכו מוכסה וכנ"ל, ולכן באהל המת אינו מקבל טומאה כדין כלי חרס המוקף צמיד פתול, ובהסת הוא נטמא כיון שהוא עומד להפתח.

עוד מבואר בברייתא שלת"ק אסור לעשות ביו"ט אלפסין חרניות, ורשב"ג מתיר.

אין עושים פחמים ביו"ט מפני שזה כלי לצורפי זהב, ואף לצורך יו"ט והיינו להזיע קודם שאסרו חכמים להזיע אסור, דאילו להריצה פשיטא שאסור שהרי גזרו שלא לרוחץ אפילו בחמין שהחמנו מבעוד יום, כ"ש שמעולם לא הותר לחמם מים.

ל"ב: תיקון פתילה ביו"ט - אין חותכין את הפתילה לשניים דפתילה נמי נחשבת כלי להדלקה, שהיא צריכה עשיה ותיקון, ורבי יהודה מתיר לתת ב' ראשיה בשתי נרות ולחותכה באור באמצע, דלא מוכח שכוונתו לתקוני מנא, אבל בלא אף אסור לחותכה באמצע אפילו באור. ומותר למאוח את הפתילה ביו"ט, והיינו להסיך את מה שמחשיך את האור. ואין גודלים פתילה לכתחילה, ואין מהתבהבין אותה באור, אבל מותר למעכה ביד מפני שזה תיקון כלאחר יד, או לשרותה בשמן.

עשירי בבל שאינם מסייעים לעניים יורדי גיהנום הם. וכל המרוחח על הבריות ביזוע שהוא מזרוע של אברהם וכל שאינו וכו'.

ג' חייהם אינם חיים, המצפה לשלוח חבירו, ומי שאשתו מושלת עליו, ומי שסורים מושלים בשופו, וי"א אף מי שאין לו אלא חלוק אחד שאינו יכול לכבסו והנינים מפעיים אותו, אבל ת"ק סובר שאפשר לעיין בבגדיו ולפלותם מן הנינים כשהוא לבוש בהם.

אין שוברין את החרס ואין חותכין את הנייר לצלות בו דג מליח שלא ישרף הדג, משום דקא מתקן מנא.

תיקון תנור ביו"ט - אין גורפין תנור וכיריים אם נפל לתוכו אבנים או טיח, דמתקן מנא הוא, ואתאי כרבנן שאוסרים מכשירי אוכל נפש. ובגמרא איתא שאם א"א לאפות א"כ גורפו מותר, והיינו כר"י שמתיר מכשירי אוכל נפש. ורב חייא ורבא התירו כדי שהמאפה לא יחרך. ומותר לכבש -ליישר את האפר והעפר כדי שלא יגע בפת. אסור לטוח את התנור ביו"ט מפני שניכול טיט הוא תולדה של לישא, אבל בערב מנחה פרת מותר אם עשה בו סימן מאתמול, וכן מותר לטוח את התנור באפר דלאו בר גיבול הוא. רש"י. והתוס' (ד"ה וקטמא) הקשו שאפילו נתינת מים על האפר היו גיבול, ולכן ביארו שנתנים את האפר כשהוא יבש וסותמים את הנקבים שבתנור, או דאיידי שגיבול מערב יו"ט.

אין מקרבים ב' בחיות כדי להושיב עליהם את הקדירה והאש דזלקת ביניהם, שניאה כבונה ועושה אהל, אבל אבנים של בית הסא מותר לצדדם, ואף שיש איסור בונה גם בבניית איצטבא, כיון שמדאורייתא אין איסור אלא בבנין של קבע, ורבנן אסרו אף בבנין עראי שאינו עומד להתקיים, משום כבוד הבריות לא גזרו רבנן.

מדורתא (הסק גדול שעושים לפני שרים כדרך בנין, שעושים כתלים מד' רחות ומניחים עצים למעלה), ביצ'ים (שמניחים ביצים גדולות על כלי חלול על הגחלים), קדירה (שמושבים אותה ע"ג שני בחיות) מ"יטה (של שרים שמפרקים ומחזירים אותה), וחביות (שמסדרים באוצר אחד על גבי שנים), מותר להניח למעלה ואח"כ בצדדים למהה, אבל לא להיפך, כדי שאל עניש את צבורה של בנין. וכתבו התוס' (ד"ה מלמטה) שאין האיסור אלא בדבר שיש לו מחיצות, וכן אין האיסור אלא כשעושה גם את המחיצות, וכתבו שמוש"י מביאר שגם בדבר שאין לו מחיצות (אסור), ובדבר שהוא רחב מאוד אסור גם אם המחיצות היו עשויות כבר. שטת רש"י שדברי הגמרא כאן הם אליבא דרבי יהודה שאוסר מוקצה ודבר שאינו מתכוין, אבל לדין מוקצה ודבר שאין מתכוין מותר כר"ש. ודעת התוס' שדברים אלו אסורים גם לר"ש, כיון שהוא מתכוין לעשות מה שהוא עושה.

טלטול עצים ביו"ט

לרבי יהודה אסור לטלטל עצים ביום טוב, אם אינם כלי, ועצים העומדים להסקה י"א שמונה לטלטלם רק לצורך הסקה ולא לצורך אחר, ור"ש דלית ליה מוקצה מתיר להשתמש גם בעצים שלא זימנם להסקה מערב יו"ט (אא"כ הם מוקצים מחמת חסרון כיס), וכן עצים העומדים להסקה מותר להשתמש בהם גם לתשמיש אחר, וכדלהלן.

ל"ג: אין סומכין את הקדירה או את הדלת בבקעת, לפי שלא ניתנו עצים אלא להסקה ולכן לתשמיש אחר זה מוקצה, ור"ש מתיר דלית ליה מוקצה.

אין מנהיגים את הבהמה במקל בהר"י ביו"ט, ור"א בר"ש מתיר, ואין טעמו משום דס"ל כאביו ר"ש דלית ליה מוקצה, דבזה גם לר"ש יש לאסור מפני שנראה שחוקקה לחיגנה שהוא צריך להוליכה הרבה ממקום למקום, כגון למכרה. ולהי"א טעמא דת"כ משום שאין משתמשים בעצים שלא נעשו כלי מערב יו"ט, דלא ניתנו עצים אלא להסקה.

חזרא (עגן עץ חד שראוי לתקוע בבלי כעין שפוד) רב נחמן אסר שכוין שלא עשאו לכלי מבעוד יום היו מוקצה, ורב ששת שרי. ללישנא קמא נחלקו ביבש, לר"נ לא ניתנו עצים אלא להסקה, ולרב ששת אין הבדל בין לצלות בו לבין לצלות בגחלתו, אבל ברטוב שאין ראוי לטלטלו אפילו להסקה לכו"ע אסור. וללישנא בתרא נחלקו ברטוב לר"נ אסור משום שאינו ראוי להסקה, ולרב ששת מותר משום שזה ראוי להסק גדול, אבל ביבש לכו"ע מותר. ולהלכה יבש מותר רטוב אסור, והיינו למאן דאית ליה מוקצה, אבל אנו פוסקים כר"ש בין לענין מוקצה בין לענין דבר שאין מתכוין. רש"י. והתוס' (ד"ה והלפתא) כתבו שגם ר"ש מודה שעצים שאינם ראוים להסקה הם מוקצה.

אסור לקחת אוד (שפוד לחתינת גחלים) מדיר העצים, (דלא ניתנו עצים אלא להסקה אא"כ נעשה כלי מבעוד יום. רש"י. והתוס' (ד"ה דרש) כתבו שהאיסור הוא משום דהוי בתיקון כלי, ולכן זה אסור גם לר"ש). ואוד שנשבר אסור להסיקו ביו"ט, מפני שמוסיקים בכלים ואין מסיקים בשברי כלים, והיינו כר"י דאית ליה מוקצה.

מותר לזרוק את בני המעיים לחתולים אפילו לרבי יהודה, דכיון שהם מסריחים אם ישאירם עד מחר, מאתמול דעתו עליהם לתת לחתול. להוי"א לרבי יהודה אסור לתתם לחתול כיון דמערב יו"ט היה דעתו על העוף לאכילת אדם, ומוכן לאדם לא הוי מוכן ללבלבם, ולאדם אינו ראוי כיון שאין דרך בני אדם לאכול בני מיתים ביו"ט כיון שיש להם הרבה מה לאכול. אבל התוס' (ד"ה הוסיד) כתבו שדבר הראוי לאכילה אינו מוקצה אף שאין דרך לאכול, כדמצינו שבשר חי מותר בטלטול, אלא איירי שכבר הסריחו וזה ראי רק לחתול.

נטילת קיסמים לחציצת השיניים ולהדלקה - לרבי אליעזר נוטל אדם קיסם משלפניו בבית לחצוץ בו שיניו, או לגבב קיסמים דקים וקשים מן החצר ולהדליק בהם, דכל מה שבחצר מוכן הוא. (לרש"י ה"ה שמותר לקחת מהחצר והצוץ שיניו, ולתוס' (ד"ה רבי אליעזר) דווקא משלפניו מותר לחצוץ בו שיניו, אבל מחצר מותר רק להבערה). ובלבד שלא יעשה צבורים צבורים, דמחזי ששולח לצורך מחר, ור"ש מתיר, דקדירתו מוכחת עליו. ולחכמים כדי לחצוץ שיניו מותר ליטול רק מאבוס של בהמה, דדבר המוכן לאכילה נחשב מוכן לכל צורך, ולהבערה מותר לגבב משלפניו, אבל מן החצר אסור, שכיון שהם דקים וזה טירחה לקושטם, מאתמול אינם עומדים לכך, וכן אסור לקחת משלפניו לחצוץ בו שיניו דלא ניתנו עצים אלא להסקה. רש"י. והתוס' (ד"ה וחכמים) כתבו שלרבנן אסור גזירה שמא יקטום.

דברים האסורים ביו"ט משום תיקון כלי או מוליד או טירחה או מראית העין

אסור מדאורייתא לעשות כלי ביום טוב, ולפעמים הדבר אסור מדרבנן מפני שאינו תיקון גמור, וכן אסור חכמים להוליד דבר חדש ביו"ט מפני שזה דומה לעשיית מלאכה חדשה (רש"י כ"ג), ויש דברים שאסור חכמים ביו"ט משום שזה טירחה יתירה, או שזה טירחה שלא לצורך יו"ט, או שנראה לרואים, שהוא עשה מלאכה בי"ט, וכדלהלן.

ל"ג: קטימת עצים - אוכלי בהמה כגון קש ועלי קנים והיינו עצים רכים אין בהם משום תיקון כלי ומותר למולל ולתקן קש של שיבולים בשבת כדי לתמוץ בו שיניו, ועל כן עצי בשמים רכים מותר לטלטלם כדי להריח בהם ולהניף בהם לחולה ולמווללם ולהריח, וכן מותר לקוטמם ולהריח, אבל קשים שאינם ראוים למאכל בהמה אסור לקטמם כדי להריח שמא יקטמנו לחצוץ בו שיניו שהוא עושה כלי וזה איסור דאורייתא, ואם קטמם פטור דאינו לטעם כלי אבל אסור, ואם קטמם לחצוץ שיניו או לפתוח בו את הדלת, לר"א בשבת בשוגג חייב חטאת, וביו"ט במזיד לוקה, אבל לרבנן אף לחצוץ שיניו אינו אסור אלא מדרבנן דקטימה אינה תיקון מעילא אלא כלאחר יד (אא"כ מחתכו ומתחוקו בסכין), וכדי להריח מותר לכתחילה, וכן התייר רב יהודה לחתוך חתיכות מעץ של בשמים תלוש, אע"פ שאפשר לעשות ממנו בית יד.

ברכת הנשמים במוצאי שבת ויו"ט - כתבו התוס' (ד"ה כ) שמה שאין מברכים על הנשמים שטחל יו"ט במוצאי שבת, אין הטעם שמא יקטום, שהרי לרבנן אין חוששים לזה, ואין הטעם משום שהגיהנום שבתת גם ביו"ט (ובמוצאי שבת רגיל מברכים מפני שמתחילה לשרוף ולהסריח), דא"כ למה במוצאי יו"ט לא מברכים, אלא במוצאי שבת מברכים משום שהלכה הנשמה יתירה, ובמוצאי יו"ט לא מברכים כי לא היה ביו"ט נשמה יתירה, וכשהל יו"ט במוצאי שבת המאכלים החשובים מיישבים דעתו ללא בשמים.

שובר אדם את החבית לאכול ממנה גרוגורת ובלבד שלא יתכוון לעשות כלי, ובמוסתקי (חבית שבורה שדיבקו שבריה והיא רעועה) מותר אף לר"א שיון שהיא רעועה אין חשש שיכוין לעשות כלי, (וישעה נבק קטן ככל שיוכל. והתוס' (ד"ה כ) מביארים שכיון שאין החתיכות שלימות לא הוי תיקון כלי).

הדלקת אש חדשה ביו"ט - אין מוציאים אש מן העצים או מהאבנים העפר הרעפים ומחמים, משום דקא מוליד ביו"ט.

ל"ד. ליבון רעפים ביו"ט - אין מבלנים רעפים חדשים באור כדי לצלות בהם. י"א מפני שצריך לבודקם אם אינם נשרבים מחמת חום ההסק, ואם ישברו נמצא שטוח שלא לצורך, וי"א מפני שצריך להקשותם וזה עשית כלי.

שחיטה ביו"ט של עוף שיש בו ריעותא - עוף שדרסו עליו או שטרפרוהו בכותל או שרצצתו בחמה והעוף מפרסס ואינו יכול לעמוד ושהה מעת לעת ושחטה כשרה, וי"א שצריכה בדיקה שמא נשברו רוב צלעותיה או נשברה השדרה ונפסק החוט שלה או אחד משאר מיני טריפות, (אבל קודם לעת אפילו עיי' בדיקה היא טריפה שמא נתפרקו אבריה ואין רושם ניכר בה, וקים להו לרבנן שבטריפה כן אינה חיה מעת לעת, אבל בשאר טריפות חיה עד י"ב חודש). ואם מותר לשוחטה ביו"ט, לטעם הראשון הנ"ל אסור דמחזקינן ריעותא וצריך לבודקה, ולטעם השני מותר.

אחד הביא אור בשבת והשני עצים והשלישי הניח הקדירה (תדשה שנותנים אותה על האור להקשותה, וחייב כמו בליבון רעפים. ויש שנוהרים שלא לבשל בקדירה חדשה, וכתבו התוס' (ד"ה הכא) שרק בקדירה רקינת אסור, ולא כשנפבלים בה מאכל) והרביעי מים והחמישי תבלין והשישי הגיס כולם חייבים, המביא גחלת חייב משום מבעיר, שבהולכת הגחלת היא מתלבנת מרוח הליכתו, מכניסי העצים לאור חייב משום מבעיר, הנותן מים והנותן

תבלין והמגיס חייבים משום מובשל. ואם עדיין האש לא זולקת רק המדליקה חייב.

מותר לטלטל תנור וכיריים חדשים וכ"ש ישנים, כיון שהם ראוים להניח דבר בתוכם, אבל אסור לסוסם בשמן ההחלים אם לצחצחם, או לשפשפם במטלית, ואסור לצננם במים צוננים אלא כדי לאפות ביו"ט, (ואף שרעפים אסור אפילו כדי לצלות עליהם, שאני תנור שע"י משקיץ אינו ודאי חוסמן. תוד"ה ואין).

מותר למלוג ברותחים ראש ורגלי הבהמה ולהבהבם באור, (אבל את כל הגוף אסור, מפני שיותר נח להפשיטו. תוד"ה מולגין) אבל אסור למרוח חרסת אדמה או סיד להסיר שערים כדרך מעבדי העזר, או לגזוז השערות במספרים דמחזי שהוא צריך לשיער.

אסור לגזוז ירק מהעלים הרקובים או הכמושים שלו במספרים שבהם גוזזים אותו מהקרקע דמאן דחזי סבר שליקטם הויס.

מותר לתקן קונסד ועכביות -מיני ירקות שיש טורה בתיקונם, ומותר להסיק ולאפות בפורני ולמחם מים באנטיכי, ואסור לאפות בפורני (-תנורים גדולים שפיהם בצידם) חדשה, שמא תישבר בגלל שהיא חדשה ונמצא טורה שלא לצורך.

אסור לנפוח במפוח דמחזי כאומן העושה מלאכה, אבל בשפופרת מותר. וכתבו התוס' (ד"ה אין) מששמע שאפילו במפוח של בעה"ב אסור, ויש לדחות, והעולם נהגו להתייר כשהופכים אותו לממעלה למטה.

אין מתקנים את השפוד ואין מחדדים אותו ודלא כרבי יהודה, אי נמי בנפגם מערב יו"ט ודברי הכל.

אסור לשבור קנה כדי לצלות מליח דכל דבר שעושים כדי להשתמש בו הוי תיקון כלי, אבל מותר לשבור אגוז בתוך מטלית, ואין חוששים שהמטלית תיקרע, ואפילו תיקרע לא אכפת לן, דזה הו קורע על מנת לתפור.

הזמנת פירות לאכילה בשבת-

לרבי אליעזר עומד אדם על המוקצה (פירות ראוים ואינם ראוים, שצריך להזמין לפני יו"ט והזמנה מועילה להם) ערב שבת בשביעית דפטורה מבעשר (דכת"ב (ואכלו אבינו עמן ויתרה תאכל חית השדה" מה חיה אוכלת בלא מעשר אף אדם אוכל בלא מעשר), ואינו מחוסר אלא הזמנה, וה"ה במעושר אלא שבסתמא אין רגילים לעשר לפני גמור מלאכה, ואומר מכאן אני אוכל למחר והוי הזמנה דיש ברידה.

ולחכמים צריך לרושם עם סימן ולומר מכאן ועד כאן דאין ברידה. וכתבו התוס' (ד"ה ואומר) שאף שרי"א הוא מתלמידי שמאי, ולשמאי אין ליטול מהשובר אא"כ נענע, מוקצה דבעלי חיים המיר טפי, ולכ"ה סם מספיק אמירה, והא המיר טפי כיון דאקציה בידים.

ולהלן יבוארו כמה דינים בדין חיוב מעשר שהגמרא דנה בהם לפי משנה זו.

מה קובע על פירות חיוב מעשר

מן התורה אין טבל מתחייב במעשר עד שיראה פני הבית לאחר שנגמרה מלאכתו, והפירות יכנסו דרך פתח הבית. ומדרבנן אסור לאכול אכילת קבע ללא מעשר גם לפני הזמנים הנ"ל, ואכילת עראי מותרת, ובשבת אסור לאכול לפני מעשר אף לפני ראית פני הבית, ופירות שייחדם ללאכילת שבת אסורים גם במוצאי שבת. עיד מצינו שתרומה ומקח קובעים למעשר, ויש מחלוקת אם הם קובעים גם בדבר שלא נגמרה מלאכתו או לא. וכדלהלן.

ל"ד: חיוב מעשר בפירות שבחצר - השוטח תאנים בחצירו ליבשם, בניו ובני ביתו אוכלים מהם אכילת עראי ללא מעשר,

דאין חצר קובעת למעשר אלא בדבר שנגמרה מלאכתו. ולו עצמו אסור לאכול, דאכילתו קובעת [דתאנים הוא דבר שנגמרה מלאכתו, אא"כ הם עומדים לייבושן]. תוד"ה בניו.

חיוב מעשר בפירות העומדים לאכילה בשבת- תינוקות שהטמינו תאנים בשרה או בגינה מערב שבת לאכילת שבת ולא עישרוהו, אסור לאוכלם במוצאי שבת ללא מעשר, דאף שאין טבל מתחייב במעשר עד שיראה פני הבית או החצר, שבת קובעת למעשר, דכתיב "וקראת לשבת עונג" למימרא שאכילת שבת היא חשובה ועראי שלה הוא קבע, והרי ייחדם לאכילת שבת, (וקמ"ל שאף שמחשבת תינוקות אינה קובעת, מעשה שלהם קובע. תוד"ה תינוקות). ודבר שלא ייחדו לאכילת שבת, גשבת אסור לאכול מפני שזו אכילת קבע, אבל במוצאי שבת מותר. ותאנים זה דבר שנגמרה מלאכתו, אא"כ חשב לעשות מהם קציעות או גרוגורת.

לרב נחמןן שבת קובעת למעשר אף בדבר שלא נגמרה מלאכתו.

הגמ' רוצה להוכיח מדברי חכמים הנ"ל לענין הזמנת פירות לאכילה בשבת, ששבת קובעת למעשר אפילו בפירות שלא נגמרה מלאכתם, דלכן המשנה מדברת בשביעית, דבשאר שנים בשבת חל חיוב מעשר, (בהו"א הראיה היא מדברי ר"א, אמנם למסקנה פשוט שרוא"א שבת קובעת אף בדבר שלא נגמרה מלאכתו, כמו שתרומה קובעת כבה"ג וכדלהלן, והנזון הוא לפי חכמים). והגמרא דוחה את הראיה שלא שבת קבעה אלא דיבורו "מכאן אני אוכל למחר" קבע דאחשבה במה שקראה אכילה, ומה שהמשנה דיברה בשבת אתא לאשמועינן שטבל נחשב מוכן לשבת ואינו מוקצה מחמת איסור כיון שמדאורייתא מותר לעשר בשבת. דאם עבר תיקנו מתוקן.

ל"ה. קביעות למעשר ע"י טבילה במלח, ובדבר שאינו מחזיז את מה שנשאר - הנוטל זיתים מן המעטן שמניחים שם

זיתים כדי שאח"כ יהיה קל יותר להוציא מהם את השמן, טובל אחת אחת במלח ואוכל ב' ימי עשרה, דטיבול במלח אינו קובע כשאוכל אחת אחת, אבל אם טבל במלח לו י' זיתים חייב במעשר. ולרבי אליעזר אם המעטט טהור והוא טמא חייב במעשר, דכל דבר שמוותרו אינו חוזר לאחר אכילתו קובע למעשר, (והזיתים שבמעטטן אלו שנגע בהם ממש טמאים אי) נמי איירי שנטלם בפשוטי כלי עץ או שנתן לו חבירו. תוד"ה ישא), אבל להחזיר את הזיתים שנטמאו אינו יכול, מפני שהם מתערבים עם הטהורים והשמן יהיה טמא), אבל אם המעטטן טמא והוא טמא פטור, מפני שהוא מחזיר את הגמול למעטטן ומעיקרא נטלם כדי לאכול רק מעט ולהחזיר את מה שישאר.

הפריש תרומה מפירות שלא נגמרה מלאכתם, לר"א הוקבעו למעשר ואסור באכילת עראי, ולחכמים על ההוקבעו למעשר.

היה אוכל **אשכול** וסתם אשכול לא נגמרה מלאכתו הדוא עומד לדריכה, וכנסם מגינה לחצר, **לרבי אליעזר יצא חוץ לחצר ויגמור מפני שהוא לא ייחד את הענבים לאכילת שבת**, משא"כ בתאנים לדעיל, (אי נמי הכא מיירי בהשכיל שלא נגמרה מלאכתו. תוד"ה רבי אליעזר), ולרבי יהושע לא יגמור דסבר חצר קובעת גם בדבר שלא נגמרה מלאכתו. וכן אם חשכה שבת, לר"א מותר לגמור במוצאי שבת אבל בשבת לא יגמור דשבת קבעה למעשר, ולרבי יהושע לא יגמור.

שיטת רבי יוחנן ששבת ותרומה וחצר ומקח אינם קובעים למעשר אלא בדבר שנגמרה מלאכתו. ונ"מ בקביעיות אלו, שאף קודם ראיית פני הבית קובעות. (תוד"ה אחד). ודלא כהלל הסובר ששבת קובעת גם בדבר שלא נגמרה מלאכתו, דפליגי עליה כל דווי. ודלא כרבי יעקב שסובר שחצר קובעת גם בדבר שלא נגמרה מלאכתו, אלא כרבי יוסי ברבי יהודה שחולק עליו. ודלא כר"א שאוסר אכילת עראי בפירות שהפריש מהם תרומה, אלא כרבנן. ודלא כת"ק הסובר שמקח (כגון הממליץ פירות עם חבירו) קובע למעשר אף בדבר שלא נגמרה מלאכתו, אלא כרבי יהודה.

רוב עמי דמאי מעשרים והפרשה מדמאי היא חומרא. ומעשרים דמאי מעם הארץ אפי' בדבר שלא נגמרה מולאכתו, והיינו שאף שלא היה גמר מלאכה דינם כדין דמאי שא"צ להפריש מהם תרומה, דלא נחשדו עמי הארץ על תרומה, דקסבר האי תנא שיש עמי הארץ שמעשרים קודם גמר מלאכה, ומידה תנוגתה היא, ותלנין בה לקולא.

משילין:

הצלת פירות מפני הפסד בשבת ויו"ט

חכמים תיקנו שגם דברים שמותר לעשותם ביו"ט אסור לטרוח בהם, ויש אומנים שיותר לטרוח בהם ביו"ט משום הפסד, וכדלהלן.

הצלת פירות שלא יפסדו מהגשמים - ממשילין פירות (יחסיים ושעורים הנמצאים על הגג) דרך ארובה ביו"ט כדי שלא יפסדו מהגשמים, ודווקא להפילם דרך הארובה שהיא פתח בתקרה מותר, דלכא טירחא יתירא, אבל להגביה את הפירות ולהשליכם אסור משום טירחא. **ובשבת אסור**.

איזה לשון נקטה במשנה להפלת הפירות-

יש ששונים במתני' משילין, מלשון "כי ישל זיתך" שהזיתים יפלו לפני שיגיעו לבישול.

יש ששונים משחילים, כדתנן שבכור שחול זה מום, ושחול היינו שנשמטה יריכו (וכן כסול והיינו שאחת מירכותיו גבוהה מחברתה זה מום, ומומים אלו נקראים בתורה "שרוע" שאחד מאבריו גדול מחבירו).

יש ששונים משירין, כדתנן שאסור לניזר לחוף ראשו באדמה מפני שזה משייר את השיער.

יש ששונים משחירים, כדתנן שהשחור (-תער, שהוא מוריד את השיער, והבית די שלו אינו מחובר ומפרקים אותו לפעמים. רש"י. והתוס' ד"ה השחור) כתב ששחור זה מספרים קטנות, דבית יד תע איתו ראוי למלאכה בפני עצמו) וזו של ספרים שהתפרקו מקבלים טמאה מפני שכל חלק ראוי למלאכה בפני עצמו.

יש ששונים מנשירים, כדתנן מי שנשרו כליו בכמים מהלך בהם והם מתייבשים והולכים ואינו חושש שיחשוזוהו שכיבסם, אי נמי כדתנן איזהו לקט זה הנושר בשעת קצירה.

כמה פירות מותר להשיל דרך הארובה - בשבת איתא שמפנים ד' וה' קופות מפני האורחים שזימן לאכול ואין להם מקום להסב, ומפני ביטול בית המדרש - שאין לתלמידים מקום לשבת, **אבל** לא יגמור את האוצר. הגמי מסתפקת אם גם כאן מותר ד' וה', או שדווקא בשבת מותר משום שהשבת היא תמורה ולא יבואו לזלוזל בה, או משום שיש שלם ביטול בית המדרש, משא"כ כאן דאיירי ביו"ט שהוא קל ויש חשש שיזלוזלו בו, ואין ביטול בית המדרש אלא רק הפסד ממוק. אסור. וכן "ול שבמתני' מותר יותר מד' וה' קופות, וגם מותר לפנות הכל אע"פ שבשבת אסור לגמור את האוצר אפילו אם יש בו רק ד' או ה' קופות שמא יבוא להשוות גומות, דשאני הכא דאיכא הפסד ממומן. תיקו.

הגגות שווים גבווהם, וכן הא דאיתא בברייתא שאסור לשלשלם בחבל בחלונות ולהורידם דרך סולמות מדורות וה"ה כבש, האם זה אסור אף בפנינו אוצר בשבת, או שבשבת מותר מפני ביטול בית המדרש. התיקו.

כיסוי מפני הדלף - במתני' איתא שמותר ביו"ט לכסות כלים או כדי יין וכדי שמן מפני הדלף -גשמים הנוטפים מן הגג, ואף שזה טירחה דלא לצורך יו"ט, התירו חכמים משום הפסד. ולרבי יצחק מותר לכסות רק שבר אהל הראוי לטלטול בשבת, פירות של הרהי"ק לאכילה (אנם שזה הפסד מועט משא"כ פירות שהם מרקובים), או לבנים עליהם, המותרים בטלטול (לבנים שנשארו מבניה שראוי לשבת עליהם, אבנים מקורזלות הראוית לבית הכסא), אבל מוקצה (כגון פירות שאינם ראויים לאכילה או שהם טבל (דאף דאיתא לעיל ל"ד: שטבל נחשב מוכן כיון שאם עבר ותיקנו מתוק), י"ל דכל זמן שלא תיקנו נחשב כמוקצה. תוד"ה דבטיבאל), או לבנים המסודרות זו על גבי זו ומוקצים לבנין) אסור לכסות, דאין כלי ניטל אלא אלא לדבר הניטל. ולעולא מותר אף לכסות דבר מוקצה.

פורסים מחצלת על גבי כוורת דבורים בשבת מפני החמה והגשמים ובלבד שלא יתכוון לצוד - לרבי יצחק מותר לכסותה רק אם יש בה דבש, או איש בה חלונת שחישב עליהם ומכסה לצורכם, ואם אין בה חלונות אסור משום צד אף לר"ש הסובר דבר שאין מתכוון מותר, דמודה ר"ש בפסיק ירשיה ולא ימות, אלא איירי יש בה חלונות וקאמרו ובלבד שלא ירשום החלונות, וקמ"ל שיש איסור צידה בדבורים, ולא נימא שרק דבר שבמינו ניצוד אסור. וכתבו התוס' (ד"ה אלא) שאם אין בכורת חור כלל אסור גם לר"ש, הדיו פסיק ירשיה, ואם יש חור קטן שאינו נראה מותר לר"ש, ולרבי יהודה צריך חור גדול שהדבורים יראו שהם יכולים לצאת מהכוורת.

ל"ו: נותנים כלי תחת הדלף בשבת ואם נתמלא הכלי מותר לשופכו ולחזור ולהניחו אפי' הרבה פעמים. ולרבי יצחק שאין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל, מותר לתת כלי רק תחת דלף הראוי לשימוש כגון שהוא צלול וראוי לבהמה. (דלף שאינו ראוי מותר להוציאו משום גרף של רע. תוד"ה שופך).

גרף של רעי ועבטי של מי רגלים מותר להוציאם לאשפה, וכן מותר להוציא דבר מאוס (כגון עכבר) ללא כלי, וכשמחזיר את הכלי לא יחזירו הכלי אלא עם מים דלא התירו להוציא אלא משום כבודו.

לשמואל אף עושים גרף של רעי לכתחילה. ורבה התיר לאביי להכניס את מיטתו ליד הריחיים שירד עליהם דלף כדי שיוכל לסלקם מושם (דס"ל שמשום פסידא מותר, או שכיון שכבר ירדו גשמים לא נחשב לכתחילה, אבל בלאו הכי מודה רבה שאסור. תוד"ה תית), ונפל הבית, ואמר אביי שזה מפני שעבר על דברי שמואל.

אלו דברים אסורים ביו"ט כמו בשבת

להלן יבוארו הרבה דברים שאסרו חכמים לעשותם בשבת מטעמים שונים, וגם ביו"ט אסור חכמים לעשותם, דאין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד.

כל דבר שאסור בשבת מדברי סופרים, בין שהוא שבות ואפי' הוא רשות שיש קצת מצוה לעשותו ואפ"ל הוא מצוה, אסור לעשותו ביו"ט, והדברים דלהלן אסורים ביו"ט וקו"ב בשבת, ואין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד.

דברים האסורים משום שבות כגון האיסור בשבת לעלות לאילן, גזירה שמא יתלוש שזה איסור דאורייתא של קוצר, והאיסור לרכב ע"ג בהמה, גזירה שמא יחתוך זמורה, (ולא שמא יצא חוץ לתחום שכיון שאינו מהלך ברגליו אינו רואה סימני התחומין, דא"כ שמע מינה דתחומין דאורייתא דאי מדרבנן אין אסרים בגלל זה דבר אחר), והאיסור לשוט על פני המים, גזירה שמא יעשה חבית של שייטים (-לרשי' היינו כלי העשוי מנומא ארוג בצורת חבית ארוכה, ולומדים בה לשוט. ולתוס' המונה לחבית מחרוס שהיא סגורה מכל צדדיה ולכן היא צפה על המים), והאיסור לטפח ביד ולספק על ירך ולרקד ברגל לשמחה או לשיר, גזירה שמא יתקן כלי שיר ומנצא עושה כלי, אסורים גם ביו"ט.

דברים האסורים משום רשות כגון האיסור לדון, (והשיב רשות רשות היכא דאיכא עדידין מנייה), והאיסור לקדש (והשיב רשות היכא שכבר יש לו אשה ובנים שני זכרים לב"ש או זכר ונקיבה לב"ה, שאין לו כי"כ מצות פריה ורביה, אמנם יש בזה קצת מצוה דכתיבי "בבוקר זרע את זרעך ובערב אל תנה ידך"), והאיסור לחלוץ (והשיב רשות היכא דאיכא גדול ומצוה שגדול האחים י"בם דכתיב "והיה הכבור"), וטעם איסורים אלו הוא שמא יכתוב פסק דין בדנינים, ושטר אירוסין לקדושין, ושטר חליצה לחוצת, וכתובה ליבמה, אסורים גם ביו"ט. וכתבו התוס' (ד"ה הוא) שמשמע מרשי"י שגם שאין עדיף ממנו אין נזים, וכן אין לקדש גם שאין לו אשה ובנים, ור"ת סובר שכשיש מצוה מותר. עוד כתבו התוס' שכמו שאסור לקדש לפי שנראה כקונה קנין בשבת, ה"ה שאסור לתת גט בשבת.

ל"ז: דברים האסורים משום מצוה - כגון האיסור להקדיש או להעריך או להחרים גזירה משום דדמי למקח וממכר שמוציא מרשותו לרשות הקדש, ומקח וממכר אסור מן המקרא דכתיב "ומצוא הפצץ", אי נמי טמא יבוא לידי כתיבת שטרי מכירה, ולא היו גזירה לגזירה דכולה חדא גזירה היא, והאיסור להגביה תרומות ומעשרות, אף כדי ליתנם לכהן בו ביום

שאינו ניכר שכתונום לתקן את הטבל, ד"ל שכתונו משמח יו"ט לכהן הצריך לתרומות ומעשרות. (אמנם עישה שנילושה היום מותר להפריש ממנה חלה ביו"ט ולתת לכהן), אסורים גם ביו"ט.

אותו ואת בנו שנפלו לבור וא"א לשחוט את שניהם היום, לר"א יעלה את הראשון וישחוט אותו, והשני יעשה לו פרנסה במקומו כדי שלא ימות. ולרבי יהושע יעלה את השני בשוחטו ע"מ לשחוטו ולא ישחוט, וחוזר ומערים ומעלה את השני, וישחוט אחד מהם.

לעיל במתני' איתא שביו"ט מותר להשיל פירות דרך ארובה ובשבת אסור, ובמתני' מבואר שכל האסור בשבת אסור אף ביו"ט. ואין לומר שזה תלוי במחלוקת ר"א ורבי יהושע בדין אותו ואת בנו, דדילמא ר"א אוסר רק בגלל שאפשר בפרנסה, ורבי יהושע מתיר רק בגלל שאפשר בהערמה דהרואה אומר שהראשון שהעלה היה כחוש והשני טוב יותר, ולא יבואו לזלוזל באיסור יו"ט. **ורב פפא מבאר שמתני' כב"ש שאסרו להוציא להרה"ר קטן לולב ספר תורה**, דלא הותרה הוצאה שלא לצורך, וגזרו לאסור טלטול שלא לצורך אפילו במקום הפסד דברו, ומתני' לדעיל כב"ה שהתירו הוצאה שלא לצורך מדאורייתא, ומיילא רבנן לא אסרו טלטול, ואף שב"ש לא אסרו אלא הוצאה ולא טלטול, הרי כל טלטול אסור משום הוצאה, ומה שלא גזרו על טלטול כלים ואוכלים, מפני שלא יכלו לעמוד בזה לבטל עונג שבת ושמחת יו"ט.

תחומין בבהמה וכלים

כשם שאסור לצאת בשבת מחוץ לתחום אלפים אמה ממקום שביתתו של האדם (בעירו, או במקום שהניח שם עירוב תחומין), כך אסור גם ביו"ט. וכשם שאסור לאדם לצאת מחוץ לתחום, כך אסור להוציא את כליו ובעלי החיים שלו ודכומה מחוץ לתחום.

הבהמה והכלים כרגלי הבעלים ואסור לאדם להוציאם מחוץ לתחום של הבעלים, ואם הבעלים עירב לצד מסוים, זה הם התחום של בהמותיו וכליו.

ל"ז: המוסר בהמתו לבנו או לרועה במתני' איתא שהרי הם כרגליו, והגמרא שואלת מדברי רב דוסא או אבא שאול (וכן הלכה) שהמוסר בהמה לרועה הרי היא כרגלי הרועה אפילו אם מסרה לו ביו"ט, והגמרא אומרת ש"ל שמתני' כרבי דוסא ואיירי שיש בעיר ב' רועים, דאז הרי היא כרגלי הבעלים כיון שאינם יודעים מי מהם יהיה הרועה, אבל ברועה אחד הרי היא כרגלי הרועה דכל העיר מעמידים בהמתם ברשותו, ודעתם שתקנה הבהמה שביתה אצלו.

הלוקח בהמה מערב יו"ט לרבי דוסא או לאבא שאול (וכן הלכה) אע"פ שלא מסרה אלא ביו"ט הרי היא כרגלי הלוקח.

שניים ששאלו חלוק בשותפות מבעוד יום הרי החלוק כרגלי שניהם לחומרא.

שניים שלקחו חבית ובהמה בשותפות לשמואל חבית ובהמה כרגלי שניהם לחומרא, לרב חבית מותרת לכל אחד להוליכה למקום שביתתו, ובהמה אסורה ואינה מותרת אלא למקום ששניהם הולכים. הגמ' שואלת שאם זיין זה תלוי אם יש ברירה, ואם יש ברירה אף בהמה מותרת, והיא אין ברירה אף חבית אסורה שיש לומר שהחלק שאחד קיבל היה ראוי לחבירו וקנה שביתת חבירו בבין השמשות, ואם בהמה אסורה משום שב' החלקים ינקי מדהדיד ומשחשיכה ינק כל אבר מחבירו ולא שיך לברור תיאסר הבהמה אף בטלטול משום מוקצה, (דאנן סהדי שכל אחד הקצה דעתו מחלקו של חבירו. רש"י. והתוס' ד"ה לאיסור) סוברים שכיון שחבירו מרשה לו לאכול אין כאן איסור מוקצה, אלא הכונה שאם אנו חוששים לנייקה משל חבירו נחוש ג"כ למה שהבהמה מוסיפה שמנונית ביו"ט). **ורב שתק**, ולענין הלכה, לרבי הושעיא אף ברירה ומותר בין בחבית בין בבהמה, והלכה כדבריו, ולריו"ח אין ברירה ושניהם אסורים. (וכן סובר שמואל, אמנם דווקא כאן שזה תולה בדעת עצמו אין ברירה, אבל בתולה בדעת אחרים סובר שמואל שיש ברירה, דכמוצינו ששמואל תיקן לכתוב בגט של שכיב מרע אם ימות יתא גט ואם לא ימות לא יתא גט, וכשימות יוברר למפרע שחל הגט. תוד"ה ושמואל).

ברירה - לרב אושעיא בדאורייתא אין ברירה, וכגון לגבי טומאה שהדין שאם יש מת בבית ויש לבית הרבה פתחים כולם טמאים (דיינים אלו נתבארו לעיל ל'), ואם נפתח אחד מהם רק הוא טמא, אם חשב להוציא את המת באחד הפתחים או בחלון שיש בו ד' טפחים על ד' טפחים, לב"ש מחשבה כזו מצילה את שאר הפתחים רק אם חשב לפני שהמת מת, ולב"ה אם המחשבה היתה אחרי שכבר מת המת זה מציל על שאר הפתחים לגבי מכאן ולהבא, אבל למפרע לא דאין ברירה לומר שקודם שימות המת דעתו להוציאו בפתח זה. ובדרבנן יש ברירה כגון לעיל לגבי תחומין.

ולריו"ח אף בדאורייתא אין ברירה -האחים שחלקו לקוחות הם ומחזירים זה לזה בויובל ולא אמרינן שבחלוקה הוברר שזה מה שכל אחד יש וירושה אינה חודרת ביובל, וכן בדרבנן אין יכול לערב בשני צידי העיר ולהתנות שיחול רק העירוב למקום שיבוא החכם וכגון שהחכם נמצא בזמן בין השמשות בתוך אלפים אמה לבית המדרש, או שהחכם בתוך ג' אלפים אמה והיה מכיר אילו או גדר לסוף אלפים אמה ואמר שביתתי תחתיו, דלא אמרינן שהוברר למפרע איזה עירוב קנה לו בבין השמשות, דדילמא לא היה דעתו של החכם בבין השמשות לבוא לרוח זו, וא"כ כבר בא **החכם** ואינו יודע לאיזה צד הוא בא. דאין השמיעה למחר לאיזה צד הוא בא אלא גילוי מילתא בעלמא. רש"י.

יכתבו התוס' (ד"ה ווינין) שמרש"ט מנבאר שהתכם הזה יכול לבוא או למורח או למערבו, וזה לא יתכן כיון שהמתרחק ביניהם הוא יותר מד' אלפים אמה, ולכן ביארו כדברי רש"י בעירובין שהתכם יכול לבוא רק מרוח אחת, אבל יכול להיות שלא יבוא כלל, ולכן צריך להגיע לבריירה. ורבינו פרץ פירש שאין הכונה למזרח העיר או למערבה, אלא איירי שהתכם מנוצא במרחק ו' אלפים אמה מן העיר, והוא יתקרב אלפים אמה לאחד משני מקומות שאחד מזרחי יותר והשני מערבי יותר שיש שם מקום נזח לדרוש, ושני מקומות בסוף ד' אלפים אמה מהעיר, והעיר נמצא נגדך כדי שתוכל להגיע למקום שביניהם. עוד כתבו התוס' (ד"ה ואמר רבי יוחנן) שרבי יוחנן סובר שאין חילוק בין ברירה בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים.

ל"ח. כלים המיוחדים לאחד מן האחים שבבית הרי אלו כרגליו, ושאינם מיוחדים הרי אלו כרגלי כולם לחומרא.

שור של פטם שפוטםם שווים למכור הרי הוא כרגלי הקונה אפי' אם הוא בן עיר אחרת והגיע לכאן ע"י עירוב, דמתאמלו העמידו ברשות הקונה.

שור של רועה שמוגדל בהמות שלו ופעמים מוכר מהם לשכניו ומכיריו הרי הוא כרגלי בני עירו אלפים אמה לכל רוח, אפי' הוא עירב לרוח אחת, דמתאמלו העמידו ברשותם כיון שהם גרילים לקנות ממנו, אבל אינו כרגלי בני עיר אחרת, כיון שאינו מפורסם כמו פטם שיכירוהו בני עיר אחרת לקנות ממנו.

השואל כלי מחבירו מערב יו"ט אע"פ שלא מסרו אלא ביו"ט הרי הוא כרגלי השואל, ואם שאל ביו"ט כרגלי המשאיל, ואע"פ שרגיל השואל לשאול ממנו, דשמא ישאלנו איש אחר.

ביטול ברוב לענין איסורים ממונות ותחומין

איסור שהתערב בהתר מין בשאינו מינו בטל ברוב, ולחכמים אף מין במינו בטל ברוב. הגמרא דנה למח לא אומרים ביטול ברוב לענין איסור תחומין.

האשה ששאלה מחברתה ביו"ט תבלין לקדייתה ומים ומלח לעיסתה הרי אלו כרגלי שתיהן לחומרא, דכבר קנו התבלין והמלח שביתה אצל בעליהם. ולרבי יהודה מים בעיטה עבה שאין רוטבו ניכר או מלח סדומית שהיא דקה מאד (כדמצינו שמים אחרונים חובה מפני מלח סדומית, ומבואר שהיא דקה מאד ונדבקת ביד ואינה ניכרת) אינם מעכבים את הבעלים על שאר התבשיל או העיסה מללכת, מפני שאין בהם ממש, ורק מים בעיטה רכה, או מלח איתרותקנית אינם בטלים.

האמוראים בארץ ישראל שאלו למה תבלין מים ומלח לא בטלים ברוב הַעיסה, ולא אמרינן שדבר שיש לו מתירין אפילו באלף אינו בטל אלא במין במינו, ועוד דבשאר איסורים הביטול תלוי במטעם, אבל הכא הביטול תלוי מי נחשב הבעלים, וביטול זה שייך גם אם יש טעם מהמיעוט ואינו בטל בשאר איסורים. תודה"ה ולבטיל.

ל"ח: רבי אבא התפלל לפני שעלה לארץ ישראל שיאמר דבר שיתקבל והוא לא יביישהו, והוא ענה להם וכי מי שנתערב קב חיטים של חבירו בתוך י' קבין שלו יכול לאכול הכל, והיינו ששם הבעלים של המים והמלח אינו מתבטל. (ואיירי שההשאלה היתה ביו"ט, שכבר הלה שביתה הבעלים בבין השמשות).

אותם חכמים גיחכו על תשובתו, ואמרו רב אושעיא שהטעם שתשובתו אינה נכונה הוא שכמו שלא הביא דוגמא ממין בשאינו מינו, כיון שלר"י זה בטל ברוב וס"ל שיכול הבעלים של הרוב לאכול את הכל, א"כ לרבנן גם במינו בטל ברוב. וכתבו התוס' (ד"ה נוה) שמשמע מכאן שהלכה כרבנן שמיין במינו בטל ברוב.

רב ספרא טען שכמו שהבורר צרורות מגורנו של חבירו חייב לשלם לו דמי חיטים אע"פ שלקח דבר שאינו שוה ממוון, כיון שחיסר ממידידת החיטים ואין דרך לבוררם אלא למכור הכל יחד, והכא נמי אין המים והמלח בטלים, דדבר שיש בו חיוב ממוון אינו בטל ברוב.

אביי דוחמא חזן אלה תביעה שהרי השאלה את המים ומלח עד אחריו יו"ט, ורק איסור שביתה יש כאן, והיבטל המיעוט ברוב.

ושאל רב ספרא שגם דבר שיש לו תובעים בטל ממנו שם ממוון להתטל ברוב, כפי שאנו רואים מוהדין שאמרו רב חסדא שנגבילה בטילה ברוב שחווטה ואין הנוגע בהם טמא, והיינו שגם לרבי יהודה שמיין במינו אינו בטל, הכא חשיב מין בשאינו מינו, מפני ששחווטה לעולם לא תהיה נבילה לטמא במגע ובמשא, (וצריך שהרוח לא יוכל להיות כמו המיעוט), אבל שחווטה אינה בטילה בנבילה לומר שמי שנגע שם הוא טמא בדראות ושורפים על נגיעתו תרומה, מפני שנגבילה יכולה להיות שחווטה כשהיא נסריחה ואינה ראויה לגר, וחשיב מין במינו, ושם הרי גם אם יש לנבילה בעלים היא בטילה. ואם תאמר שנגבילה שיש לה בעלים אינה בטילה, הכא הרי לרבי יוחנן בן נויר גם חפצי הפקר קונים שביתה המוצאם יכול להוליכם אצלנים אמה לכל רוח ממקום מציאתם, ואינו מולכים למקום שעירב לשם, ומבואר שיש לתב השביות ב"ה בעלים, ולכן אף שאין מי שתובע את התבלין והמלח אינם בטלים. וכתבו התוס' (ד"ה וכי) שאף דקימאי לן כרבנן שהפצי הפקר כרגלי המוצאם, זה דווקא שטאין לחפץ שום שימיות לבעלים, אבל הכא שיש לזה שייכות לבעלים הולכים אחרי הבעלים גם לרבנן.

ואמרו אביי שאין לדמות איסורא לממונא, שאע"פ שממון אינו בטל להיות המיעוט קנוי לבעלים על הרוב, איסור בטל, ואי"כ נשארת שאלת חכמי ארץ ישראל למה איסור תחומין אינו בטל.

ולכן מתרצת הגמרא שמה שהתבלין והמלח אינם בטלים, לאביי הטעם גזירה שמא תעשה עיטה בשותפות וכל אחת מהשותפות תולוכה למקומה. לרבא שאני תבלין ומלח דעבידי לטעמא, ולא פליגי,

אלא כל אחד אמר טעם אחד (אביי ביאר דין עיטה ורבא ביאר דין קדירה. והתוס' (ד"ה רבא) נתבו ששני התרומים שייכים בני בוסתן בן בקדירה). ולרב אשי שאני התם דהוי דבר שיש לו מתירין שיכולים להוליכה למחר או לאוכלה היים כאן. וכתבו התוס' (ד"ה מושם) שאף שמיין בשאינו מינו בטל אף כדבר שיש לו מתירין, תחומין חמירי כמיין במינו כיון דממונא הוא. ועוד י"ל שכיון שהעיסה נילישה רק ע"י מים והקדירה שנתקל ע"י התבלין, א"כ מתירין.

תחומין ודינים נוספים בגחלת ושלהבת

הגמרא ממשיתה לעסוק בדיני תחומין, ומבארת מה הדין בגחלת ושלהבת, ואבב זה מביאה הגמרא חילוקי דינים נוספים בין גחלת ושלהבת.

ל"ט. דיני גחלת-

תחום שבת של הגחלת כתחומו של הבעלים.

גחלת של הקדש מועלין בה -הנתנה ממנה מביא אשם. ושל ע"ז אסורה בהנאה.

המוציא גחלת לרה"ר חייב.

המדיר הנאה מחבירו אסור בגחלתו.

דיני שלהבת-

שלהבת כגון שהדליק נו שילהבת חבירו במיתה בהולוכה לכל מקום ואין לה תחומין.

שלהבת של הקדש אין מועלין בה להביא קרבן מעילה, דלית בה משאא, אבל אסורה בהנאה מדרבנן, ושל ע"ז מותרת בהנאה דכיון שהיא מאוסה בדלים ממנה ולכן לא גזרו בה, ואף שגם מנהקש בדלים, מי"מ מעי"ז בדלים יותר.

המוציא שלהבת בפני עצמה לרה"ר, כגון דאדייה אדווי -שדלקה ברה"י סמוך לרה"ר ונפח בה והוציאה לרה"ר פטור, אבל שלהבת שהוציאה בקיסם חייב אף אם אין בקיסם שיעור הוצאה (כדי לבשל ביצה שהיא קלה להתבשל יותר משאר הביצים, והיינו יצתת תרנגולת), ולאביי איירי שסך כלי בשמן והדליקו, שהוא חייב אף אם אין בכלי שיעור הוצאה (לרבי יהודה כדי ליתן בין פצים לחבירו קורות עץ שעושים מהם פתחים או חלונות, וכשיש רווח ביניהם מניחים שם תחנית חרס), אבל בקיסם אינו חייב מפני שהוא קטן וממוחר להכבות, אי נמי ורבותא קמ"ל שאפילו בחספא שאינה נאחזת בו כ"כ חשיב הוצאה. וכתבו התוס' (ד"ה ותפוק) שאין הכלי בטל שלהבת, כמוציא פחות מכשיעור בכלי שהוא פטור גם על הכלי, דאין חשיבות בשלהבת לבטל איליה את הכלי כיון שהיא בה ממש.

המודר הנאה מחבירו מותר בשאלתה.

תחומין במים

הגמרא מבארת היכן מקום שביתה מים לענין תחומין, במים של יחיד או של רבים או של הפקר.

בור של יחיד והמים מכונסים כרגלי היחיד.

נהרות המושכים (-זורמים, כסתם נהרות) ומועיינות הנובעים ואין יוצאים ממונות נביעתם, הרי הם כרגלי כל אדם ואין להם שביתה לא במקומם ולא כרגלי הבעלים או הממלא, אלא כל אדם מוליכם כרגליו, דכל מידי דנידי לית ליה שביתה.

בור של אנשי העיר כרגלי אנשי אותה העיר אלפים אמה לכל רוח חוץ לעיבורה של עיר.

בור של עולי בבל שנמצא בצמצע הדרך עבור עוברים ושבים, ועשאום בני הגולה לשמות בעלותם, כרגלי הממלא כיון שהמים הם הפקר והפקר נקנה בהגבהה, ואם בא אחר ושאל מהמים הרי הם כרגלי הראשון, ולית ליה דרבי יוחנן בן נויר דאמי חפצי הפקר קונים שביתה במקומם, ולא אמר שהם כרגלי כל אדם, דס"ל יש ברירה להתמירן ואמרינן שהוברר שמאתמול היו ראוים לאותו אדם וברשותו הם.

ואם מילא ותנן לחבירו ומתחילה מילאם לצורך חברו לרב ששת כרגלי הממלא, ולרב נחמן כרגלי חבירו ועדשה שלוחו, הגמ' מבארת שלכו"ם הבור הוא הפקר (ולא שותפות), ודמיא שלא הפקירוהו בני הגולה אלא נתנוהו לכל ישראל שיהיו שותפים בו, שהרי רב נחמן סובר שאין ברירה וכדמוכח לקמן, וא"כ אם היה שותפות היו המים כרגלי הממלא) ונתלקו בדין מגביה מציאה לחבירו דאף שלרבי שניהם חבירו לא קנה (ראיתא בב"ב שולרב בחמן המגביה מציאה לחבירו דא קנה תבירו, דהוי תופס לעיל בקנה חוב במקום שחב לאחרים), מי"מ נתלקו אם המגביה קנה, רב נחמן סובר שהוא לא קנה כיון שלא התכוון לקנות לעצמו, וממילא חבירו יקנה במשיכה כשיקבלם ממנו ודעתו לקנותם, (ורק ביד המגביה שיכול לזכות בהם לעצמו לא קנה תבירו), ולכן הרי הם כרגלי מי שמילאו עבורו, ולרב ששת המגביה קנה, ולכן הרי הם כרגלי הממלא. רש"י. אבל דעת התוס' (ד"ה הכא) שאין סברא לומר שולרב ששת המגבה יקנה בלא כוונה, אלא המחלוקת היא אם קנה תבירו, ואף שבב"מ סובר רב נחמן שלא קנה תבירו, התם הטעם משום תופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים, אבל כאן שיש חרבה מים אינו חב לאחרים וקנה תבירו. ורי"ת מנבאר שרב ששת הוא זה שסובר שמגביה מציאה לחבירו קנה תבירו, וטעמו משום מינו דזכי לנפשיה זכי נמי לחברה, וכיון דמזכותו זכה תבירו הרי הם כרגליו, ולרב נחמן לא קנה תבירו וממילא המים הפקר, וכשיגיעו המים לממלא הוא זוכה בהם והרי הם כרגליו.

ל"ט: האומר הריני עליך חרם המודר בשל המדיר לכונתו שממונו יהיה הקדש על המודר. הרי אתה עלי חרם והיינו שממוון השני יהיה עליו כסתם חרמים שהם לבדק הבית המדיר אסור בשל המודר דאדם יכול לאסור על עצמו ממוון חבירו, דכתיב "לא יחל דברי". הריני עליך ואתה עלי שניהם אסורים, ומותרים בשל עולי בבל שהפקידום לכל ישראל, ולא נתגוורו שיהיו שותפים ויכולו לאסור זה על זה, כגון הר הבית הלשכות והעזרות ובור של אמצע הדרך, ואסורים בשל אותה העיר שהם דרים זה שזה שותפות וזה אסור מפני חלקו של זה, כגון הרחוב בית הכנסת

ובית המרחץ, טעם ההתר בשל עולי בבל הוא מפני שהבור של הפקר, אבל אם היה הבור שותפות, הרי אם יש ברירה י"ל דמותרים, דכל אחד ממלא משלו, אבל אם אין ברירה אסורים.

דיני שותפות בירושה לענין חיוב קלבון ומעשר בהמה-

אחים השותפים בירושת אביהם, כשהם חייבים בקלבון -מעה קטנה שצריכים להוסיף כשנותנים מחצית השקל, מפני שלפעמים היו מחלפים את הצאי השקלים במטבעות גדולות וצריכים לשלם עבור ההחלפה, ואף שנים שנותנים יחד שקל שלם צריכים לתת שני קלבונת שלא לפחות מהנותנים מחצית השקל, אבל אב שנותן שקל בשביל שני בני די"ד שיתן קלבון אחד. ואחים שחלקו ירושה וחוזר ונתתפנו חייבים בקלבון, ובאופן זה הם פטורים ממעשר בהמה, דשותפין פטורים ממעשר בהמה. (ואין הטעם משום שלקוחות פטורים ממעשר בהמה, דרק ולדות לקוחם פטורים, אבל בהמות לקוחות שילדו חייבים). וכשהם חייבים בבעשר בהמה והיינו לפני שחלקו שירושה היא בתפוסת הבית פטורים מן הקלבון כאלו היה אביהם קיים שממנום אחד ופוטרים יחד. ואמרו רב ענן שכל זה שבטל מהם לאחר חלוקה שם תפוסת הבית זה דווקא אם חלקו גדיים כנגד טלאים באותו שווי, שאו בטל שם ירושה והרי הם לקלוחות, וכשתפנו שותפתו הרי הם חשופים לגללים, אבל אם חלקו גדיים כנגד גדיים שכן צריכים לעשות בירושה אומרים שהוברר שכל אחד קיבל מה שהגיע לו משעה ראשונה ועדיין שם יורשים עליהם, וכשתפנו ושתפתו חזרה תפוסת הבית למקומה. ולרב נחמןן אפילו בגדיים כנגד גדיים לא אומרים שהוברר שזה חלקו משעה ראשונה, דלית ליה ברירה.

עוד בדיני תחומין

מי שהיו פירותיו בעיר אחרת אסור לבני העיר שעירבו להביא לו מפירותיו, א"כ"ו הוא עצמו עירב לאותה העיר.

מ. מי שזימן אורחים מעיר אחרת והם באים אליו ע"י עירוב, אסור להם לקחת אחרי העבודה לעירם ממה שנתן להם, אא"כ זיכה להם מנותיהם ע"י אחר מערב יו"ט, דזכין לאדם שלא בפניו. וכתבו התוס' (ד"ה אלא) שאם רק בירר חלק כל אחד אסור להם לקחת.

המפקיד פירות אצל חבירו לרב הרי הם כרגלי מי שהפקידו, ולשמואל כרגלי המפקיד.

הגמ' מבארת שמחלוקת זו אינה תלויה במחלוקת רבי ורבנן במכניסי שור או קדירות או פירות לחצר חבירו ברשותו שולרבן קיבל בעל החצר שמירה דבוח שאמרו לו להכניסם כוונתו לקבל שמירה, ולרבי לא קיבל שמירה, ולרב הלכה כחכמים, ולשמואל הלכה כרבי, ונימא שברשות מי שהם לענין שמירה הם ברשותו גם לענין תחומין. אלא מחלוקת זו היא בין לרבי בין לרבנן, דטעמא דרבי משום שבסטמא אינו מקבל שמירה, והכא הרי קיבל שמירה. וטעמא דרבנן משום דניחא ליה שהשור יהיה ברשות בעל החצר כדי שאם יזיק את בעל החצר הוא לא יתייבב לשלם, אבל בפירות לא ניחא ליה שיהיו ברשות תבירו. ולדביו רב במקרה לעיל שאדם שפירותיו בעיר אחרת עירב לאותה העיר, חל העירוב דווקא בייחד להם קרן זוית שהשאלו לו את ביתו וממילא הם ברשות המפקיד, אבל כאן שמשכס השומר וקיבל שמירה הרי הם כרגליו, ובזיכה את המנות לאורחים ע"י אחר מערב יו"ט הוי כמייחד קרן זוית דכל מה שיזכה זה כדי שיהיו ברשותם לענין שביתה, ואב"א אם זיכה א"צ יחוד.

רב חנן בר חנילאי תלה בשר בעיברא דדשא בבית מאורו שהיה בעיר אחרת ועירב לבוא לאותה עיר, ואמרו לו רב הונא תלה שאם תלה בעצמו יכול לקחת הבשר, אבל אם הקצב תלה עבורו אסור. רב חנן הבין שהטעם משום תחומין, והגמ' דוחה שמשום תחומין קנה, ועוד הדלכה הבשר כרגליו, כשור של פטם שהוא כרגלי הקונה, ועוד הדלכה כרבי דוסא ממוסר בהמה לרועה, ושי רק ורעה אחד בעיר, הרי היא כרגלי הרועה, וכ"ש הכא שחלו זאת נעורו, ועוד דנתן הבהמה והכלים כרגלי הבעלים וכיון שחלו לצורכיו הרי הוא הבעלים, אלא הטעם משום שאם הם תלו אין לו סימן בבשר והוא מסיח דעתו ממנו ואסור לפי רב משום בשר שנתעלם מן העין, דאסור אפילו אם הוא תלוי בבית הישראל, לשון אחר משום מוקצה.

כדאי להשקות את הבהמה לפני שחייתה כדי להקל על הפשטת העור.

אלו בהמות אסור לשחוט ביו"ט- בהמות מדבריות אסור לשחוטם ביו"ט משום מוקצה, אבל בייתות מותר. להנא דמתני' בייתות לנות בעיר ויוצאות ורועות חוץ לתחום וחוזרות ללון בתוך התחום, ומדבריות לנות באפר, שיוצאות בפסח לרעות ונמנסות ברביעה ראשונה -במרהשון, ולרבי אלו ביתות הם, אלא מדבריות היינו שאינם נכנסות לישוב לא בימות החמה ולא בימות הגשמים, ואף שרבי אמר שאין מוקצה לירוש' אחר גרוגרות וציעומיק בלבד שהיו ראוים לאכילה ודחאם בידים, דאינם ראוים לאכילה עד שיתייבשו, (אבל פצעילי תמרה אינם מוקצה (לרש"י היינו תמרים שאינם מתבשלים באילן לעולם, ותולשים אותם מכוונים אותם נכלים העשויים מכפות תמרים ושמ הם מתיבשים, ומיון שיש שאוכלים אותם כך אינם מוקצה. ולתוס' (ד"ה פצעילי) הכונה לנות תמרה שסופם להלגמיר מותקין, ופוצעים אותם לשנים בסכין, ומעלים אותם לגג ליבשם, וכיון שלא היו ראוים מעולם לא נחשב שדחאם בידים). בהמות אלו הם כגרוגרות וציעומיק. ואב"א רבי אמר מה הדין לר"ש, אבל רבי עצמו אית ליה לרבי מוקצה, ואב"א רבי לדבריהם דרבנן קאמרו שאלו הם ביתות אבל לדבריו אף במדבריות ומוקצה.